

**Çukurova Üniversitesi İletişim
Fakültesi Dekanlığı Adına Sahibi**
Prof. Dr. Hatice ÇUBUKÇU

**Genel Yayın Yönetmeni ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Yasemin ÜNLÜ

Görsel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Onur DURSUN

Sayı Editörü
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Yasemin ÜNLÜ

Sayı Editör Yardımcıları
Melda TAŞ
Taylan AHEN
Olgu YİĞİT

Tasarım Ekibi
Muhammed Ekrem YILMAZ
Ömer CÖDDÜ
Şamil İlker ŞIRAHANE

Haber Ekibi
Çağdaş AK
Asım ÇETİN
Emine KAPLAN
Sudet KARAGÖZ
Hediye POLATTAĞ
Mehmet ŞAHUTOĞLU
Melda TAŞ

Anlatı, Çukurova Üniversitesi İletişim
Fakültesi tarafından yayınlanan
eğitim uygulama dergisidir. Dergi
haber uygulamaları yapılan dersler
kapsamında hazırlanmaktadır.

Bu sayı İLT 417 Atölye Çalışmaları
dersi kapsamında hazırlanmıştır.

İletişim Bilgileri
Çukurova Üniversitesi
İletişim Fakültesi
01330 Balcalı, Sarıçam/ADANA
Tel: (0322) 338 67 77
Faks: (0322) 338 67 78
www.iletisim.cu.edu.tr
iletisim@cu.edu.tr

Matbaa:
Çukurova Üniversitesi Matbaası
Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü,
Balcalı Mh. 01330 Sarıçam/Adana
Telefon: +90 322 338 60 84
Fax: +90 322 338 69 45

Merhaba

Genç fakültemizin ilk dergisi olma özelliği taşıyan *Anlatı* yayın hayatına 'merhaba' derken, bu çalışmanın öğrencilerimizin bir ürünü olmasından büyük kıvanç duyuyorum. Bunun da ötesinde, derginin hazırlık sürecine katılan yaratıcı aklı, özverili emeği ve yeşeren dayanışma kültürünü çok önemsiyorum... Başta bu çalışmaya yönderlik eden Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Yasemin ÜNLÜ olmak üzere, emeği geçen herkese teşekkür ediyor, *Anlatı*'ya daha nice sayılar diliyorum...

Prof. Dr. Hatice Çubukçu
İletişim Fakültesi Dekanı

Başlarken...

İçerisine bu yıl dâhil olduğum Atölye Çalışmaları dersi kapsamında, 4. Sınıf öğrencimizle birlikte bir haber dergisi hazırlamaya karar verdik. Derginin ismi üzerine çokça kafa yorduktan sonra *Anlatı* ismi, Walter Benjamin'in habere ilişkin eleştirilerinden ilhamla doğdu. Benjamin, enformasyonu ve haberi/haberciliği hikâye anlatıcılığını tehdit eden, onun gerilemesine neden olan iletişim biçimleri olarak eleştirir. Benjamin'e göre insani deneyim üzerine temellenen hikâye anlatıcılığının aksine enformasyon/haber, anında doğrulanabilirlik iddiası taşır, dinleyicisine/okuruna yorum alanı bırakmaz; haberin yeni, kısa ve öz olarak hemen tüketilmesi ve yenisinin gelmesi beklenir. *Anlatı*, bu anlamda öğrencilerimizin anaakım habercilik alanına hâkim olan bu anlayışla aralarına mesafe koymalarını amaçlıyor. Örneğin, yayını hazırlarken anaakım haber yazma pratiğine ilişkin derslerimizde öğrencilerimize de öğrettiğimiz nesnel yazım tekniğinden uzak durmaya çalıştık. Nesnellik stratejisinin aksine öğrencilerimizden özellikle metnin içinde yapabildikleri ölçüde kendilerini göstermelerini istedim. Elbette, bütünüyle anaakım habercilik değerlerinin dışına çıkabildiğimizi söyleyemeyeceğim ama elimizden geldiğince çabaladık. Öğrencilerimiz, rutin haberler yerine kendilerini metin içinde konumlandırarak röportajlar, gezi yazıları, foto-röportajlar ve ayrıntılı dosya haberler hazırladılar. *Anlatı* bundan sonra da böyle bir çabayla yoluna devam edecek. Öğrencilerimizin derslerinde kazandıkları beceri ve bakış açılarıyla, sıradan insanların hikâyelerini keşfetmelerini ve aktarmalarını; bunu yaparken de metnin içinde hissettikleriyle, özgün betimlemeleriyle bulunmalarını teşvik edeceğiz.

Son olarak, *Anlatı*'yı hazırlayan öğrencilerimizin büyük bir şevkle çalıştığını söylemek isterim. Metin yazar ve tasarım yapan tüm öğrencilerime, son düzeltmeleri yapan Taylan ve Olgu'ya, tasarım yönetmenliğini üstlenen Onur Hocaya ve son okumalara destek olan diğer mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum, hepimizin emeğine sağlık.

İyi okumalar...
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Yasemin ÜNLÜ

İÇİNDEKİLER

DOSYA

SMA

Alper, Venhar Hanım ve SMA hastaları	4
"Çözülmesi gereken sorunlar var"	8
İnternetteki bilgiler güven vermiyor	10
İlaç her SMA hastası için umut olabilir mi?	12

DOSYA

OTİZM

Otizmi tanıyor musunuz?	14
Otizmli Yağmur'la bir gece	17
Türkiye'de otizmli bireylerin eğitimi konusundaki yasal düzenlemeler neler içeriyor?	19
Uzmanlar ve STK'lar neler söylüyor?	20
Doç. Dr. Gonca Gül Çelik: "Otizmli çocuklar haftada en az 20 saat özel eğitim almalı"	22

"Yaşayarak ve yaratılarak yapılan eğitim, Yaşar Kemal için bir tutkuydu"	24
Emekçi bir kadın ve 15 çocuk sahibi bir anne: Nazime Polattağ	29
Kadınlar şiddet gördüklerini gizlemek için susuyorlar susturuluyorlar	35
Kadınlara dayanışma çağırısı: #kandanolmayankızkardeşlik	41
Yakın Türkiye tarihinin yaşayan tanığı Ulucanlar Cezaevi	43
Yeni Adana Arşivi Çukurova Üniversitesinde	47
Futbol bizi anlatıyor	49
Çukurova'nın 70 yıllık ezeli rekabeti	53
Gazeteciler gazeteciliği tartışıyor	56
Kitap okuma sevgisi Bookstagram akımı ile sosyal medyada	63
Fotoğraflarla ALADAĞ	66
Bir ucu Cami bir ucu Kilise:	74
Tahtalı Cami Sokağı	74
Samandağ'ın Saklı Güzelliklerine Bir Yolculuk	78
Rap sokağın gerçeğidir?	83

Alper, Venhar Hanım ve SMA hastaları

Haber ■ Sudet KARAGÖZ

Alper Okçuoğlu: “6 ayda ya da yılda 1 defa kontrole gidiyorum. O da ben şikâyetlerimi söylersem ona göre tahlil yapılıyor. Fizik tedavi öneriliyor ama yönlendirmiyorlar. Bu durum düzeler mi? Evet ama ciddi uğraşlar gerektiriyor. Nasıl biz inanıyorsak çözülebileceğine, buna devletin ve toplumun da inanması gerekiyor.”

Bu sözlerin sahibi Alper, 23 yaşında, üniversite ikinci sınıf öğrencisi bir SMA hastası. SMA, yani spinal müsküler atrofi, hareket sinir hücrelerinden kaynaklı nöron-müsküler bir hastalık. İnsan bedenindeki genler hücrelerin çalışabilmesi için bazı proteinler üretir. Gen bozukluğu olduğunda bu proteinler ya hiç üretilemez ya da eksik veya fazla üretilir. SMA’da ön boynuz hücresinin işlevi bozulduğu için proteinler gereğinden az üretilir. Bunun sonucunda vücuttaki istemli hareket eden kaslarda kuvvetsizlik le erime meydana gelir. Bu kalıtsal bir hastalık ve kesinlikle bulaşıcı değil. SMA’ya sebep olan gen bozukluğunun sebebi de henüz bilinmiyor. Ailede bu hastalık görülmemişse teşhis anne karnında konulabiliyor. Erişkinlerin taşıyıcı olup olmadıkları testlerle tespit edilebiliyor. 4 farklı tipte görülen SMA hastalığı için zorlu bir tedavi süreci gerekiyor.

Alper için henüz 5 aylıkken başlayan hastane yolu, 1,5 yaşında ilk adımlarını atmaya başladığında konulan SMA tanısı ile sürekli hale gelir. Korunmaya en çok ihtiyaç duyduğunda hayatın omuzlarına yüklediği yüklerle yaşamak için mücadele etmeye başlamış Alper. Hastalığı şu anda Tip 2 evresinde. SMA’da en ağır seyirli olan Tip 1’den sonraki Tip 2 evresindeki hastalar, bebeklik dönemlerinden itibaren omurgalarında başlayan eğrilikle birlikte hiçbir zaman bağımsız yürüyemiyorlar. Aynı zamanda omurgalarındaki bu eğrilik nedeniyle solunum güçlüğü de çekiyorlar. Alper de şu anda diğer SMA hastaları gibi bağımsız yürüyemiyor, ellerini ve ayaklarını kullanamıyor.

İlk defa 2016 yılında misafir öğrenci olarak girdiğim bir derste karşılaştım Alper’le, o an büyük bir hayranlık duydum. Dersi büyük bir dikkatle dinliyordu. Anlatılan her kelimeyi âdeta kodluyordu. Daha sonraki günlerde saatlerce okulun bankında oturup uyuyan bir kadınla tanıştım. Biraz konuştuktan sonra

Alper'in annesi olduğunu öğrendim. Ancak bir anne evlâdı için böyle bir fedakârlık yapabiliirdi.

Tam da burada Yaşar Kemal'in dediği gibi, "Gözleri kocaman çocuklar için değer. Mücadeleye değer. Bir hayat pahasına da olsa; değer."

2 çocuğu olan Venhar Şeyran'ın 23 yaşındaki oğlu Alper'e 5 aylıkken bronşit şikâyetiyle gittiği hastanede önce kalp hastalığı tanısı konulmuş. Zorlu bir ameliyattan sonra tam iyileşme sürecinde yapılan tetkiklerle akciğerinde kist olduğu saptanmış. Kemoterapi ve devamında gelen zorlu bir tedavi sürecinden sonra sağlığına kavuşmaya başlayan Alper 1,5 yaşında ilk adımlarını attığı sırada annesi ayaklarındaki eğriliği fark etmiş. Ayağındaki şekil bozukluğu nedeniyle gidilen hastanede Alper'e SMA tanısı konmuş. SMA hastalığının tüm zorluklarına direnen Alper, okuma azmini hiçbir zaman bırakmamış. Bugün Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde okuyan Alper ve bu süreçte ona destek olan anne Venhar Şeyran ve dayısı Mecit Şeyran ile SMA hastalığı ve Alper'in yaşadıklarını konuştuk.

"Fotoğrafı ellerinle değil kalbin ve gözlerinle çekeceksin"

Her sözcük boğazına düğümleniyordu. Konuşmaya başladığı andan itibaren tutmaya çalıştığı gözyaşları süzülüyordu yanaklarından. Sonrası derin bir suskunluk. Yaşadıklarını anlayabilmek için suskunluğuna eşlik ediyorum. Dudaklarının kıyısında beliren tatlı bir tebessümle karışık gözyaşları arasında kötü bir dönem olduğunu ifade eden Şeyran yaşadıklarını şöyle anlatıyor: "Alper, 1,5 yaşında ilk adımlarını atmaya başladı. Zor bir ameliyat geçirmişti, bundan dolayı geç yürüdüğü için endişelenmiyordum. O an yürüyüp yürümemesi bizim için sorun değildi. Böyle bir rahatsızlığının

çıkacağı aklımızın ucundan bile geçmiyordu. Yürüdüğü zaman ayağında eğrilik fark ettim. Ayağı için doktora götürmeye başladım. En iyi doktor Tarsus'ta dediler. Aldım Alper'i oraya götürdüm. Bana, 'Kalp doktorundan izin al ameliyatını yaparım.' dedi. Ağır bir ameliyat geçirdiği için doktor izin vermedi. 'Masada kalır' dedi. Testler yapıldıktan sonra SMA tanısı konuldu. Genetik dediler."

Anne olmak kötü olan bir şeyi çocuğuna konduramamaktır belki de... Hani annelerin evlâtlarına bakarken hiçbir yerde karşılaşmayacağınız o bakış var ya, kendinizi boğulur gibi hissedersiniz bakışlardaki sevgiden. Annenizin gözleri ışıltılı parlıyordur, işte öyle bir bakışla kantinin kapısında arkadaşlarının desteğiyle gelen Alper'i görünce anne Şeyran gözlerinde oluşan sevgi dolu bakışlarla "Alper geldi. Ara versek olur mu? Belki bir ihtiyacı vardır." diyor. "Tâbii ki siz gidin ben de geliyorum." diyorum. Alper'i masamıza davet edemiyoruz. Çünkü kantinin içerisine engelliler için rampa yapılmadığından dolayı Alper, kantinin sınırlı bir alanını kullanıyor. Kalabalık bir masa, keyifli bir sohbet başlıyor. Aslında okula başladığında okulun ona fazla geleceğini, bed-

ninin burayı kaldıramayacağını düşündüğünü ifade eden Alper şöyle anlatıyor okulun ilk günlerini: "Okulda konuşmuyordum, bu durum bir hafta kadar sürdü. Tanışmak isteyenlere karşılık veremiyordum. Bir ara acaba geç olmadan okulu bıraksam mı dedim. Öyle bir şey ki sanki dilime kilit vurulmuştu o anlarda."

Gittikçe kantin kalabalıklaşıyor ve her gelen masamıza yönelip Alper'e selâm veriyor. Konuşmamıza kısa aralar veriyoruz. Etrafımızda oluşan kalabalıktan fırsat bulan Alper, okuldaki "en sevdiğim ders" olarak tanımladığı fotoğrafçılık dersinde okula başladığı ilk günlerde yaşadıklarını şöyle anlatıyor: "Özcan Hoca derste sanki bir tek bana anlatıyordu, sürekli gözlerime bakıyordu. Ben de ona bakmaya başladım. Zamanla yönünü çevirdi. Sanki hoca ona odaklanmamı istiyordu. Bir gün dersin bitmesi ile çıkışta konuştuk. Fotoğrafın felsefi olayını anlattı. 'Sen fotoğrafı ellerinle değil kalbin ve gözlerinle çekeceksin.' dedi. O an bu söz çok hoşuma gitmişti. Beni motive etti. Sanki kaybedilen birini kazanmak için söylendi. Arkadaşlarım, hocalarım hiç engelli olduğumu hissettirmediler bana. Buraya ilk geldiğimde Hatice Hoca

ile yemek yedik. Onunla konuştuğumuzda sanki benim başarılı olacağıma inandı. 'Zahmetli bir iş ama başarılı olacağına inanıyorum.' dedi. Bu bile beni çok olumlu etkiledi."

Belki de daha önceki deneyimlerinden dolayı hocalarıyla bu kadar iyi iletişim kuracağını tahmin etmediğini ifade eden Alper, sözlerine şöyle devam ediyor: "Burası, arkadaşlarımla, hocalarımla bana olan yaklaşımı olaylara daha farklı bakmamı sağladı. Yorum yapamıyordum, korkuyordum aslında. Sanki herkesin bana tepki göstereceğini sanıyordum. Bu duygu bende kırıldı. Konuşamıyordum, sınıf içinde yaptığım bir iki sunumla bunu atlattım. Fiziksel engelim kısmen sıkıntı yaratıyordu."

"İki çocuk kucağımda okula gidiyordum"

Alper ile konuşmamıza ara veriyoruz. Arkadaşları onu sınıfa götürmek için bekliyorlar. Annesi ile göz göze geliyor Alper, o kadar güzel bir an ki bir evlâdın annesine duyduğu sevgiyi hiçbir kelimeye gerek kalmadan yansıtmaması. Gülümseyerek "Siz devam edin ben derse gidiyorum." diyor. O giderken annesi arkasından bakıyor, derin bir nefes alırken sim-

siyah gözleri bir yıldız gibi parlıyor. Anne ile oğul arasındaki bu kutsal ana şahitlik ederek sohbetimize kaldığımız yerden devam ediyoruz. Şeyran, Alper'in ilkokula nasıl başladığını anlattı: "Okul çağı geldi. Ben okula gitmek istiyordum dedi. Nasıl okula gidecek diye şaşırdım. Çünkü hamileydim. Nasıl olacak diye düşündüm. Aslında ikinci çocuğu da düşünmüyordum. Bir gün Alper, 'kardeş istiyorum, herkes kardeşyle oynuyor ben yalnız kalıyorum' dedi. Bu arada eş dost da baskı yaptı, 'Bununla kalma bir tane daha yap' diye. Ben de yaptım. Her zamanki gibi babam ve erkek kardeşim bana çok destek oldular. Bebek doğduğunda babama bırakıp Alper'i okula götürüyordum. Sık sık okula uğramam gerekiyordu bir ihtiyacı olur diye. Bazen soğukta iki çocuk kucağımda okula gidiyordum. Bu arada eşim ortalıktan kayboldu o zamanlar 3 ay sesi soluğu çıkmadı, ben de bunun üzerine boşanma davası açtım. Çok zor dönemler geçirdim."

Hayatın "rutin" giden seyrini bozan bir şeydir engelli bir çocuğa sahip olmak. Yollar, binalar, sosyalleştığımız, öğrendiğimiz, hizmet aldığımız kurumlar, kısacası toplumsal hayatın neredeyse tama-

mı engeller yaratır engelli bireyler için. Bu yüzden baş etmek zordur, çok zordur. Tüm anne babaların çocuklarıyla kurduğu o çok güçlü sevgi bağının gerçekleşmesi ile ilgisi yoktur bu zorluğun. Dış kaynaklı bir zorluktur, toplumsal hayatın engel yaratarak inşa edilmesinin dayattığı bir zorluktur. Dolayısıyla eğer yanımızda, yakınımızda yaşamıyor, görmüyorsak, o zaman haberlerde işitiriz böyle terk etme vakalarını ve tekil, kişisel olaylarmış gibi algılanz. Belki de değildir, öyle değil mi?

"Liseyi dışarıdan okudu"

Bir anda ortamın ne kadar sessizleştiğinin farkına varıyoruz. Zamanın nasıl aktığını unutmuşuz. Dinlediklerim ağır geliyor. Bir şey yapamamanın çaresizliği sarıyor. Bir nebze olsun uzaklaşmak için kahve molası veriyoruz. Yüzüne bakıyorum, ne hissettiğini, nasıl bu kadar güçlü durmayı başardığını anlayabilmek için, ruhumda fırtınalar koparken, sessizce birazdan Alper'in dersten çıkacağını ifade eden Şeyran sözlerine şöyle devam ediyor: "Biliyor musun o hastalığının hep farkındaydı bir gün bile şikâyet etmedi. Yaşadıklarına bir gün bile isyan etmedi. Bu kadar hastalıklarla uğraşmasına rağmen dersleri hep iyiydi. Takdir, teşekkür getiriyordu. Bir tek liseyi dışarıdan okudu. O da binaların yapısından dolayı. Sonra açık öğretimden Kamu Yönetimini okumaya başladı. 3. sınıfta bıraktı. Sonra bir gün bana 'Anne ben tekrar üniversiteye hazırlanacağım dedi. Kabul edersen sınav paramı yatır sonrasını ben hallederim.' dedi, burayı kazandı. Ben ilk başta karşı çıktım. Çünkü ev işlerini yapmam gerekiyordu. Bir oğlum daha var hayatımız aksayacak dedim. Kardeşim beni ikna etti. Korktum yapamam diye. Alper'in ihtiyaçlarını karşılayamam, yemek yapmaya

vaktim olmaz, Alper aç kalır diye korktum. O aç kalırsa ben dayanamam.”

Alper ve Venhar Şeyran konuşurken neredeyse her cümle arasında adı geçen Mecit Bey geliyor. Dayılar her zaman yeğenlerinin hayatlarındaki başkahraman, yol göstericilerdir. Bir an dayım geliyor aklıma, sonra anem. Karşımda duran bu iki insanı izlerken aralarındaki o sevgi bağına görebiliyordum. Her dayı yeğeni için özeldir. Alper ve dayısı arasındaki o özel bağı görmemek elde değil. Gözlerim doluyor o esnada. Bir dayıdan yeğenini anlatmasını istemenin duygusallığıyla susuyorum.

“Bu çocuklar ölüme terk ediliyor”

Mecit Bey “Alper çok samimî, hoş görülü merhametli bir çocuk. Doğduktan sonra önemli rahatsızlıklar geçirdi. İlk önce kalbi delik olduğu için ameliyat oldu. Daha sonra akciğerinde kist oluştu onu da aldılar. Güçlü bir çocuktuk, tam sağlığına kavuştu derken SMA tanısı konuldu. Hastalığı ilerlemeden önce yürüyordu. Yazı da yazabiliyordu. SMA hastalığı zamanla hastanın kas gelişimini engeller ve gelişiminin geriye gitmesine neden olur. Alper’de de böyle oldu. Onunla evde futbol oynuyorduk, sinemaya, gezmeye gidiyorduk. Koyu bir Adana Demirspor taraftarı, arada maç izlemeye gidiyoruz. Alper’in evde tek başına kalmasını istemiyorum. Bu yüzden okulu kazandığında ablamı ikna ettim. Çok azimli bir çocuk. Almanya’ya gittiğimde peşimden ağladı. Alper için geri dönmeye karar verdim ve üniversiteyi okuması gerektiğini söyledim. Tabii burada en büyük aktör annesi, bu ülkede yılın annesi seçiliyorsa bence asıl ödül hak

eden annesi. Evde duracak bir çocuk değildi Alper. Kazanması onun açısından çok iyi oldu. Sadece annesi, dayısı yok, bizim dışımızda kocaman bir ailesi, okulu, arkadaşları var. SMA hastaları için acil bir çalışma başlatılması gerekiyor. Devlet nereden sorumlu? Güvenlik, sağlık, eğitim. Bu çocuklar ise ölüme terk ediliyor. Hem çocuğu kaybediyorsunuz hem de aileyi. Bugün 10 binin üzerinde hasta olduğu tahmin ediliyor. Bu çocukların tedavileri aksıyor. Tedavinin ailelere büyük bir yük oluyor. Bunu karşılayamayan aile sayısı bir hayli fazla. Bir an önce çalışmalar yürütülmeli ne yazık ki bu hastalık gelecek nesilleri de tehdit ediyor.”

“Fizik tedavideki ihmal bir ayağımın kısa kalmasına neden oldu”

HaberTürk gazetesindeki habere göre, SMA hastaları için ABD’de 2016 yılında satışa çıkan ilacın tek doz fiyatı, geçen yıl Türkiye’ye ilk defa 2,5 yaşındaki Ece Boyacıoğlu için getirildiğinde 140 bin 265 dolardı. Hastaların dört ayda bir doz alması öneriliyor. Sağlık Bakanlığı ilk

olarak Tip 1 evresinde olan hastaların ilacını karşıladı. Hastalığın diğer evrelerinde olan çocukların aileleri bu ilacın kendi çocukları için de karşılanmasını talep ediyor. Çünkü hastaların durumu gittikçe ilerliyor. Bakanlık, 12 Kasım 2018’de yaptığı açıklama ile Tip 2 ve Tip 3 evresindeki hastaların da ilaç masraflarının karşılanması için bireysel başvuruları işleme aldığı duyurdu. Alper de dergimiz hazırlanırken başvuru için gerekli tahlillerin sonuçlanmasını bekliyordu.

Sosyal devletin gereği olarak SMA hastaları için bir çalışma yürütülmesi gerektiğini ifade eden Alper ise sözlerine şu ifadelerle devam

ediyor: “Sigorta şirketleri ile konuşacaklar. İlacı daha ucuza getirme yollarını arayacaklar. Bunun mutlaka bir yolunu bulmaları gerekiyor. Sadece ilaçla bitmiyor. Fizik tedavi merkezlerinin yeniden dizayn edilmesi gerekiyor. Ben daha önce fizik tedaviye gittim. Oradaki uzman doktor tırnağım kırılacak o yüzden seni kaldıramam dedi. Sandalyede fizik tedavi uyguladı. Bu da bir ayağımın kısa kalmasına neden oldu. Bir diğer sorun bu alanda çalışma yürüten doktor yok. Eğitim ve tedavinin uygulanılabilirliğine büyük önem verilmesi gerekiyor. Ciddi saha çalışmaları yapılması gerekiyor. Avrupa’da iyileşen, yaşantılarını daha rahat sürdüren insanlar var. Bugün bana bir tedavi uygulanıyor mu, hayır. 6 ay ya da yılda 1 defa kontrole gidiyorum. O da ben şikâyetlerimi söylersem ona göre tahlil yapılıyor. Fizik tedavi öneriliyor ama yönlendirmiyorlar. Bu durum düzelir mi? Evet ama ciddi uğraşlar gerektiriyor. Nasıl biz inanıyorsak çözülebileceğine, buna devletin ve toplumun da inanması gerekiyor.”

“Çözülmesi gereken sorunlar var”

SMA hastalığı ile ilgi Alper Okçuoğlu ile çıktığımız bu yola Çiğdem Hoca'mızın bu haber üzerinde biraz daha çalışalım fikri ilk başlarda tedirgin olmama neden olsa da hastalıkla mücadele edenlerin belki sesi olabiliriz düşüncesi bu tedirginliğimi bir kenara bırakmamı sağladı. Bazı haberlerin duygusal yükü ağırdır. Ulaştığınız her insanın anlatısını dinlerken hayatı ne kadar az tanıdığınızı fark edersiniz. Yıllarca, daha doğrusu onlar için hiçbir zaman bitmeyecek hastane koridorlarıyla tanışırsınız. Belki benim gibi hastane koridorlarına tahammüllünüz yoktur. Oraya gitmemek için bin bir türlü bahane uydurursunuzdur. Hastane korkusu mu yoksa hayatın gerçekliğinin ortasına düşmemek için mi bilinmez, ama... Bu cevabı ne kendinize verebilirsiniz ne de başkasına. İlâç kokusunu sevmiyorum deyip kenara çekilirsiniz en iyi ihtimalle. Oysa hastane bahçesine adım atar atmaz acı, çaresizlik bazen de umut gözlerinizin önüne serilir. Her şey o bahçeye, o koridorlara sinmiştir. Hastanenin kalabalık koridorlarında birileriyle konuşup konuşmama tercihi size ait değildir. İlla ki birileri “geçmiş olsun, neyiniz var?” der. Belki de devamında bitmek bilmeyen sorular gelir. Çok masum ama cevaplamak zorunda olan için acının kat be kat artması demek. Oldum olası sevmem hastane koridorlarını bahanem ise hep ilâç kokusudur. Bazen saklamaya çalıştığınız her şeyi gözleriniz ortaya çıkarır. İşte o gözlerle karşılaşmamaktı benim gayem. İkinci kez bu haberi yapma konusundaki kararsızlığım halen devam ediyordu. Çünkü insan acılara dokundukça ne kadar güçsüz olduğunu anlıyor. Haberi oluşturma süreci boyunca biri çelme takmış da

yere düşmüşüm hissi içindeydim.

İlk editörümün bir haber sonrasında söylediklerini anımsıyorum: “Tercihin gazetecilikse, kararlıysan, karşılaçağın hiçbir olay seni yavaşlatmamalı. Haberi en iyi şekilde aktarıp yola devam edeceksin. Bundan başka çaren yok.” Haber yazmak bu demek galiba, hayatın gerçekliğini en iyi şekilde yazıp sonra da hiçbir şey olmamış gibi yola devam etmek.

Nerede, kimlere ulaşabilirim? Bana bu konuda iyi bir açıklama yapabilecek bir doktora nasıl ulaşırım? Bu sorulara cevap bulmam en kolay kısımdı bu süreçte. İyi bir sosyal

medya kullanıcısı olmak işimi kolaylaştırmıştı. Facebook üzerinden yaptığım aramalar sonucunda SMA grubunun kurucusu Fulya Öğretir ve onun aracılığı ile Mirza'nın annesi Tekmile Erkan'a ulaştım.

Onlara ulaşmak kolaydı ama SMA hastalığı ile ilgili okuduklarım, izlediklerim tarif edilmesi güç bir duygu karmaşasına neden oluyordu. Solunum cihazına bağlı çocuklar, çocuklarının iyileşmesi için mücadele eden aileler. Sağlık Bakanlığının her açıklaması onlar için ayrı önem taşıyor.

Fulya Öğretir ve Tekmile Er-

kan'a SMA hastalığı ile ilgili röportaj yapmak istediğimizi anlattığımda memnuniyetle karşıladılar. Bir nebze olsa da farkındalık yaratıp, se simizi duyurabileceksek ne mutlu bizlere diyerek, SMA hastalığı sürecinde yaşadıklarını, karşılaştıklarını zorlukları, herkes için umut olan ilaç hakkındaki görüşlerini bizlerle paylaştılar.

Fulya Öğretir 55 yıldır SMA hastası, hastalığı Tip 2 evresinde. Facebook üzerinden kurduğu grupta SMA hastalığı ile ilgili tüm gelişmeleri ilk kaynağından paylaşarak gruptakilerin doğru bilgilenemesine yardımcı oluyor. Okul dergisi adına görüştüğümüz Fulya Öğretir SMA hastalığı ile ilgili yaşadıklarını ve Facebook üzerinden neden grup kurduğunu bizlere anlattı.

Öğretir, bana telefon numarasını verdikten sonra "15 dakika sonra beni ararsanız müsait olurum." diyor. Bu isteğini olumlu karşıladıktan sonra zamanın dolmasını beklerken Öğretir, 5 dakika içinde bana dönüş yaparak ve müsait olduğunu ifade ederek aramamı istiyor. Heyecanlı ve özgüven dolu bir sesle konuşuyorum. Bir açıklama gereği hissederek "4 parçaya bölerek aldığım bir ilacım var ancak 15 dakikada alırm diyе düşündüm. Bundan dolayı zaman istedim sizden." diyor. Yapaçığımız haberin ne kadar önemli olduğunu, SMA hastalarının sesinin ne kadar doğru duyurulursa bir şeylerin değişebileceğini vurguluyor.

"Bizim sokaktakilerden düşüncemiz farklı"

Öğretir grubu kurma amacının SMA hastalarına ulaşmaya çalışmak olduğunu, böylece doğru bir bilgi paylaşımını sağlamayı hedeflediğini belirtiyor. Bu şekilde birçok kişiye ulaştıklarını belirten Öğretir, sözlerine şöyle devam ediyor: "Grup aracılığıyla insanlara ulaşma şansımız oldu. Her gruba gelen hikâyesini anlattı. Böylece bir paylaşım alanı

oluştı. Çok uzak şehirlerde yaşayan hastalar birbirleriyle iletişime geçti. Yaşadıklarımızı paylaşma fırsatı bularak doğru eylem yapabilmeyi, yaşananlara nasıl tepki vereceğimizi belirledik. Her konuda olduğu gibi burada da sağduyu çok önemli. Elbette ki sokakta tepkiyi doğru bir şekilde ortaya koymak önemli ama bugün ekranlarda, sosyal medya üzerinde paylaşılan videolara yansyanların ne kadar doğru olduğu, içeriğinin ne olduğunu bilmek çok zor. Bundan dolayı dikkatli olmak gerekiyor. Duygusal olarak bakılmamalı. Bu yüzden bizim sokaktakilerden düşüncelerimiz farklı. Bizim önceliğimiz doğru bilgi yani bu alanda uzman kişiler ne diyor. Ortak eylemlerle, bilim insanlarıyla yapılacak eylemler ses getirecektir. Buna öncelik verdiğimiz zaman değişimin sağlanacağına inanıyoruz. Yoksa çocukları soğukta, satatlerce yağmurun altında bekletme çözüm getirmeyecektir."

"İlaç ticarete dayalı olmamalı"

Türkiye'de SMA hastaları için tartışılan bir ilacın durumun doktorlarda farklı bir heyecan yarattığını vurgulayan Öğretir şöyle devam ediyor: "Öncelikle SMA hastalığı ender görülen bir hastalık ve bundan dolayı fazla bilinmemekte. Nasıl uygulanacağı bilinmeyen bir ilaç tartışılıyor. İlaç için FDA onayı alınması büyük bir heyecan yarattı, ama bu onayın neden alındığı iyi bilinmiyor. Her şey merhamet onayıyla başladı. SMA hastası olup, kaybedilme riski yüksek olan çocuklar var. Bu da ailelerde 'ilaç olursa çocuklarımız kurtulur' düşüncesini öne çıkarttı, umudu artırdı. Bu noktada toplumsal bir dayanışma şart. İlacın uygulanmasında da getirtilmesinde de uygun şartlar oluşturulmalı. İlaç firmaları bu işe kâr elde etme düşüncesi ile yaklaşıp ilacı ticaretleştirmesinler. Çünkü bizleri iyileştirme gibi bir dertleri yok. Daha çok bu ilaç üzerinden ne kadar

para kazanırım düşüncesi hakim. İlk başlarda 175 bin gibi bir rakam telâffuz edildi. Daha sonra kısmen de olsa düşürüldü fiyatı. Hassas bir konu, bu yüzden yasal güvence sağlanmalı."

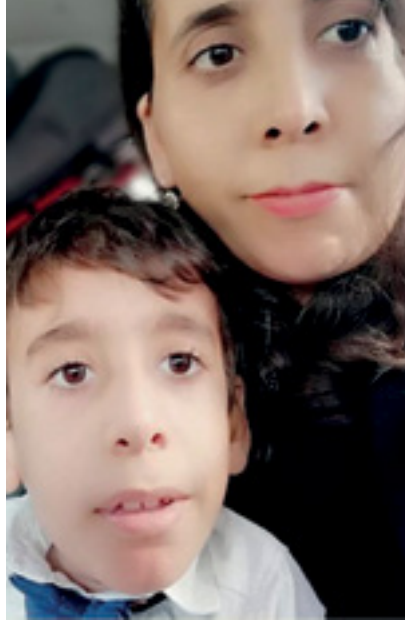
"Yaşam kalitesi yükseltilmeli"

SMA tanısı konulan hastaların, hastalıkla ilgili bilgileri olmadığı için çaresiz kaldıklarını ve neler talep edeceklerini bilmediklerini, hastalık ne kadar bilinirse hastalığı kabullenme sürecinin kısmen daha kolay olacağını ifade eden Öğretir: "İnsanlar bugün ilaca odaklanmış durumda. Ancak ilaçtan önce çözülmesi gereken sorunlar var. Bu hastalığın sosyal yönünü çok ağır yaşıyoruz. Eğitimde, eğitim alanında büyük sıkıntıları var. Çocuğun evde eğitim alması gerekiyorsa gönüllü öğretmen bulunamıyor. Bakın gönüllü diyorum. Çünkü burada gönüllülük esas, biri çıkıp gönüllü olmuyorsa öğretmen bulmanız çok zor. Öğretmene verilen maaş da çok cüzî bir miktar. Bu onun bazen yol parasını bile karşılamıyor. Bu da zamanla gönüllü gelen kişinin de eğitimi vermekten vazgeçmesine neden oluyor. Haklı olarak oda zorlanıyor. Çocuk okulda eğitim alıyorsa, orada da fiziksel ortamın uygun olmaması, hastalığın bilinmemesinden dolayı sıkıntılar yaşanıyor. Hastalığı ilk duyduğunda zaten kişi hiçbir şey bilmediği için bir şok yaşıyor, kabullenemiyor. Tam hastalığı kabul ediyor dediğimiz kısımda da hayatın her alanında önüne çıkan engellerden dolayı kişi başladığı noktaya dönüyor. Bizler hayatımızı birilerine bağlı olarak sürdürmek zorundayız. Her daim bir refakatçimiz olmalı, yanımızdaki kişi kendi hayatından vazgeçiyor. Devlet bu konuda bir düzenleme getirerek, 'SMA hastalığı için etik ilkeler' belirlemeli. İyi düzenlemelerle yaşam kalitemiz yükselir böylece. Biz bundan dolayı ediyoruz ki ilaç önceliğimiz değil."

İnternetteki bilgiler güven vermiyor

SMA hastalığını yaşayan bireylerin yanında dikkat çeken bir konu daha var, hastaların aileleri. Örneğin, anne iseniz çocuğunuz ufak bir ateşlenme yaşıyorsa o gün tüm işlerinizi iptal eder hatta gücünüz olsa zamanı bile durdurursunuz. Sırf ufak bir ateşle hastalanan çocuğunuzu koruyabilmek, ateşini düşürebilmek için hiçbir şey umurunuzda olmaz. SMA hastası çocukların, belki daha adını bile duymadığı hastalığından dolayı mücadele veren çocukların aileleri. Bu süreçte yolum önce Alper'in annesi Venhar Şeyran sonra da Mirza'nın annesi Tekmile Erkan ile kesişti. Üstün bir mücadele ile karşılaştım. Hayatın her alanından kendilerini çeken, tüm yaşantılarını çocuklarına göre düzenleyen kadınlardır. Başka çocukları varsa şayet onlarla ilgilenemedikleri için yaşadıkları duygu karmaşasını anlatmak için ise kelime seçmek zor açıkçası. Yazdıkça kelimeler boşlukta asılı duracak adeta.

Tekmile Erkan, evli 3 çocuk annesi. Henüz 2 yaşındayken şu anda 8 yaşında olan oğlu Mirza'ya Tip 2 tanısı konulmasıyla SMA hastalığıyla tanışanlardan. SMA hastalığını ilk duyduğunda yaşadığı şaşkınlığı atlattıktan sonra hastalığın ne olduğunu anlayabilmek için araştırmaya başlıyor. Sosyal medyada SMA hastalığıyla ilgili paylaşımları izleyip okudukça Mirza'yı kaybetme korkusu arttığından dolayı daha fazla araştırma yapmaya başlıyor. Doğru bilgiye ulaştıkça sosyal medyanın nasıl yanlış bilgilenmeye neden olduğunun farkına varıyor. Yolu Facebook üzerinden SMA grubu ile

kesişince hastaların ve hasta yakınlarının doğru bilgilenmesi için çalışmaya başlıyor. Mirza dışında 2 çocuğu daha olduğunu, onlara vakit ayıramadığını kelimeler arasına sıkıştırırken, Mirza'nın enfeksiyon kapma riski yüksek olduğu için geçen yıl okula başlasa da, çok sık hastaneye gitmek zorunda kaldıklarından dolayı okula devam edemediğini, bu dönem için ise evde gönüllü eğitmen beklediklerini ifade ederek yaşadıklarını bizlerle paylaşıyor.

Birinin yaşadığı duyguları anlayabilmeniz için aynı şehirde olup olmamanız önemli değildir. Kelimelerin gücü tüm duyguları içinde barındırıyordur, yeter ki siz sessizliğe bürünüp karşı tarafı iyi bir şekilde dinlemeye çalışın. Tekmile Hanım, o günü hatırlamanın verdiği duygunun hissiyle SMA hastalığını duyduklarında ne olduğunu bilmediklerini söyleyerek yaşadıklarını şöyle ifade ediyor: "Mirza'ya SMA tanısı konulduğunda 2 yaşındaydı. Korkuyordum, ismini ilk defa duyduğum

hatta telâffuz etmekte zorlandığım bir hastalığın tanısı konulmuştu oğluma. Sosyal medyada hastalığı araştırmaya başladık. Karşıma çıkan bilgiler çok korkunçtu, yaşama şansının olmadığı bir yaşam süresi veriliyordu. Sanki çocuğum her an ölecekmiş gibi. Öncelikle şunu belirtiyim; İnternette inanılmaz bir bilgi kirliliği var. Bundan dolayı okuduğunuz her şeye inanmayın. Okudukça kaybetme korkusu oluştu. Bu durum Facebook üzerinde kurulan SMA grubu ile tanışmaya kadar devam etti. Grupta çoğunlukla SMA hastaları ve yakınları var. Doğru bilgiye ulaşma şansımız arttı, böylece kaybetme korkusunu atlattım. Hastalık konusunda önceliğimiz doğru bilgi olmalı. Birbirimizi iyi besleyen bir toplumuz, bu da doğru bilgiye ulaşma problemi yaratıyor. Doğru bilgiye ulaşma durumumuz arttıkça hastalığı kabul etme süreci de hızlanıyor."

"Okullarda gerekli hijyen ortamı sağlanmalı"

Okula adım attığımız o ilk günler nasıl bir heyecan, bir korku sarmıştır içimizi... Sıraya girişimiz, sınıfa attığımız ilk adım, arkadaşlarımız, öğretmenimiz, anarken bile özlemle hatırlayıp mutluluk duyduğumuz o anlar. Mirza da 2017 yılında ilk kez okula annesi ile gidiyor. Tekmile Hanım o günü şöyle anlatıyor: "Mirza geçen yıl büyük bir heyecanla okula başlamıştı. Arkadaş edinmeyi sevdiği için çok mutluydu. Okul, arkadaşları onun için çok güzel bir ortamdı. Mirza'nın enfeksiyon kapma riski çok yüksekti. Sürekli hastaneye gitmek zorunda kaldık. Haliyle dersleri de aksadı. Şunu belirtmek gerekir

se SMA hastası çocukların algılama güçleri çok yüksek. Bedensel engelleri okulda eğitim almalarında engel değil tıpkı diğer engelli çocuklarda olduğu gibi. Ancak SMA hastası çocukların okullarda gerekli hijyen ortamının sağlanmadığı durumlarda enfeksiyon kapma riskleri artıyor. Bizim de en büyük problemimiz bu oldu. Bundan dolayı Mirza okula devam edemedi."

"Okullar bu hastalığı tanımalı"

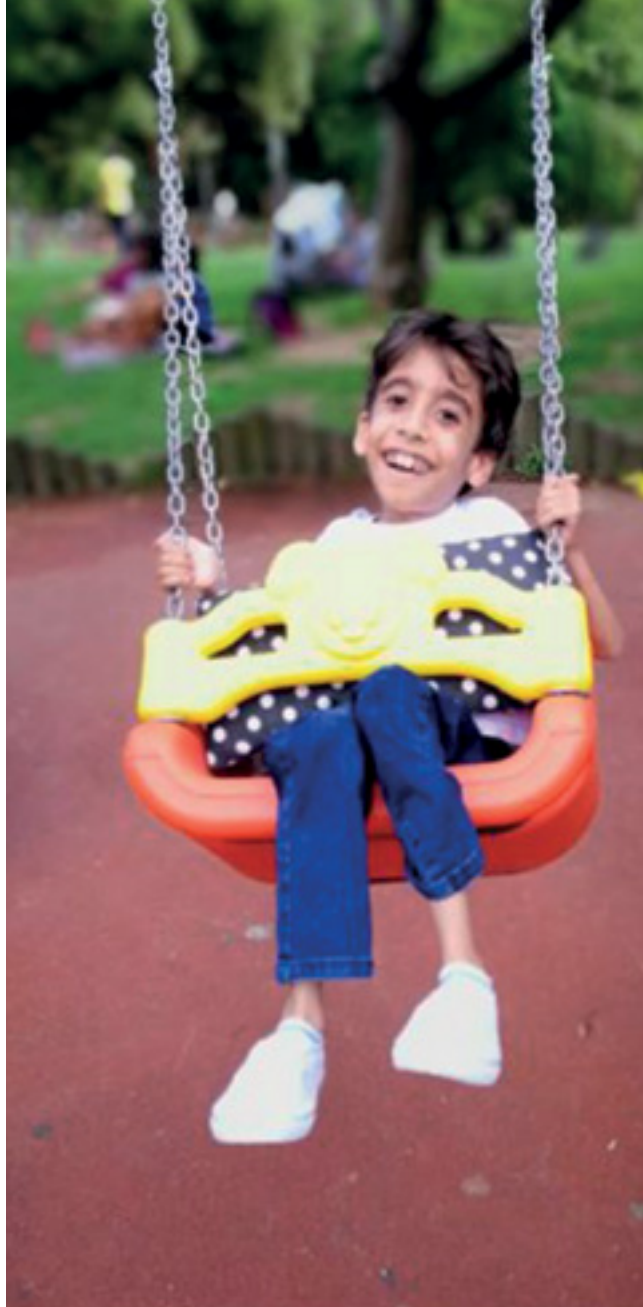
Konuştukça daha net anlatıyor durumu, Mirza'nın okuldan geri kaldığı için çok üzüldüğünü vurgulayarak şöyle devam ediyor Erkan: "Bu çocukların sıkıntıları büyük. Evde eğitim aldıklarında çok mutlu olmuyorlar. Her çocuk gibi onlar da evin içinde sıkılıyorlar. Bizlere bağımlı yaşıyorlar. Tamam, sağlıkları açısından evde eğitim almalılar ama belli zamanlarda da okula gidebilmeliler. Arkadaş edinmeliler, sosyalleşmeliler, aktif olarak hayata dâhil olmalılar. Bu yüzden okullardaki yöneticiler, öğretmenler bu hastalığı tanımalılar. Belki Bakanlığın vereceği bir eğitimle ya da ailelerden bilgi almalılar. Sınıf öğretmeni az da olsa bilgilenirse sınıf ortamında daha rahat olur hem çocuklar hem de öğretmen. Çocuk sınıfta çok yoruluyor. Sürekli aynı pozisyonda kalması, uzun ders saatleri daha fazla yorulmasına neden oluyor. Çok basit kalemi yere düştüğünde yerden alamıyor. Bunlar sizler için basit olabilir ama bu çocukların eğitimlerine devam etmeleri için çok önemli hususlar. Ben oğlumla beraber okula gidiyorum. Saatlerce dışarıda bekliyo-

rum ancak teneffüs saatlerinde onun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sınıfına gidiyorum. En başında dediğim gibi enfeksiyon bizim için büyük bir problem, okulların tuvaletinin temizliğine özen gösterilmeli. Bilinçlenme çok çok önemli. Bugün aşırı tartışıyoruz ama aşıdan önce rahat bir yaşam alanı sağlanmalı. SMA hastalığının standartları belirlenmeli. Böylece hayatları belki

biraz kolaylaşır. Okul ve aile birliği sağlanırsa daha rahat bir ortam oluşur."

"Ekonomik ya da manevi destek almıyoruz"

Erkan, oğlunun Tip 2 hastası olduğunun altını çizerek şunları ifade ediyor: "Genel olarak SMA geniş bir hastalık, çeşitleri var. Benim Mirza dışında 2 çocuğum daha var, elbette çok zorlanıyorum desteğe ihtiyacım oluyor. Tip 1 hastası çocuğun ailesinin daha çok desteğe ihtiyacı var. Bir hastane koridorunda solunum cihazına bağlı olarak bekleyen Tip 1'li hastayı görebilirsiniz. Türkiye'de tüm engelli insanların yaşadıkları sorunlar var. SMA hastaları ağır engelli statüsünde, her hastaneye gidemiyoruz, mutlaka bu alanda uzman bir doktora gitmemiz gerekiyor. Bundan dolayı yaşadığımız şehrin de dışındaki hastanelere gitmek zorunda kalıyoruz. En küçük oğlumun yaşatlarından önce kreşe gönderdim. Çünkü Mirza'nın bana sürekli ihtiyacı var. Ekonomik ya da manevî destek almıyoruz. Tek başımıza sorunlarla mücadele ediyoruz. Söylediğim yanlış anlaşılmasın bizim ilaçtan önce sağlık, eğitim gibi konularda düzenlemelere ihtiyacımız var. Böylece biraz daha yaşantımız kolaylaşabilir. İlaç hâlen tartışılmalı bir konu netlik yok."

İlaç her SMA hastası için umut olabilir mi?

Spinal Musküler Atrofi (SMA) hastalığı için görüşlerine başvurduğumuz Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Filiz Koç, hastalığın nasıl oluştuğu ve tanının nasıl konulduğu hakkında bilgi verdi. Koç, ayrıca tartışılan ilaç hakkındaki görüşlerini anlattı.

SMA nedir?

Prof. Dr. Filiz Koç'un verdiği bilgiye göre, SMA, omurilikteki ön boynuz hücrelerinin dejenerasyonu ile karakterize, ilerleyici kas güçsüzlüğü ve atrofiye yol açan nadir bir nöromusküler hastalık. Aynı zamanda, SMA erken bebeklik döneminde ölüme neden olan en sık görülen genetik hastalık. Sıklığı 1/11 bin canlı doğum. Hastalık SMN1 ve SMN2 olmak üzere iki gene sahip. SMA, kromozom 5q13.2 üzerinde bulunan survival motor nöron (SMN) 1 genindeki mutasyona bağlı otozomal resesif kalıntılı. SMN2, yetersiz fonksiyonlu proteinin yanı sıra %10 kadar da normal protein yapılabilir. Bu nedenle SMN2 kopya sayısı önemli, zira SMN2 kopya sayısı ne kadar fazla ise klinik tablo o kadar hafif olabiliyor.

Başlangıç yaşı ve klinik seyre göre beş tipi var

Koç'un verdiği bilgiye göre, hastada ne kadar çok SMN2 varsa hastalığın o kadar hafif olduğu

gözleniyor. Yani patojen gen SMN1 olmasına rağmen hastalığın ağırlık derecesi SMN2 tarafından modüle ediliyor. Hastalığın başlangıç yaşı ve klinik seyre göre beş tipi (0.1.2.3.4) var. SMA Tip 0'da doğumda klinik bulgular görülüyor. Tip 1'de bulgular ilk 6 aydan önce çıkıyor. Bu has-

talarda solunum desteğine ihtiyaç yaşı 10.5 ay, ölüm 13.5 ay civarında meydana geliyor. SMA Tip 2'de bulgular 6 aydan sonra başlıyor, hastalar bağımsız olarak oturabiliyor fakat bağımsız yürüyemiyorlar. Tip 3'de hastalar yürüyebiliyor ancak yakınmaların başlangıç yaşına

bağlı olarak yürüme kabiliyetlerini kaybetme riski yüksek olarak değerlendiriliyor. SMA Tip 4 ise klinik bulguların en hafif olan formu. Bu derecedeki hastalar ileri yaşlara kadar yürüyebiliyorlar.

Tanı nasıl konur?

Hastanın öyküsü, nörolojik muayene bulguları, kas ve periferik sinirlerin değerlendirildiği elektromiyografik incelemeler önemli olmakla birlikte kesin tanı hastalıktan sorumlu SMN1 genindeki mutasyonun gösterilmesi ile konuluyor. Buna dikkat eden Koç, hastalığın tedavi aşamalarını şöyle anlatıyor: "Tedavi multidisipliner (Nöroloji, Fizik tedavi ve Rehabilitasyon, Göğüs Hastalıkları, Reanimasyon, Beslenme ve Diyetetik vb.) bir yaklaşım gerektirir, semptomatik ve ilaç tedavisi olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Rehabilitasyon, uygun diyet ve hijyen semptomatik tedaviler arasında yer almaktadır."

Tip 2 ile ilgili çalışmaların sayısı az

Koç'un verdiği bilgiye göre, piyasaya sürüldüğü andan beri çok yüksek fiyatı ve hastalara ve yakınlarına büyük umut vadetmesi nedeniyle çokça tartışılan Nusinersen ticari ismiyle Spinraza ilacı, SMA proteininin oluşumunu arttırmak için tasarlanmış bir ilaç. Koç, ilacın hastalığın çeşitli derecelerinde kullanımı ile ilgili yeterli bilgi bulunmadığına dikkat çekiyor. Ayrıca, ilacın uygulanacağı SMA hastalarının, ilacın çeşitli risklerine karşı da uyarıldığı ve hastalardan buna ilişkin imza alındığını da ekliyor. Koç, ilaçla ilgili bu belirsizlikleri şöyle açıklıyor: "İlaç tip ayrımı yapılmaksızın kullanılmak üzere 2016 yılı Aralık ayında FDA ve 2017 yılının Nisan ayında Avrupa İlaç Ajansı (European Medicines Agency) tarafından onay almıştır. Türkiye'de de 2017 yılının Temmuz ayında SMA Tip 1'de kullanılmak üzere Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlandırıl-

mıştır. İlaç ile ilgili yapılan çalışmalar Tip 1'i içermekte olup Tip 2 ile ilgili az sayıda çalışma mevcuttur. Tip 3 ve 4'te etkinliğini gösterir yeterli kanıt bulunmamaktadır. Sağlık Bakanlığı, ilaç almak isteyen Tip 2, 3 ve 4 hastalarının teratojenite potansiyeli (hasta bebek sahibi olacağı taktirde bebekte ilaca bağlı olarak oluşabilecek hastalık ve sakatlıklar), ko-morbid hastalıklarda kullanımı (başka hastalıkları olduğu taktirde ilacın bu hastalıklara nasıl etki edeceği) ve bu ilacın başka ilaçlarla etkileşimi ile ilgili yeterli bilgi olmadığı, ilacın her seferinde hastanın belinden su alınarak, bel suyuna verilme yöntemi ile uygulanacağı (lomber ponksiyon) hakkında hastaların bilgilendirilerek, hastalardan onay alınmasını istemektedir. Ayrıca desteksiz oturabilir olma, beslenebilme, solunum yetmezliğinin olmaması, bel suyu alımına engel olabilecek bel eğrilığının (skolyoz) olmaması da istenen diğer kriterlerdir."

* Bu haberin bir kısmı 2. Yaşar Kemal Sanat Günleri kapsamında yayınlanan Yaşar Kemal Aramızda Röportaj Seçkisi'nde yayınlanmıştır.

Otizmi tanıyor musunuz?

Sosyal etkileşim kurmada sorunlar yaşayan otizmlı bireyler toplumsal yaşama ne kadar ve nasıl dâhil olabiliyor? Otizmlı bireylerle nasıl iletişim kurmak gerekiyor? Otizmlı bireylerle yaşamak nasıl bir şey? Otizmlı bireylerin mevcut eğitim olanakları ne durumda ve bu konuda olması gerekenler neler? Bu soruların cevaplarını bulmaya çalıştık.

Otizm spektrum bozukluğu, doğuştan gelen veya yaşamın ilk üç yılı içinde ortaya çıkan, yaşam boyu devam eden, sosyal etkileşimde problemler, tekrarlayıcı davranışlar, zaman zaman uyum problemleri ve kısıtlı ilgi alanları ile kendini gösteren, karmaşık ve nörolojik bir gelişimsel bozukluk olarak tanımlanıyor. Otizmin belirtileri birey 3 yaşına varmadan önce görülüyor. Otizm yaygınlığı toplumlar arasında farklılık gösteriyor, duygusal özellikler açısından bile bu farklılıklar kendini gösterebiliyor. Çiğneme güçlüğü, besin seçiciliği, takıntılı yeme gibi beslenme problemleri sıklıkla görülüyor. Otizmlı bireylerin vitamin ve mineral seviyelerinin düşük olduğu belirtiliyor. Otizmi tedavi edebilecek belirli bir diyet uygulaması olmadığı ancak bazı özel diyet uygulamalarının ve takviyelerin bazı bireylerde olumlu davranış değişiklikleri sağladığı ifade ediliyor.

Peki, sosyal etkileşim kurmada sorunlar yaşayan otizmlı bireyler toplumsal yaşama ne kadar ve nasıl dâhil olabiliyor? Otizmlı bireylerle nasıl iletişim kurmak gerekiyor? Tekrarlayıcı ve obsesif davranışları olan otizmlı bireylerle yaşamak nasıl bir şey? Otizmlı bireylerin bulunduğu aileler neler yaşıyor? Otizmlı bireylerin mevcut eğitim olanakları ne durumda ve bu konuda olması gerekenler neler? Otizmin tedavisi

Haber ■ Hediye POLATTAĞ

mümkün mü? Bu soruların peşine düştüm ve bir araştırma haber hazırladım. Otizmlı bireylerin aileleriyle görüştim; otizm için farkındalık yaratmaya çalışan bir STK ile rehabilitasyon merkezini ziyaret ettim, otizm konusunda uzmanlaşan hocalara danıştım ve otizmle yaşamının nasıl bir şey olduğunu anlayabilmek için otizmlı bir çocuk ve ailesiyle bir gece geçirdim. Hepsinin sonucunda sorduğum sorulara bulduğum cevaplar haberin devamında.

Otizme yakından bakmak

Günlük hayatta farkına bile varmayan sıradan görüntüler hareketler, ışıklar, sesler, kokular, tatlar ve dokunuşlar otizmlı bireyleri rahatsız edebiliyor. Dil, onlar için çok zor olduğundan görsel odaklılar. Otizme bir eksiklik olarak değil, farklı bir yetenek olarak bakılması bu anlamda önemli. Çünkü onlar yalan söylemezler, detaycı bakış açısı ve olağanüstü odaklanma kapasiteleri sayesinde çok başarılı işler de yapabilirler. Dünyaya gelen her 88 çocuktan 1'inin otizmlı olduğu belirtiliyor. Otizm epidemik bir durum. Erkeklerde kadınlara oranla 4 kat daha fazla görülmesine rağmen kadınlarda genellikle daha ağır seyrediyor. Babaların otizme neden olabilecek bu tür genetik hataları çocuklarına aktarma riskinin annelere oranla

yaklaşık 4 kat fazla olduğu ve babanın yaşı ilerlemişse bu riskin arttığı belirtiliyor. Herkes için zorluk yaratan nokta otizmlili insanlar arasındaki olağanüstü farklılıklar olması. Aynı teşhise sahip çocuklar çoğu zaman önemli derecede farklı davranışlar ve sağlık problemleri sergileyebiliyor. Ne yazık ki kesin otizm tanısı koymak için kullanılabilecek belirli bir yöntem yok. Gözleme dayanarak ve aileden alınan bilgilere göre tanı konuyor. Bu nedenle ailenin çocuğu hakkında bilgi verirken objektif davranmasının öneminden bahsediliyor. Otizmin bugün için en önemli tedavisinin özel eğitim olduğu vurgulanıyor. Otizmin bilinen kesin ve radikal bir tıbbi tedavisi ise yok.

Aileler otizmi anlatıyor

Gelelim otizmlili bir çocuk dünyaya getiren ebeveynlere, onlar bu farklılıkla yaşamayı nasıl öğreniyor ve neler yaşıyorlar? Görüştüğüm ailelerden ve uzmanlardan öğrendiğim kadarıyla "Neden?" sorusu

başlangıçta ailelerin en çok sorduğu soru oluyormuş. "Benim çocuğum neden otizmlili oldu?" Bu soruya yanıt aranmaya çalışılıyor. Fakat otizm tek bir nedene bağlı bir durum değil. Pek çok genetik düzensizlikten meydana geliyor ve bu düzensizlik geniş bir aralıktan oluşuyor.

Hayriye Hanım ve oğlu Ezel

Bu soruya yanıt aramaya çalışan ailelerle ve çocuklarıyla bir rehabilitasyon merkezinde bir araya geldik. Bunlardan biri 12 yaşındaki Ezel, sözlü iletişim kuramıyor. Sinirlendiğinde saçını çekiyor, iletişim kurmak için resimler gösteriyor. Bu küçük çocuk, üzüldüğünde sallanmaya başlıyor ve sonunda yeterince rahatsız edildiğinde başını bir noktaya şiddetle vurarak kafasını yarıyor ve başına dikiş atılması gerekiyor. Ezel'in en büyük takıntısı kapı kolu. Okulda, evde ve rehabilitasyon merkezinde yerinden sökül-meyen kapı kolu bırakmamış, he-

men her gün kapı kolu istiyor ve bu yüzden kriz geçiriyor. Başını yere vuruyor ve inanılmaz bir şekilde ağlıyor. Bu anlardan birine ben de şahit oldum, anlatması gerçekten çok zor.

Ezel'in annesi Hayriye Hanım 33 yaşında, lise mezunu, 20 yaşında evlenmiş. Ezel ikinci çocuğu, ilk oğlu otizmlili değil. Hayriye Hanım'ın hamileliği gayet normal geçiyor, ilk hamileliğinde yapmadığı her şeyi Ezel'e hamileyken yapmış, beslenmesinden sporuna, dinlenmesine her şeyi önemsemiş. İlk hamileliğinde çalışan anne, bu hamileliğinde işten de ayrılmış. Ezel 1 buçuk yaşına kadar normal gelişim göstermiş ama büyüdükçe hareketlerinde değişimler meydana gelmiş. Hayriye Hanımdurumu ilk fark ettiğinde eşinin ailesine anlatmış. Başlangıçta onun bu değişiklikleri abarttığı düşünülerek durum kabullenilmemiş. Baba otizmlili bir çocuk düşüncesini benimsememiş, bu nedenle hastaneye gidilmemiş ya da başka bir yardım alınmamış.

Ancak günler aylar geçtikçe Ezel diğer çocuklardan daha farklı davranmaya başlıyor, öyle ki en son anne baba bir gece yarısı Ezel'i kendi kendine kahkaha atarken buluyor. Hemen ertesi gün Hayriye Hanım Ezel'i hastaneye götürüyor. Ezel'e teşhis 4 buçuk yaşındayken konmuş. Teşhis konulduktan sonra Hayriye Hanım durumu kabulleniyor ama eşi çocuğunun durumunu kabul etmiyor ve evlilik boşanmayla sonuçlanıyor. Anne otizmle oğlu vesilesiyle tanışıyor, daha önce böyle bir rahatsızlık duymamış. Öğrendikten sonra oğlu için elinden geleni yapmış. Anne her ne kadar babanın yokluğunu oğluna hissettirmemeye çalışsa da bu çok mümkün olmuyor. Babanın gitmesiyle Ezel'de kapı kolu takıntısı başlıyor, tam babanın gittiği tarihte. Ezel kapı ve pencere kollarını söküp parçalayana kadar rahat etmiyor. İstedikini yapınca rahatlıyor ama bir gün sonra bu takıntı yine başlıyor.

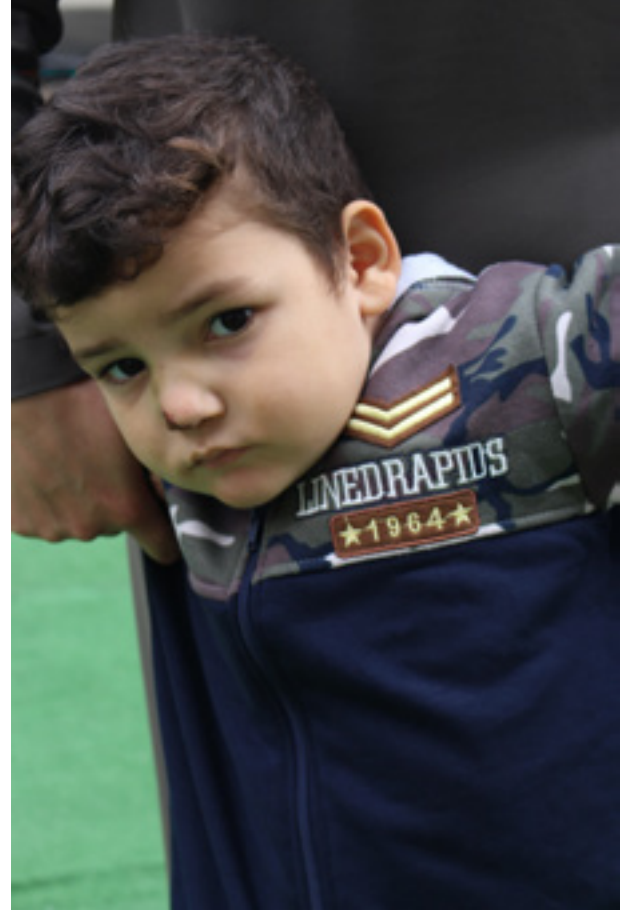
Bu takıntı yüzünden Hayriye Hanım ve Ezel oturdukları apartmandan ayrılmışlar ve bu durumun belki en kötü tarafı çocuğun kendine zarar veriyor olması, hem de her gün oluyor bu kriz. İşte anne o durumda sadece ağlıyor. Oğlu için yapabileceği çok da bir şey olmuyor bu durumda.

Canan Hanım ve oğlu Barış

15 yaşındaki Barış'ın oldukça farklı sıkıntıları var. Barış matematik konusunda çok yetenekli. Gördüğünü yıllar sonra tekrar hatırlayabilecek kadar güçlü bir hafızası var. Üç basamaklı sayıları aklından kolaylıkla çarpabiliyor. Ancak konu insanlarla sohbet etmeye gelince çok büyük zorluk yaşıyor. Göz teması kuramıyor. Sohbet başlatmak konusunda sorun yaşıyor. Sinirlendiğinde de kendisini tamamen kapatıyor.

Anne Canan Hanım 32 yaşında, ortaokul mezunu, 20 yaşında

**Canan Hanım,
"Doğrusu
birilerinin beni
anlamasına
dair bir
beklentim yok,
yani kalmadı.
Ben sadece
oğlum iyi olsun
istiyorum,
belki bunu
anlayabilirsiniz.
Onun dışında
benim ne
demek
istediğimi
anlayamazsınız."**

evlenmiş. Barış'ın teşhisi o iki buçuk yaşındayken konmuş. Anne teşhis konulduktan sonra bu durumu yadırgamamış. Canan Hanım da diğer ebeveynler gibi oğlu için tüm hayatını değiştirmiş. Yıllardır dışarı çıkmıyor, örneğin en son ne zaman sinemaya gittiğini hatırlamıyor. Eskiden her haftasonu eşiyle giderlermiş. Tüm gün Barış'la ilgileniyor, bu durumdan şikâyetçi değil çünkü bütün hayatını Barış'ın üzerine kurmuş. Ne yazık ki Barış'ın babası da onun bu durumunu kabul etmiyor. Her ne kadar Barış'ı bırakıp gitmemiş olsa da Barış'la tamamen anne Canan Hanım ilgileniyor.

Barış'ın iletişim kurmak konusunda ciddi sorunları var. Anneyi en çok üzen de bu. Canan Hanım yaşadığı zorlukları şöyle örnekliyor: "Çocuğumu evin içinde kaybediyorum. Onu göremeyince ilk olarak pencereye koşuyorum. Düşmediğin-

den emin olduktan sonra evin içinde aramaya başlıyorum. Barış çok hiperaktif bir çocuk evin içinde hep koşuyor. Çok yorulunca ağlıyor."

Anne onun çok yorulup bu yorgunlukla baş edemediğini bu ağlamalarından anlıyormuş. Canan Hanım otizmlili bir bireyle hiç karşılaşmamış. İnsanların otizmi anlayamayacağını ve otizmin yeterince anlaşılmadığı için toplumsal hayattan soyutlandıklarını söylüyor ve ekliyor: "Bana acıyarak bakılması, insanların beni ne kadar anlamadıklarını gösteriyor ve ben bu bakışlardan nefret ediyorum."

Her yerde var bu bakışlardan, evde, sokakta, otobüste, her yerde ama artık görmüyorum. Doğrusu birilerinin beni anlamasına dair bir beklentim yok, yani kalmadı. Ben sadece oğlum iyi olsun istiyorum, belki bunu anlayabilirsiniz. Onun dışında benim ne demek istediğimi anlayamazsınız."

Otizimli Yağmur'la bir gece

“Bana bakmayı bile reddeden Yağmur, babasıyla en az iki saat karşılıklı oyun oynayıp şarkılar söyledi. Demek ki doğru biçimde ilgi gördüğü ve alışkın olduğu kişilerle daha rahat iletişim kurabiliyor.”

10 yaşındaki otizimli Yağmur ile vakit geçirebilmek ve onu daha yakından tanımak için Yağmur ve ailesini evlerinde ziyaret ettim.

Sabah çok erken uyandım. Çünkü bütün gece heyecandan uyuyamadım. Daha doğrusu gözümde uyku girmediydi. Uzun zamandır telefonda iletişim halinde olduğum Aylin Hanım'la buluşacak, küçük kızı Yağmur'la vakit geçirecektim. Aylin Hanım'la buluştuk, akşam 08.00'de buluşmak için sözleşmiştik. Tam saatinde oradaydım. Hatta biraz erken bile gitmiş olabilirim. Evlerine doğru yola çıktım. O kadar uykusuzdum ki gözlerim kapanıyordu. Evlerine vardığımda Aylin Hanım yemek hazırlamıştı, hemen yemek yedik. Ardından Yağmur'u beklemeye başladım babasıyla sinemaya gitmişlerdi, henüz gelmemişlerdi. Ben çok heyecanlıydım.

Yağmur 2008'de doğmuş, yani 11 yaşına girecek. Ama biraz daha küçük görünüyor. 9 yaşlarında gibi. Uzun boylu, gözleri mavi, çok tatlı bakışları var Yağmur'un. Çok kısa, altın renginde, ipek gibi saçları var.

Yağmur'la yeni tanışıyordum. İsmimi söyleyip elimi uzattım, bakmadı bana. Göz kontağı kuramadık. Sanki orada kimse yokmuş gibi davrandı. Yağmur dil ve iletişim sorunları yaşıyor, konuşamıyor ya da garip konuşuyor. Bazı sözleri tekrarlıyor.

Aylin Hanım Yağmur'a 08.45'te yemek hazırladı. İlginç, akşam yemeğinde çay vardı. Yağmur çayı çok seviyor ve çay sayesinde annesi ona yemek yedirebiliyor. Sofrada çay dışında pek bir şey Yağmur'un dikkatini çekmedi. Aylin Hanım ona bir şeyler yedirmekte zorlandı. Ye-

mekten sonra Yağmur'la biraz oyun oynamak istedim. Ama asla mümkün değil. Çünkü odaklanamıyor, bakmıyor bile, hiçbir şey dikkatini çekmiyor.

Bir o kadar da hareketli, sürekli koşup durdu evin içinde. Yağmur babasını çok seviyor, bu bakışlarından o kadar anlaşılıyor ki. Mustafa Bey'in telefonu çaldı. Telefondaki kişi onları ziyaret edeceğini söyledi. Mustafa Bey reddetti. Çok nadir misafir kabul ediyorlar, Yağmur rahatsız olmasın diye. Babası Yağmur'a karşı çok hassas davrandı. Benimle oyun oynamayı bırakın, bana bakmayı bile reddeden Yağmur, babasıyla en az iki saat karşılıklı oyun oynayıp şarkılar söyledi. Demek ki doğru biçimde ilgi gördüğü ve alışkın olduğu kişilerle daha rahat iletişim kurabiliyor.

Saat 12.00 gibi evdeki herkes uyumaya gitti, ben çok yorgundum, başımı koyduğum gibi uyumuşum. Bir çığlık, bir ağlama sesi duydum. Hafif gözlerim açıldı, rüyada olduğumu zannettim. Az sonra bunun rüya olmadığını, sesin Yağmur'a ait olduğunu ve onun odasından geldiğini anladım. Saate baktım, 02.16 "Bu saatte niye ağlıyor?" dedim kendi içimden. Çok endişelenmiştim. Yavaşça Yağmur'un odasına doğru gittim. Yürürken ses çıkarmasın diye terlik bile giymedim. Yağmur'un odasının kapısı açıktı. Anne ve babasının odasına en yakın odada yatıyor. Aylin Hanım başını tutmuş Yağmur'un yatağının kenarında oturuyordu. Tam anlamamakla birlikte ağlıyor gibi geldi bana.

Mustafa Bey Yağmur'u sakinleştirmeye çalışıyordu. Yağmur çay diye tutturmuş ama önünde bir bardak dolusu çay vardı. İnanılmaz bağı- rıyor ve babası onu tutamıyordu. Yağmur kendini dünyaya kapatmış gibiydi. O kadar çok ağladı ve bu o kadar uzun sürdü ki en sonunda yorgunluktan sustu bence. O uy- duğunda ben de odaya geçip saate baktım. Saat 05.46'yı gösteriyordu. Bu kadar saat aralıksız ağlayabil- mişti. Küçük bedeni nasıl dayana- biliyor aklım almadı.

Yağmur'un babasıyla konuştu- ğu sırada cevaplarının hep kısa ya da tek kelime olduğunu, kimi zaman verdiği cevapların anlamlı olmadı- nı fark ettim. Babasıyla kurduğu ile- tişimi başkasıyla pek kurmadı, buna annesi de dâhil.

Oyun oynarken oyuncakları- la anlamlı oynadığını gözlemledim. Uzun süre yatmadan bir konuda agresif olduğunu gözlemledim. Yağ- mur gülerken çok tatlı oluyor. Ba- basıyla oynadığı sırada bir ara gül- mesine şahit oldum. Gözlerini hafif kısıarak güldü. Bir yerde okuduğum bir yazıda şöyle yazıyordu: "Gözle- rini kısıarak gülen insanları sevin." Galiba bu Yağmur'u kast ediyordu. O an bu yazı geldi aklıma, ne kadar güzel ve anlamlı bir cümle oldu- ğu- nu Yağmur'da anladım.

Yağmur'un anne ve babasının deneyimleri

Aylin Hanım ve Mustafa Bey'e Yağmur'un çaya olan bağımlılığını sordum. Mustafa Bey bunun sa-

"Yağmur için rehabilitasyon programları, spor kulüpleri, konuşma terapi dersleri gibi bir çok kurs ve eğitim olanağı sağlanmış. Tüm bu eğitimler etkisini göstermiş çünkü Yağmur alfabeyi, sayıları, ev adreslerini ve kendi ismi gibi birçok şeyi biliyor."

dece çay bağımlılığı olmadığını, bu ağlamaların aslında bir obsesyon ve öfke nöbeti olduğunu söyledi. Krizlerin bazen olduğunu ve her de- fasında bir nesnenin ismini sayarak böyle ağladığını söyledi.

Aylin Hanım ve Mustafa Bey birbirini çok severek evlenmiş. Mus- tafa Bey, Aylin Hanım'dan 9 yaş bü- yük. Mustafa Bey Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği mezunu. Aylin Hanım ise Dicle Üni- versitesi Meslek Yüksek Okulu Ço- cuk Gelişimi Bölümü mezunu, aslen Diyarbakırlı. Aylin Hanım 9 kardeşli kalabalık bir evde büyümüş. Baba- sı esnaf ve maddi durumları biraz kötüymüş, bu nedenle Aylin Hanım hep çalışmış, kendine ait hiç anı-

sı olmadığını ve eşiyle tanışmadan önce bu hayatın hep böyle devam edeceğini düşündüğünü söylüyor. Aylin Hanım'ın babası çok sert bir adammış. Onlarla hiç konuşmazmış yani kısacası Aylin Hanım'ın pek mutlu bir çocukluğu, gençlik ve aile hayatı olmamış. Aylin Hanım, Mus- tafa Bey'le tanıştıktan sonra tüm hayatının değiştiğini ve gerçekten mutluluğun, sevginin ne olduğunu o zaman anladığını söylüyor.

Aylin Hanım evlendikten bir yıl sonra hamile kalmış.

Yağmur 2 yaşına gelene kadar bir şey fark etmemişler, üç yaşın- dayken otizm teşhisi konmuş. Aylin Hanım uzun süre kendini toparlaya- mamış ve ne yapacağını bilememiş. Tüm bu süreçte Mustafa Bey daha soğukkanlı davranmış. Yağmur için rehabilitasyon programları, spor kulüpleri, konuşma terapi dersleri gibi bir çok kurs ve eğitim olanağı sağlamış. Tüm bu eğitimler etkisini göstermiş çünkü Yağmur alfabeyi, sayıları, ev adreslerini ve kendi ismi gibi birçok şeyi biliyor. Ayrıca kendi ayakkabısını giyebiliyor ve şarkı söy- leyebiliyor.

Mustafa Bey kendi aile şirketin- de çalışıyor olmasına ve Yağmur'un özel durumuna rağmen ağabeyleriyle aralarında sorunlar çıkmaya baş- lamış.

Çünkü otizm çok masraflı ve tüm bu masrafları şirketin hesabın- dan harcadığı için sorun çıkmaya başlamış. Bu nedenle Mustafa Bey hafta sonu bir dershanede ders ve- rip ek iş yaptığını belirtiyor.

Türkiye’de otizmlili bireylerin eğitimi konusundaki yasal düzenlemeler neleri içeriyor?

Otizmlili ilgilenen özel eğitim uzmanları, psikiyatristler ve STK temsilcileri otizmlili bireylerin toplumsal yaşama adapte olabilmesi, yetenek ve potansiyellerinin ortaya çıkarılması için özel eğitimin önemine vurgu yapıyor. Kasım ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 5 parti grubunun ortak önergeleriyle downsendromlu, otistik ve diğer gelişim bozukluklarına sahip bireylerin ve ailelerinin sorunlarının çözümü için çalışacak bir Meclis Araştırma Komisyonu kuruldu. Peki, Türkiye’de otizmlili çocukların eğitimi ile ilgili mevcut yasal düzenlemeler neleri içeriyor? Milli Eğitim Bakanlığı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesine göre Türkiye’de otizmlili çocuklar için her yaş grubuna farklı seviyede eğitim uygulanıyor. Yönergede otizmlili çocukların eğitim hakları 5 ana başlık altında toplanıyor:

- 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı
- İlköğretim programı
- İlköğretim okulu orta düzeyde öğrenme yetersizliği olan çocuklar için eğitim programı
- Eğitim uygulama okulu eğitim programı
- Öğretmenler tarafından hazırlanacak kaynaştırma, birebir ve grup eğitimi programı

Otizmlili bireylerin eğitim planı nasıl oluşturuluyor?

Yönergeye göre, eğitime otizmlili her bireyin performansı belirlenerek başlanması gerekiyor. Yönergede eğitimin nasıl yapılacağı hakkında şu bilgilere yer veriliyor: "Otizmlili çocukların eğitimi bireyselleştirilmiş ve erkenden başlatılmış olmalıdır. Yetenek düzeyleri açısından birbirleri ile uyuşan 2 ila 4 otizmlili birey ile grup eğitimi yapılır. Kaynaştırma eğitimi uygulaması sürecinde kaynaştırma eğitimi alan otizmlili bireye, diğer öğrencilere, sınıf öğretmenine, branş öğretmenine veya ailelere özel eğitim desteği sağlanır. Otizmlili bireylerde gözlemlenen sorunlar, davranışlar, eğitimin bir parçası olarak nitelendirilir, sorunlu davranışın ortadan kaldırılması için uygun yöntem ve teknikler kullanılır. Eğitim öğretim; ortam, materyal, plan ve yöntemler otizmlili bireyi merkez alır. Otizmlili

bireylerin eğitim-öğretim sürecinde bireysel özelliklerine uygun öğrenme/öğretme strateji, yöntem ve tekniklerden yararlanılmasına özen gösterilir. Otizmlili bireylere resim, işaret ve benzeri yollarla iletişim becerileri kazandırılır."

Mevzuata göre eğitim ortamlarının nasıl olması gerekiyor?

Otizmlili çocukların eğitim programı, okul öncesi 3-6 yaş, ilköğretim 7-11 yaş ile 12-15 yaş olarak ayrı ayrı planlanıyor. Otizmlili çocukların eğitimi eğitsel performansı göz önüne alınarak OÇEM’lerde (Otizmlili Çocuklar Eğitim Merkezi) ya da ailenin bulunduğu yere en yakın ilköğretim okulunda kaynaştırma eğitimi olarak gerçekleştiriliyor. Bağımsız OÇEM’lerde mutfak, müzik odası, resim atölyesi, oyun odası ve spor salonu gibi olanakların sağlanması gerekiyor. Ayrıca, otizmlili çocukların eğitimi için belirlenen ortamın,

birebir ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenmesi ve mekânın her öğrenci için beş metre kare olarak düzenlenmesi gerekiyor.

OÇEM nedir?

Otistik çocukların eğitimi için bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki tür merkez bulunuyor. Bağımsız OÇEM’ler sadece otizmlili çocukların eğitim gördüğü okullar, bağımlı OÇEM’ler ise ilköğretim okullarının bünyesinde açılmış merkezlerdir. Bir yerleşim merkezinde, otizm tanısı konulmuş en az üç çocuk varsa uygun eğitim ortamı hazırlanarak bağımlı OÇEM açılması öngörülüyor. Yönergeye göre, OÇEM’lerde verilen eğitim programı otizmlili çocukların yanı sıra ailelerin de eğitimi için programlar hazırlanması gerekiyor.

Yönerge ayrıntılı olarak http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/ozele-gt_program.html adresinden incelenebilir.

Uzmanlar ve STK'lar neler söylüyor?

Hazırlayan
Maria Hediye POLATTAN

Özel Özgün Rehabilitasyon Merkezinde Barış gibi Egemen, Burak ve daha birçok otizmlili çocuk var. Bu çocukların hepsi de benzer davranışlar sergiliyor. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ümit Şahbaz'dan aldığım bilgiye göre, günümüzde her 88 çocuktan birine otizm tanısı konuluyor. Peki, bu neden oluyor? Bu rakamlar dramatik şekilde artıyor mu? Yoksa bunun nedeni, otizm tanısı konmaya yakın bir tarihte başlanması mı? Doç. Dr. Şahbaz bu soruları şöyle yanıtlıyor: "Yani onlara eskiden de bir teşhis konuyordu, fakat bunun bir adı yoktu ve aslında 1980'lerin sonu 1990'ların başında bir yasa geçirildi. Bununla, otizmlili bireylere yardım sağlayarak kaynaklara ve eğitim materyallerine erişim sağlandı. Artan farkındalık ile birlikte, daha fazla ebeveyn, daha fazla pediatrist, daha fazla eğitmen otizmin özellikleri hakkında bilgi sahibi oldu. Bunun sonucu olarak daha fazla bireye teşhis konuldu ve ihtiyaç duydukları kaynaklara erişim sağlandı. Ek olarak otizmle ilgili tanım da zamanla değişti, daha doğrusu otizm tanımlaması genişledi ve bu da gittikçe yaygınlaşmasının nedenini açıklıyor."

Ailelerle görüşmelerimizden öğrendiğim kadarıyla merak edilen bir başka soru otizme tam olarak neyin neden olduğu. Şahbaz bunu da şöyle açıklıyor: "Genel bir yanlış anlayış var ki o da aşıların otizme neden olduğu şeklinde. Aşılar otizme neden olmaz. Erkekler kadınlara kıyasla otizmden 4 kat fazla etkileniyorlar ve buna neyin neden olduğu aslında tam da bilinmiyor, genetik bir faktör de buna sebep olabilir tabii. Ancak genler de otizmin kesin sebebi değildir. Çünkü ikiz kardeşlerde bile yüzde yüzlük bir oran yoktur, fakat genetiklik durumu kanser, diyabet vb. gibi de değil. Çünkü bu hastalıklara oranla otizmin genetiklik durumunun daha yüksek olduğu biliniyor, fakat bunun oranı nedir henüz o bilinmiyor."

Şahbaz, bu süreçte en önemli olanın erken teşhis olduğunu belirtiyor. Büyüyen, gelişen beyne etki edebilmek için, beynin o belirli zamanında bu teşhisin yapılması son derece önemli. Şahbaz, geliştirilen metotlarla küçük bebeklerde biyogösterge kullanarak, göz teması takibiyle, risk taşıyan bebeklerin belirlenebildiğini ifade ediyor. "Peki, ilk müdahaleyi nasıl yapabiliriz?" sorusuna Şahbaz "Kısmen bazı bireylerde ilaç tedavisi denenmeye çalışılıyor. İlaç tedavisi otizm ko-

nusunda tesirli olabilir ayrıca yapılması gerekenlerin, belirlenmesi açısından da önemli, fakat bu da tek cevap değil, ilaçların ötesinde eğitimsel stratejilerin kullanılması gerekiyor" diye cevap veriyor. Şahbaz son olarak şunları söylüyor: "Otizmlili bireyler aynı olaylara farklı tepkiler verebiliyor, farklı yollardan öğreniyorlar, çevrelerini farklı yollardan kavıyorlar ve eğitimciler onları en iyi şekilde eğitecek durumda olmalı. Teknoloji her ne kadar ilerliyor olsada otizmle ilgili bilinmeyen ve çözülmeyen hala çok fazla şey var. Bu nedenle herkesin iş birliği yapması, ortak hareket etmesi önemli. Otizm hakkında bir farkındalık yaratmak için ortak aklın kullanılması gerekiyor. Bireysel olarak da otizmlili ailelerde bulunan çocuklar için herkesin çözümün bir parçası olması lazım. Gözünüzü kapatmayın, etrafınıza bakın! Onlara destek olmak için onlarla vakit geçirin, vakit geçirmediğiniz sürece onların dünyasını anlayamaz, yardımcı olamazsınız ve hep yabancı kalırsınız."

"Türkiye'de otizmden etkilenen 2 milyon civarı insan var"

Bir sonraki durağım Otizmle Barış Derneği oldu. Derneğin

Başkanı Dursun İzgi, otizmle ilgili Türkiye'deki verileri paylaşarak, ülkemizdeki otizmlili sayısının dünya geneliyle paralel olduğunu söylüyor. İzgi, otizm farkındalığı ve otizme yönelik özel eğitim konusunda henüz yolun oldukça başında olduğumuzu belirtiyor. Ülkemizde otizmle ilgili en büyük sorunlardan birinin alanında bilgi ve tecrübe sahibi uzmanların sayısının az olması olduğunu ifade ediyor. İzgi'nin verdiği bilgiye göre, Türkiye'de otizmden etkilenen yaklaşık 2 milyon insan var. Ülkemizde otizm tanısı konulmuş çocukların devletin sağladığı özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmesi için eğitsel değerlendirme ve tanımlamanın yapılması gerekiyor. Türkiye'de otizm tanısı çocuk nörologları ve çocuk ruh hastalıkları uzmanları tarafından konuluyor. Otizmin Türkiye'de hâla çok gelişmesi gereken bir dal olduğunun altını çizen İzgi, Sosyal güvenlik kapsamında yer alan "otizm özel eğitim raporlu" çocuklara yönelik verilen aylık 6-12 saatlik özel eğitim süresinin çok az olduğunu belirtiyor. İzgi, farkındalık konusunda ise yeterli olmamakla birlikte gelişen bir farkındalık durumu olduğunu düşünüyor. Örneğin, bundan 5 yıl öncesinde bir İletişim Fakültesi hocasının öğrencisine bu konuyu araştırma haber olarak vermesinin onlar için bir hayal olduğunu söylüyor.

"Bireyler otizmi kabul etmekte zorlanıyor"

İzgi, 40 yaşında otizmlili bir çocuğu olan, sağlık sektöründe çalışan bir anne. Sorunsuz bir hamilelik süreci geçiren İzgi, o dönemde en büyük korkusunun engelli bir çocuğa sahip olmak olduğunu söylüyor. İzgi, ailelerin farklı olan çocuklarını kabullenmekte zorlandıklarını belirterek bunun yanlışlığını şu sözlerle ifade ediyor: "Kabul etmediğiniz hiçbir şeyi tedavi edemez ve karıştı-

"Otizm evde tek başına mücadele edilecek bir durum değil ne yazık ki. Bireyler için özel eğitim şart"

nızdakine yardımcı olamazsınız."

İzgi kendi deneyimlerini anlatarak toplumsal farkındalık ve bilinçlenme konusunda daha çok yolumuz olduğunu belirtiyor. Defalarca otobüslerden atıldıklarını, örneğin gittikleri bir havuzda "Onların girdiği havuza biz girmeyiz." şeklinde ötekileştirici söylemlerle karşılaştıklarını, buna karşılık "Otizm bir hastalık değil, hele bulaşıcı hiç değil." diyerek karşılık verdiğini anlatıyor. İzgi, günlük hayatta otizmle yaşamının zorluklarını dile getirerek, "Örneğin, bir çocuğun 24 saatlik zaman diliminde sadece bir saat uykuyla ve hiç yemek yemeyerek ölmeyeceğini gördüm." diye konuşuyor.

Dünyada otizm eğitim ve rehabilitasyonu ne durumda?

İzgi, yaşam merkezi ve eğitim merkezi alanında en çok gelişim gösteren ülkenin İsrail olduğunu söylüyor. Birçok ülkenin de İsrail'i bu konuda model aldığını belirten İzgi, ülkemizde yeni başlayan bir takım uygulamaların ABD'de çok önceden başlamış olduğunu da ekliyor. İzgi'nin ifadelerine göre, özellikle araştırma konusunda ABD çok gelişme kaydetmiş.

Uygulama ve araştırma konusunda ülkemizin de ABD'yi model aldığını ifade eden İzgi, ABD'de uygulamalı davranış analizinin çok gelişmiş olduğunu, rehabilitasyon merkezlerinin ücretsiz olduğunu ve en az 8 saatlik eğitimin zorunlu verildiğini belirtti.

İzgi, otizmin her ne kadar hala belirli bir nedeni ve tedavisi bulunmuş değilse de gelişmiş birçok ülkenin otizmlili çocuklara özel eğitim uygulayarak, akranlarıyla iletişim

kurdurabilen ve istihdam edilebilen bireyler haline geldiğini söylüyor. Gelişmelerin asıl nedeni İzgi'ye göre iyi bir bilince sahip olmaktan geçiyor. İzgi şöyle devam ediyor: "Evet teknoloji, özel eğitim, uygulama ve araştırmalar elbette ki çok önemli ama siz bir çocuğu dışlarsanız onu görmezseniz bu çocuk daha çok içine kapanır. Otistik çocuklar kalabalığı pek sevmezler. Eğer aileler ve toplum bilinçlenir ve nasıl davranmaları gerektiğini öğrenirlerse biz de daha hızlı ve verimli sonuçlar alabiliriz."

Son olarak, "Rehabilitasyon merkezleri neler yapıyor?" sorusuna yanıt bulmak için Adana Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Kurucusu Özgün Öztürk ile bir araya geldik. Öztürk, otizmlili çocukların sağlık ve eğitim gibi haklarının elde edilmesinde gereken hukuki süreçlerde, ayrımcılık, hak mahrumiyeti gibi konulara maruz kalmış otizmlili çocuklara ve ailelerine destek verilmesi adına 2014 yılında Otizm Dernekleri Federasyonu'nun kurulduğu bilgisini veriyor.

Öztürk'ün verdiği bilgiye göre, Türkiye'de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi sayısı 2 bin 178 civarında. "Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri yeterli mi?" sorusuna ise Öztürkşöyle cevap veriyor: "Maalesef yeterli değil, otizmlili bireylerin bire bir eğitim alması gerekiyor, daha iyi eğitim alabilmesi için özel eğitim kurumlarının artması lazım. Ayrıca özel eğitim hocalarının alanda daha çok istihdam edilmesi gerekiyor. Üniversitelerde özel eğitim bölümlerinin artırılması da çok önemli. Otizm evde tek başına mücadele edilecek bir durum değil ne yazık ki. Bireyler için özel eğitim şart. Otizme dikkat çekilmesi lazım bu da ancak insanlarda duygu yaratılmasıyla mümkün olabilir. Duygu olmadığı sürece bu alanda yapılacak olan tüm çalışmalar biraz eksik kalacaktır."

Doç. Dr. Gonca Gül Çelik:

“Otizmli çocuklar haftada en az 20 saat özel eğitim almalı”

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Gonca Gül Çelik’e otizmle ilgili merak ettiklerimizi sorduk. Doç. Dr. Çelik, otizm ülkemizde yeni tanınan bir rahatsızlık olduğu için eğitim ve rehabilitasyon konusunda istenilen düzeye gelmenin zaman alacağını belirtiyor. Çelik’e göre, otizmli bireylerin haftada en az 20 saat özel eğitim alması gerekiyor. Ayrıca bu eğitimin evde de devam etmesi, eğitimin tüm yaşam biçimlerine adapte edilmesi de çok önemli.

Otizmli bireylerin takıntılılarıyla bireyler ve aileler nasıl baş edebilir?

Bu tarz davranışlar biyolojiktir. Takıntılı davranışlar da değişkendir. Takıntılar bireyin hassasiyetiyle ilgili olabilir. Fakat ABA terapisi teknikleri ve davranış söndürme yöntemi prensiplerini baz alarak öğretme teknikleri ve öğretim müfredatı geliştirmiş, her bir davranışın teker teker öğretildiği ve davranışları alt davranışlara bölüp basitleştirerek otizmli çocuğun anlayacağı hale getirilir. Bir kısmında ilaç tedavisiyle bu tarz takıntılar kontrol altına alınabilmektedir. Ayrıca her hasta için farklı yöntem gereklidir.

Örneğin, rehabilitasyon merkezinde tanıştığım

Çelik, “Otistik bireyler, etraflarında görmeye alıştıkları kişilerle beraber olmayı tercih ederler. Her ne kadar zihin okuma becerileri yetersiz de olsa kendilerine yapılan kötü davranışları veya ortamdaki davranış algılar ve uzun süre unutmazlar”

otizmli bir çocukta babasının evden gittiği gün kapı kolu takıntısı başlamış. Bu nasıl açıklanabilir?

Bu çok iddialı bir yorum, davranışın ya da takıntının neyi temsil ettiğini bilmek çok zordur.

Otizmli bireylerin kendilerine özgü bir bağlanma biçimleri vardır”

Otizmli bireyler olumsuz durum ve davranışları hissederler mi?

Evet, kendilerine özgü bir bağlanma biçimleri vardır. Etraflarında görmeye alıştıkları kişilerle beraber olmayı tercih ederler.

Her ne kadar zihin okuma becerileri yetersiz de olsa kendilerine yapılan kötü davranışları veya ortamdaki davranış algılar ve uzun

süre unutmazlar. Otizmli bireylerin bir kısmı yalnızlıktan bir kısmı da kalabalıktan olumsuz etkilenebilmektedir. Bu tarz durum ve davranışlar onların duygu hassasiyetine göre değişebilmektedir. Her çocuğun kendi duygusal hassasiyeti dikate alınarak aile ve hekimin çalışması gerekmektedir.

Otizm eğitimi için ülkemiz şu anda ne durumda?

Son zamanlarda devlet bu alana yönelmiş ve ciddi, gözle görülmür çalışmalar yapmaktadır. Ancak otizm ülkemizde daha çok yeni tanınan bir rahatsızlık olduğu için istenilen düzeye gelmek biraz zaman alacaktır. Şu aşamada ülkemizdeki şartlar iyi bir eğitim için yeterli değildir. Otizmli bireylerin haftada en az 20 saat özel eğitim alması gerekmektedir.

“Kaynaştırma programları daha iyi olmalı”

Okullardaki özel eğitim öğretmenlerini nasıl buluyorsunuz?

Özellikle devlet okullarında özel eğitim hocaları çocuklarla pek ilgilenememektedir. Kaynaştırma programları daha iyi olabilir.

İkinci bir eğitici bulunması çocuklar için daha yararlı olacaktır. Bazı aileler kendi imkânlarıyla gölge öğretmen adı verilen yardımcılarından destek almaktadır ve çocuk için

Çelik, "Çocukların ihtiyaçlarının yüzde 90'nını anne karşılıyor, bu durum da annenin sinirlerini yıpratıyor, anneyi kötü etkiliyor. Aile içi problemlerin yaşanması çocuğun eğitimden alacağı verimi azaltıyor."

yararlı geri bildirimler almışlardır.

Rehabilitasyon merkezleri otizmli bireylere iyi geliyor mu?

Kesinlikle rehabilitasyon merkezlerinin sayısı artırılmalıdır. Çünkü diğer ülkeler tarafından da özel eğitim en iyi tedavi yöntemi olarak kabul edilmektedir. Ve şu an en aktif olan yöntem de budur. Dolayısıyla özel eğitim merkezleri yararlı ve gereklidir. Ama şöyle bir şey daha var; özel eğitimin hangi türünün daha etkili olduğu bilinmiyor. Eğitim yöntemlerinin sonuçları tutarlı değil, bu konuda yeterli bilgi yok.

"Anne babaların ruhsal destek alması önemli"

Peki, otizmli çocuğu olan anne ve babalar ne yapmalı?

Birincisi ve en önemlisi özel

eğitimidir.

Özel eğitim ayağı evde de mutlaka sürmeli. Eğitimin tüm yaşam biçimlerine adapte edilmesi önemli. Çocukla özel vakit geçirmeleri ve bunu destekleyici davranışlarda bulunmaları gerekir. Bunun dışında anne ve babanın belirli aralıklarla ruhsal destek alması önemlidir.

Psikiyatrik ilaçlar nasıl, ne zaman kullanılabilir?

Psikiyatrik ilaçlar otizmli çocukların aşırı hareketlilik, öfke nöbetleri ve takıntılar gibi davranış sorunlarını azaltmada yardımcı olabilir.

Fakat kullanılan ilaçların etkileri ve yan etkileri uzman doktorlar tarafından çok yakından takip edilmelidir.

Otizm konusundaki genel sorunlar nelerdir?

Özel eğitim zorunludur. Eğiti-

min türü ve niteliği konusunda hekim ve özel eğitimcinin iletişim kurması ve davranışların hangi alanında nasıl yol alması gerektiği belirlenmelidir. Otizmli bireylerin özel ihtiyaçlarının nasıl giderileceği özel eğitim hocaları ve bilinçli anne babalarına bağlıdır diyebilirim. Ergenlikteki öfke nöbetlerinin çoğu çocuğun özel ihtiyaçlarını karşılayamamasından ve bunu nasıl karşılayacağını bilememesinden kaynaklanıyor. Görsel çizimler yoluyla çocuğa bir takım eğitimler verilebilir. Babalar ilgisiz olduğu için anneler desteksiz kalıyor. Çocukların ihtiyaçlarının yüzde 90'nını anne karşılıyor, bu durum da annenin sinirlerini yıpratıyor, anneyi kötü etkiliyor. Aile içi problemlerin yaşanması çocuğun eğitimden alacağı verimi azaltıyor.

Çocuğun ilk tanısı konulduğundan itibaren evlilikte çatışmalar artabiliyor ve çoğu evlilik boşanmayla sonuçlanıyor.

“Yaşayarak ve yaratılarak yapılan eğitim, Yaşar Kemal için bir tutkuydu”

Ayşe Semiha Baban Gökçeli:
Yaşar Kemal, girdiği yeri
ışıl ışıl aydınlatır, insanın
yüreğindeki iyiliği bulur çıkarır,
kirlenen karartan her şeyi
yakar atardı.

Söyleşi ■ Sudet KARAGÖZ

20. yüzyılın Türk ve dünya edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Yaşar Kemal deyim yerindeyse çağın Herodot'u. Bir kalıba sığdırmadan şehir duygusunu, yaşanmışlığın tadıyla birleştiren, korkusuz bir toplum eleştircisi, aldığı son nefese kadar haksızlığa uğrayan herkesin yanında olan Yaşar Kemal'in eşi Ayşe Semiha Baban Gökçeli ile söyleşi yapma fikrini ilk duyduğumda büyük bir heyecan sardı beni. Sonrasında bir telâş, ilk ne zaman tanışmıştım Yaşar Kemal'in edebiyatıyla, hakkında neler biliyordum, neler öğrenebilirdim, kısacası bitmek bilmeyen sorular.

İlk olarak lise yıllarında, "Yalnızlık" şiiri ile tanışmıştım Yaşar Kemal edebiyatıyla.

"Kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdesin.

Su olsan kimse içmez,

Ölür de susundan

Yol olsa kimse geçmez,

Sarp kayalara uğratır da yolunu

Elin adamı ne anlar senden?"

17 yaşında yazılmış bir şiirde, yalnızlık bu kadar etkileyici, bu kadar kısa ve öz mü anlatılırdı? Şiir ile başlayan edebiyat yolculuğu, "Türkiye'nin gerçeğini yansıtmalı." dediği röportajları, makaleleri ve romanları sadece o günler için geçerli değil, gelecek kuşaklara bıraktığı dünya klasikleri arasında yer alan

eşsiz eserleri toplumun benliğinde ilk günkü gibi etkisini korumaya devam ediyor.

Yaşar Kemal'i yeniden keşfetmek için öğrenme isteğinin esaretiyle her okuduğum kaynak biraz daha beni ona yaklaştırıyordu. Romanlarını kurşun kalemle yazdığını öğrendikten sonra parmaklarımı bilgisayar klavyesinden çekip, elime aldığım bir kurşun kalemle masamda duran küçük not kâğıdına bir şey yazmaya başladığımda, sadece sese odaklandım. Gelen ses adeta rüzgârda koşan bir atın nal sesine benziyordu. Sonra sakince ata dokunduğumu hissediyordum. Belki de Yaşar Kemal'in "Sözün gücü, sözün arkasını görmek" dediği şey buydu. Röportajları için yeri geldiğinde ırgatlarla, sünger avcısıyla ya da hayatını tehlikeye atarak kaçakçılarla yaşayan, misafir olduğu mağarada mütevazı duruşuyla, sevgiyle baktığı Anadolu'yu, köylüleri ezen ağaya başkaldıran ve sonunda ağadan aldığı toprakları halka dağıtan İnce Memed'i anlatan Yaşar Kemal'i anlatmak... Birçok dile çevrilmiş kitapların yazarı, kocaman yürekli dev, tıpkı *Demirciler Çarşısı Cinayeti* kitabının 14. sayfasında yazdığı gibi "O iyi insanlar, o güzel atlara binip çekip gittiler. Demirin tuncuna insanın..." 2015 yılının Şubat ayında Yaşar Kemal, tüm iyi insanlar gibi

gittiğinde, Teşvikiye Camisi'nde düzenlenen törende tabutuna serilmiş Adana Demirspor atkısı, sevenlerinin katıldığı kalabalık bir kitle ve Haydar Ertem tarafından okunan Adnan Yücel'in "Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!" şiiri eşliğinde tam da ona yakışır bir şekilde sevenleri tarafından alkışlarla uğurlanıyordu.

Adana'da 2. Yaşar Kemal Sanat Günleri kapsamında düzenlenen panelde, 1 Ağustos 2002 yılında evlendiği Ayşe Semiha Baban ile ilk kez karşılaşılıyor ve günler sonra onunla söyleşi yapacağımı öğreniyordum. Hayranlık uyandıran o dik duruşu, tıpkı Zülfü Livaneli'nin, *Sevdalım Hayat* kitabında yazdığı gibi; Yaşar Kemal başka biriyle evlenemezdi. Ben sadece çok fazla beklemelelerinin bir anlamı olamadığına ikna etmiştim ikisini de. Haklıydım; çünkü Ayşe birçok niteliğinin yanı sıra, Thilda'nın adına bir çeviri ödülü verilmesini önerecek kadar büyük bir insandı ve Thilda'yı kaybettikten sonra Yaşar Kemal'i mutlak bir ölümden kurtarmıştı. Büyük bir heyecanla soruları hazırladıktan sonra, Ayşe Semiha Baban Gökçeli'yi aramak için biraz da kaygıyla telefonda numarayı tuşluyorum. Karşımda ince, kibar bir ses tonu, hal hatır sorduktan sonra arama nedenimi söylüyorum, derin bir sessizlik oluşuyor. Ayşe Semiha Ba-

Yaşar Kemal: "Ben 'angaje', bağımlı bir yazarım, kendime ve söze ve insanın onuruna bağımlıyım."

ban Gökçeli "Pekiyi, doğru kişi ben miyim?" diye soruyor. En iyi başka kimden dinleyebilirdik ki Yaşar Kemal'i? Şimdi masamın bir tarafında duran kitaplarla Yaşar Kemal, tam karşımda Ayşe Semiha Baban Gökçeli'nin sorularına verdiği cevapları taze demlenmiş kaçak çay eşliğinde okumaya başladım. Bakın Ayşe Semiha Hanım, neler anlatmış Yaşar Kemal ile ilgili...

Sizi daha yakından tanımak için kendinizle ilgili ne anlatırsınız?

Tarih Vakfının ve Kültür Bilinci-ni Geliştirme Vakfının kurucu üye-rindenim. 2016 yılında Yaşar Kemal Vakfı kuruculuğunu ve başkanlığını

üstlendim. Zamanımın büyük bir bölümü Vakıf çalışmalarıyla geçiyor. Bunların dışında belki ilginizi çeker diye bir de aile bilgisi. Gazetecilik ailemde epey gerilere gidiyor. An-nemin büyük babası ilk Şeyh-ülmu-harririn Mahmut Sadık, *Servet-i Fünun'u* çıkartanlardan, 1917 yılında ilk defa kurulan Matbuat Cemiye-tinin kurucu başkanı. Baba tarafım yani Baban ailesinden ise babam, amcam, büyük babam ve iki büyük amcamız gazeteci.

Yani gazetecilik kanımda var diyorsunuz...

Evet, hiç gazetecilik yapmamış olsam da kanımda var. Bilirsiniz, es-kiden baskı için kurşun harflerle diz-

gi yapıları, harfler ters yönde dizilip sıkıştırılırdı. Çocukluğumda Babia-li'ye çok götürülürdüm, okuma yaz-mayı da ilkokul öncesi bu dizili kurşun harflerden öğrendim ama okula gidene kadar hep tersten okurdum.

2016 yılında Prof. Dr. Teoman Akünal, Talha Apak, Zülfü Livaneli ve Davut Öküt-çü ile beraber Yaşar Kemal Vakfını kurdunuz. Vakıf kurma düşüncesinin nasıl oluştuğunu ve vakfın amacını anlatır mısınız?

Vakfın hazırlık çalışmalarına Yaşar Kemal ile birlikte başladık. Yaşar Kemal'in vefatından sonra 2016 yılından Yaşar Kemal Vakfının kuruculuğunu ve başkanlığını üst-

lendim. Vakıf "ben 'angaje', bağımlı bir yazarım, kendime ve söze ve insanın onuruna bağımlıyım" diyen Yaşar Kemal'in değerleri ve duruşu (özgürlük, eşitlik, insan ve doğa sevgisi, kültürel farklılıklara saygı ve sahiplenme) doğrultusunda, Türkiye ve dünya toplumları nezdinde Yaşar Kemal'in bakış, yaklaşım ve değerlerini yaygınlaştırmayı amaçlamakta.

Bu doğrultu neler yapıyorsunuz?

Bu doğrultuda Yaşar Kemal ismini, bu ismin temsil ettiği değerleri, isim haklarını, eserlerinin telif haklarını koruyarak eserlerin kullanımını gözetip denetimini sağlamak. Ayrıca Yaşar Kemal'in eserleri ya da hayatına dair bilimsel, sanatsal ya da kültürel araştırmalar yapılmasını, eserler (yazılı, sözel ya da görsel)

üretilmesini desteklemek, bunların yaygınlaştırılması ve tanıtılmasına aracılık ederek, Yaşar Kemal'le ilgili veya eserlerine dayalı yazı, kitap, yayın, fotoğraf, resim, mektup, film, müzik, heykel, anıt vb. nitelikte çalışma ve yapıtları veya onların örneklerini toplamak, herhangi bir nedenle yok olma ya da yok edilme olasılığı olan seçme malzemelerin kopyalarını çıkartmak, uygun koşullarda korumak ve bunlardan yararlanmak isteyenlerin kullanımına sunmayı böylece ülkemizde ve dünyada yaratıcılığın, bağımsız, özgür ve özerk düşüncenin gelişmesine katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

Yaşar Kemal Vakfını kurarken önceliğiniz ne oldu?

Yaşar Kemal Vakfını kurarken öncelikle bir arşiv oluşturmayı amaçladık. Kendisinin elinde çok

az arşiv malzemesi vardı. Geniş çaplı bir Türk basını taraması yaptık, yurt dışı taramayı da halen sürdürüyoruz, ama tahmin edersiniz biraz zor oluyor.

Bunun dışında bir çalışma yürütüyor musunuz?

Bunun dışında, öğretmenlerden, belediyelerden, okuma gruplarından gelen destek ve önerilerle gençlere yönelik edebiyat programlarında yer alıyoruz.

İkincisi düzenlenen Yaşar Kemal Sanat Günlerinin ana teması, ilk kez 1982'de yayınlanan *Hüyükteki Nar Ağacı* romanı. Neden *Hüyükteki Nar Ağacı* romanını tema olarak seçtiniz?

Yaşar Kemal 1951 yılında *Kardirli*'de yazdığı *Hüyükteki Nar Ağacı* romanı birçok açıdan uygun olduğu için 2. Yaşar Kemal Sanat Günleri

kapsamında ele alınmasını tercih ettik. Roman Yaşar Kemal'in gençlik çağı eseri. Bu da derinlemesine işlediği pek çok temayla bu romanda karşılaşmamızı sağlıyor. Doğanın şiiri, insanın kendi şiiri, insanın insanla ilişkisi, özveri, dayanışma, dostluk, sevgi ve sıkıştıkça bir düş, bir mit dünyası oraya sığınmak gibi...

"Çocuklar doğaya ve insanlara yabancılaşınsınlar diye her şey yapılıyor"

Geçen yıl Seyhan Belediyesi ile başlattığımız Yaşar Kemal Sanat Günleri'nin bu yıl Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi de destekledi. Böylece programın içeriği biraz daha zenginleşti. Bu programlarla neler hedefliyorsunuz?

Geçen yıl Seyhan Belediyesi ile başlattığımız bu Sanat Günleri'ne Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin önemli desteği bizleri çok sevindirdi. Yola koyulurken "Yaşar Kemal için öncelikli bir değeri yaygınlaştırmak amacıyla yaratıcılığın, özgür ve özerk düşüncenin gelişmesine katkıda bulunmak" istediğimizi belirtmiştik. Eğitim, yaşayarak ve yaratarak eğitim, Yaşar Kemal için bir tutku olmuştur her zaman. Yaşar Kemal "Dünyamızdaki çocuklar bu çok kötü koşullar altında yetiştiriliyorlar. Çocuklar doğaya ve insanlara yabancılaşınsınlar diye her şey yapılıyor" diyordu ve devam ediyordu:

"Benim için çocuk, çocuk değildir, bizim gibi insandır... İnanimadım hiçbir zaman çocukların, insanların çocuklara davrandığı gibi çocuk olduklarına. Basbayağı insandır onlar. Çok şeyler öğrenmemiştir daha, zenginliği azdır yaşlanmış insanlara karşılık, daha az yaşamıştır, ama düpedüz insandır. Anaların babaların çocuklara yaptıkları inanılmaz bir zulüm benim için. Aynı bir yaratılmış gibi bakıyorlar. Korkunç baskılar yapıyorlar. Baskılar, dayaklar, öğütler canından

usandırıyor çocukları. Ya da şımarıyorlar şefkatle, okşamayla. Çocuk, insanlıktan çıkıyor her iki halde de."

Biz de katıldığımız, geliştirdiğimiz çalışmalarla, gençlerde okuma kültürünün yerleşmesine, edebiyatın yardımıyla doğaya ve sanata duyarlıklarının gelişmesine, rekabete yönelmeden çevrelerine, doğaya, insanlara yeni bir gözle bakarak gözlem ve izlenimlerini çeşitli sanat dilleri ile ifade etmelerine yardımcı olmak istiyoruz.

Romanın yazıldığı döneme baktığımız zaman Marshall Yardım Planı çerçevesinde tarımda makineleşmenin başladığı yıllar. Yaşar Kemal, o dönemi nasıl özetliyordu?

Yaşar Kemal bu dönemi şöyle anlatır:

"Doğa karşısından makina karşısına geçiş, örneğin atla toprak sürerken traktörle toprak sürmeye başlama, insanlık için, yepyeni durumlardır. Kadim geleneklerden, duygulardan, alışkanlıklardan vazgeçip başka bir duruma, başka duygulara, başka alışkanlıklara ge-

çiş demektir. Bu durum bence insanoğlunun en ilginç durumudur. İnsan doğadan makinaya geçerken, en kaba çizgisiyle, tarihinde belki ilk olarak, kesinlikle bir durumdan başka bir duruma atlıyor. Geçiyor demiyorum, gerçekten atlıyor. Bir romancı, insan psikolojisini sonuna kadar deşmeye, bütün olanaklarını sonuna kadar aydınlığa çıkarmaya, insanda, insan psikolojisinin sonsuzluğunda yeni ufuklar bulmaya çalışan bir romancı için bu atlama durumu bulunmaz ilginçlikte bir durumdur. Hele bu durumu bir romancı bizzat yaşamışsa, öküze atla çift sürerken traktörle tarla sürmüşse, hele dev fabrikalarda köyünden on iki yaşında gelip çalışmışsa..."

Hüyükteki Nar Ağacı'nı bugün okumak

Hüyükteki Nar Ağacı kitabı, Yaşar Kemal'in de o dönemde ifade ettiği gibi "doğa karşısından makine karşısına geçiş" dönemini konu edinmekte. Kitabı günümüz koşulları için düşünürsek nasıl bir benzerlik kurabiliriz ve gençler açısından kitabı okumak nasıl

Yaşar Kemal Çukurova Üniversitesi'nde fahri doktora dersi olarak "Çukurova, Doğa ve Roman" konusunu anlatmıştı. (07 Ekim 2009)

Yaşar Kemal sevenleri ve
çocukluk arkadaşlarıyla
birlikte.

bir değişim sağlayacak?

Bugün de bilgisayar teknolojisinin, gen teknolojisinin biçimlendirdiği yepyeni bir durumu yaşayan gençler için, bu romanın büyük değişimlerin insana ve doğaya etkilerini düşünmeye, sorgulamaya ve yorumlamaya iyi bir başlangıç olacağına inanıyoruz. Röportaj, kısa film yapımı ve kapak tasarımı konularında düzenlenecek çeşitli atölyelerde öğrencilere bu eserin temalarından yola çıkarak gözlemlerini, algı ve yorumlarını farklı bir sanat diliyle aktarmalarını bekliyoruz.

Son olarak Yaşar Kemal'i nasıl anlatırsınız?

Yaşar Kemal nasıl anlatılır? En iyisi onun sözlerine başvurmak;

"Bu çağın sanatçısı bir kuş gibi şakıyabilmeli, bir su gibi aydınlık olabilmeli... Bir çocuk kadar saf, temiz... Başka türlü üstümüze yığılmış bunca kirin altından kalkabilmek zor. Sanat, daha doğrusu söz sanatları bir ateş gibi, ulaştığı yerdeki bütün kirleri temizler, gökyüzü gibi pırl pırl eyler."

Evet, Yaşar Kemal böyleydi. Girdiği yeri ıslık ıslık aydınlatır, insanın yüreğindeki iyiliği bulur çıkarır, kirlenen karartan her şeyi yakar atardı.

Ayşe Semiha Baban Gökçeli Kimdir?

Ayşe Semiha Baban Gökçeli, 1948 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Boğaziçi Üniversitesi'nden İşletme dalında lisans, Harvard Üniversitesi Kennedy School'dan kamu politikası dalında lisansüstü derecelerini aldı. Boğaziçi Üniversitesi'nde, İstanbul Üniversitesi'nde müdür, genel sekreter yardımcısı ve sonra genel sekreter vekili görevlerini yaptı. Özel sektöre, Yased (Yabancı Sermaye Derneği) kurucu genel sekreterliğini üstlenerek geçti. Sırasıyla Sandoz Ürünleri'nde, Novartis'te ve General Motors/Opel'de insan kaynakları, kamu ilişkileri ve iletişimden sorumlu genel müdür yardımcısı olarak görev yaptı. 1985 – 2010 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı Enstitüsü'nde ve Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde konuk öğretim görevlisi olarak ders verdi. Tarih Vakfı'nın ve Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'nın kurucu üyelerinden olan Baban-Gökçeli, 2016 yılında Yaşar Kemal Vakfı kuruculuğunu ve başkanlığını üstlendi. amanının büyük bölümünü Vakıf çalışmalarına ayırmakta.

Fotoğraflar Ayşe Semiha Baban Gökçeli'nin kişisel arşivinden alınmıştır.

Emekçi bir kadın ve 15 çocuk sahibi bir anne: **Nazime Polattağ**

Portre ■ Hediye POLATTAĞ

Hayatın bizim için neler hazırladığını kim nereden bilebilir. Korkunç bir çoraklık, verimsizlik, bir çeşit cesaret kırıcı, hatta ümitsizlikten mütevellit bir durgunluk bütün duygu ve düşüncelerimi felç ediyor. Evvela büyük bir kısırlık hissediyorum hayata karşı. Sonra da hiçbir şeyi duymamış ve ciddiye almamış olmak istiyorum. Ama bunun mümkün olmadığını bildiğimden küçük oyunlarda kalmayı tercih edeceğim belki. Bu hayatta biraz tebessüm

için bir yalan seçiyorum kendime. Önüme gelen herkese yalan söylüyor değilim, zaten buna hiç gerek yok. Benim tek yaptığım bunca yalan içinde hangisine inanmamam gerektiğine karar vermek sadece. Aslında bu, bugüne kadar hepimizin yaptığı şey değil mi? Yalanlara inanın, inanmaya devam edin. Hiç olmazsa kendinize uygun olan bir tanesini seçin de o yalan bir işe yarasın, boş yere gitmesin, heba olmasın.

Benim için bir adabın temsili

Nazime Polattağ; iyi biri olmanın, anlayışın, bilginin, titizliğin, hakikatın, inceliklerin bir arada bulunduğu kadınlardan biri. Hep iyi, hep güler yüzlü, hep şefkatli, hep yardımcı, hep bilgili, hep öğreten, hep dinleyen, incelikle ilgilenen kadın. Öyle üzıldüm ki onun anlattıklarına. Ona ağlarken sanırım, içten içe, biraz da öfke duyuyorum kadına zulüm eden insanlara karşı.

Nazime Polattağ, Nuri ve Nasihat çiftinin 8. kızları olarak 1951'de Diyarbakır'ın Bayram Başı köyünde

dünyaya gelir. Hiç okul yüzü görmeyen bu kadın akranlarına göre daha uzun boylu, daha zarif, daha görgülüdür. Kendi akranlarının en güzel kadınıdır.

Hayatı boyunca uğraşacağı, hiç sevmediği bir adamla, hiç istemediği bir evlilik gerçekleştirir. 15 yaşında evlenen kadın, ilk çocuğunu 17 yaşında kucağına alır. Babasını küçük yaşta kaybeden Nazime Hanım'ın, annesi de dünyaya 8 çocuk getirdikten sonra rahim kanseri nedeniyle ölür. Kadın daha çok küçük yaşta hem yetim hem öksüz kalır. Ama yetim ya da öksüzün kelime anlamını bilmeyecek kadar küçüktür o zamanlar. Etrafındaki herkes ona acıyan gözlerle bakar. Kadın bu bakışların sebe-

bini anlayamaz. Nazime Hanım'ın dört ablası vardır. Hepsi küçük yaşta köyden birileriyle evlendirilmiştir. Üç tane de ağabeyi vardır, ikisi evli biri bekârdır. Bekâr olan ağabeyi Sait, onu çok seviyordur. Kasabaya inince ona sakız çikolata vb. alır, kadının çocuk gönlünü hoş eder. Kadın da ağabeyinin kıymetini biliyor bir dediğini iki etmiyordur. Aslında diğer iki ağabeyini sevmiyor değildir. Ama aralarında yine de görülmeyen bir duvar var gibidir. Belki onlar çocuklarıyla ilgilendikleri için kadını görmüyorlardır. Kadın, anne ve babasının yokluğundan mütevellit hep durgun olsa da her şeye rağmen mutludur. Çünkü ağabeyleri ve ablaları onu seviyordur. Kadın, daha sonra

çocukken ne kadar mutlu olduğunu hatırlayacak ve her hatırladığında gözleri uzaklara dalacak, nemlenecektir. Kimi zaman kendini tutamayacak, bazen dakikalarca ağlayacaktır. Kadının anne ve babası vefat ettikten sonra onları köyde tutacak pek bir şey kalmaz. Üç ağabeyiyle Bingöl'e giderler. Bingöl'de birkaç sene kaldıktan sonra işler kötü gider. Ağabeyler tekrar köye dönmek için karar alırlar, hiç değilse toprak ekip biçerler, bir şekilde geçinirler. Kadın, huzursuz olur bu haberi duyunca. Bu, tekrar köye dönme işi, içten içe onu mutsuz eder. Bir tek Raziye yengesine anlatır duyduğu sıkıntıyı, içindeki huzursuzluğu. Hâlbuki köye tekrar dönerse uzun

zamandır görmediği ablalarını görecektir ayrıca arkadaşlarını da özlemiştir. Ama anlam veremediği bir şey duyar. Boğazında bir yumru var gibi nefes alamıyor, yutkunamıyordur. Nefes almak için gökyüzüne bakar koca masmavi gökyüzü neden o an ona iyi gelmez? Koca gökyüzü ona ilk defa küçücük gelir. En kötü gününde gökyüzüne bakıp hep ferahlamaz mıydı? Gitmesi lazım ama neden bu huzursuzluk? Evet, belki de içine doğmuştur oraya gidince bir daha asla hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını, belki anlamıştır gökyüzünün artık onu rahatlatmayacağını ve belki de ağabeylerini bir daha göremeyeceğini. Baba toprağına döndükten birkaç ay sonra kadının görücüsü gelir ve hiç anlamadığı bir şekilde evlendirilir. Ağabeyler bu evliliğe karşı çıkmazlar. Sait ağabeyi dışında. Onun da gücü yetmemiştir. Hem öyle ya, yaşı gelmiştir artık. Ablaları da bu yaşlarda evlenmişlerdir, çok şükür şimdi hepsinin çocuğu vardır, bir sıkıntısı yoktur. "Hem gitsin o da artık yerini yurdunu bilsin, ne zamana kadar bizimle yaşayabilir ki?" denir. Kadın biçare, kadın ifadesiz, kadın durgundur. Kadın, evleneceği adamı gün görür. İlk gördüğü dakika "Ya rabbi ben bu adamla evlenemem." diye geçirir içinden. Ağlar kadın o dakika ve düğün günü son kez ağabeylerini görür. Sait ağabeyi sınıksı sarılır "Seni göreceğim yerde dur, uzaklara gitme!" der. "Sait ben hep buradayım hep geleceğim senin yanına sen de gelirsin." Ve kadın evlenir. Ama ne evlenmek! Sayısını bilmediği kadar çocuğun, iki tane kayıinvalidenin olduğu bir eve gelin olarak gider. Kadın, evlendiğinde Kürtçe bilmiyordur. Yeni geldiği eve ve o insanlara sonsuz derecede yabancısıdır. Çünkü diğer

gelinler hep akrabadır. Kadın evin küçük gelinidir. Sabahtan akşama kadar çalıştırılır. Kadın konuşmaz, konuşulanları anlamıyordur. Evde sürekli bir huzursuzluk vardır. Çocuk sesleri, yatakta bakıma muhtaç bir kayıinvalida ve kesinlikle onu asla aralarına almayan dört tane elti. Keşke herkesin ömrü vicdanı kadar olsa. Nazime Hanım, kısa bir süre sonra hamile kalır; bu ilk hamileliğidir. Ama hamileyken yine de her işi yapar; dışardan su taşır, hayvan sağır, çamaşır bulaşık yıkar, akrabaların çocuklarına bakar, kocasına hizmet eder. Ama elbette ki "olmazsa olmaz günlük dayığını da" yiyordur. Kadın her şey için dayak yiyor, azar işitiyordur. Başta eşi olmak üzere eşinin erkek kardeşlerinden de. Kürtçe bilmediği için, yabancı olduğu için asla kabul edilmez. Kocasını hiçbir zaman hani ataerki toplum yapısının hâkim söylemiyle bile, "Ya kardeşim bu kadın benim karım, eşim, namusum. Ben varken size laf düşmez." dememiştir. Günler, aylar, yıllar geçer. Kadın, sürekli çocuk doğurur, iş yapar. Ama kadın yorulmuş, Türkçesi zayıflamaya başlamıştır. Hatırlamaya çalışır, bazen unutmamak için kendi kendine konuşur. Böylece Nazime Hanım'a ev içindeki herkes deli demeye başlar. Tabii bunu duyan eşi, "sen misin kendi kendine konuşan" yine dayak! Kadın artık korkmuyordur, tam tersine içindeki korkuyu yitirip her defasında biraz daha öfke ve nefret duyar. Başta eşi olmak üzere tüm bu anlamsız kalabalıktan mütemadiyen kaçmayı düşünür. Ama çocuklar, ah çocuklar! Onları kendisiyle götürmez. Hem o kadar çocuğu nereye götürecek? Olmaz, onları babasız bir başına büyütmez. Nazime Hanım, Türkçeyi unutmaya başlamış, hatırlamakta zorlan-

maya başlamıştır. Kürtçe konuşa konuşa unutmıştır Türkçeyi. Yıllar geçer, ailesinden ses yoktur. Kadın da köyüne gidemiyordur, kimse onu götürmez. Hâlbuki ne çok özlemiştir evini, ablalarını, ailesini. Yıllar çok hızlı geçer, kocası kızlarını önüne gelenle evlendirmeye başlamıştır çoktan. Kadın, karşı çıkamaz, gücü yetmez buna, her defasında milletin içinde dayak yer.

Bundan sonrasını, uzun bir alıntı olacak ama Nazime Hanım anlatacak:

"Canım çok yandı, yediğim dayaklardan falan değil doğumlardan da değil. Kaç çocuk doğurdum, ne işler yaptım bir şey demedim de kızlarımı her önüne gelenle, onlara sormadan evlendirmelerine dayanamadım. İlk çocuğum kız ve en büyüğü, 48 yaşında. 9 kız 6 erkek, 15 çocuğum var. İlk kız çocuklarımı hep babaları evlendirdi. İstemeye gelen kişiler kocamın köyden akrabalarıydı, bu yüzden onlara hayır diyemeyeceğini söyler, kızları çocuk yaşta evlendirirdi. Ben bu evliliklere karşı gelmek istedim ama her defasında milletin yanında döverdi. Ben bazen korkudan kendimi dışarı atardım o zaman da taşlarla falan döverdi. Kızları evlendirmeyeceğini bilseydim dayak yemek umurumda olmazdı."

"İlk Bingöl'de Sait ağabeyim bana 'tekrar köye döneceğiz' dediği anda boğazıma takılan bir yumru sanki bu günlerin habercisiydi.

Evlendiğimden beri güldüğümü hatırlamıyorum. Biliyor musun kardeşlerimle geçirdiğim günler hala aklıma gelince gülümseyebiliyorum. Ama kardeşlerimin yüzünü hatırlayamıyorum artık.

Onları kaybetmeden önce hep düşünürdüm acaba ne yapıyorlar, mutlular mı, beni hatırlı-

yorlar mı? Ne güzel derdim, ben hariç hepsi yan yana. Onları düşündükçe buradaki mutsuzluğum hep katlandı. Kaç sene oldu bilmiyorum. Rakamlarla aram yoktur. O kadar çok çalışırdım ki dağda bayırda zamanı takip edemezdim.

Günleri, ayları, saatleri hiç bilmem, takip etmem, para saymayı da bilmem. Gün içinde saat kaç olmuş falan hiç bilmem. Sadece duvarların gölgelerine bakarak zamanı tahmin ederim. Yani öğlen olmuş mu, ikindiye ne kadar var ben gölgelerden anlıyorum.

Bu köyü, bu insanları hiçbir zaman sevmem. Her geçen gün biraz daha nefret ettiğim için çölde falan çalışmak aslında benim için bir kaçıştı. Tüm gün çalışırdım, akşam sadece birkaç saat uyurdum. Uyuduğum vakitlerde biraz dinleniyordum. Sabah ezanıyla uyanmam lazımdı, o kadar çok iş vardı ki. Her sene içimdeki öfke, nefret biraz daha artardı. Artık sadece kocama ve onun ailesine karşı değil her şeye ve herkese karşı, bazen çocuklarıma da tahammül edemediğim olurdu. Yaşadığım şeyler beni sert bir kadın yaptı. Ama elimden geldiğince çocuklarımı iyi yetiştirmeye, onları her şeyden uzak tutmaya çalıştım.

Her şeye rağmen çocuklarım benim bu hayattaki tek yaşama sebebim. O dönem için kız çocuklarının okutulması imkânsızdı neredeyse suç sayılıyordu. Ben onları okutmaya çalıştım.

Ben iri bir kadın olduğum için çocuklarım bana benzedi. Ergenlikle hemen boy atınca arkadaşlarına göre daha büyük duruyorlardı böylece görücüleri erken çıkıyordu. Eğer görücüler olmasaydı babaları kızlarının okumalarına karşı çıkmazdı. İlk beş kızımı o evlendirdi kendi akrabalarıyla ama son dört kızı karışmadı hatta özellikle okumalarını istedi. Bu konuda ona

bir şey diyemem. Yani çok ilgili bir baba olmasa da o dönem kız çocuklarına destek vermek hayaldi. Her gün yolunu çevirip ona derlerdi ki köyde bir sen okula gönderiyorsun kızlarını, günah. Neyse ben uzun seneler kocamın ailesiyle yaşadım, herkesin çocukları çok büyümüştü. Evlilik çağına gelmişti hepsi. Kaynanalarım da ölünce herkes evini ayırdı. O evde yaşarken mecbur kocamla aynı odayı paylaşıyordum. Bu benim için bir kâbustu. Her akşam nefret ettiğim bu adamı görmek beni sinirlendiriyordu. Ona her baktığımda içimdeki nefret kabarıyordu. Ondan nefret ettiğim kadar onun ailesinden nefret etmiyordum.

Çünkü bana göre tüm yaşadıklarımın sebebi bu adamdı. Bir gün destek olmadı bana. Yanımda hiç olmadı. Ailesinin doldurmasına gelip hep dövdü beni.

Birkaç defa kocamın en büyük ağabeyi de dövdü beni ve kocam hiçbir şey demedi. O bir tarafa bir gün bana sormadı, 'kadın, sen ne yer ne içersin.' Bu çocukların bir şeye ihtiyacı var mı hiç sormadı. Ben evlenip bu lanet eve geldikten sonra bir daha hiç çıkmadım. Beni bir defa bile kendi köyüme götürmeyen bir adamı ben nasıl sevebilirim. Yıllar sonra en büyük ağabeyimin cenazesi için İzmir'e gittiğimde öğrendim. Ben evlendikten sonra ağabeylerim tekrar taşınmış köyden. Ama bu defa üçü de farklı şehirlere gitmiş. Sait ağabeyim de evlenmiş (gözleri dolar ve uzaklara dalar) ben onun hanımını cenazede gördüm, tanıştım. Şimdi ben böyle kocayı nasıl seveyim, nasıl saygı duyayım? Kocam çocuklarıyla da pek ilgilenmezdi. Özellikle onun ailesiyle yaşadığımız dönem bazen geceleri o yorgunsa çocuklardan biri ağladıysa çocuğu kar kış demez kapının önüne atardı. Evlerimizi ayırdıktan

sora ben bir daha kocamla aynı odayı paylaşmadım. Onunla önce odalarımızı sonra evlerimizi ayırdık. Şimdi onu hiç görmüyor gibiyim. Çocuklar hep büyüdü, hepsi dağılıp gitti. 15 çocuk getirdikten sonra yalnız yaşıyorum şimdi. Ama birine bir şey olacak diye yüreğim ağzımda. Birbirlerinden uzak büyüdüler, benim kocamla aramdaki sorunlar onları çok etkiledi. Özellikle oğlan çocuklarını elimde tutamadım, küçük yaşta hepsi kaçıp İstanbul'a gittiler. Çok zor günlerdi. Ben onlar kaçtığına her gece ağlıyor, uyuyamıyordum başlarına bir şey gelecek diye. Kocam çocuklar eve döndüklerinde kaçtıkları için onları da hep dövüyordu. E ne yapsın çocuklar da korkup yine kaçıyorlardı. Babaları herkesin babası gibi onlara oyuncak falan almazdı. Bunlar da ne yapsın ki böyle huzursuz bir evde haklılar kaçmakta. Benim imkânım olsaydı ben de kaçıp giderdim. Bunu hep düşündüm fakat küçük çocuklarım vardı, yapamadım. Hem kız çocuğum çoktu. Ya ilerde büyüdükleri zaman millet laf ederse onlara ,anneniz babanızdan kaçmış falan diye."

"O evden ayrılınca artık o insanları daha az görmeye başladım. Evlerimizi ayırdıktan kısa süre sonra bir kayınım İstanbul'a, bir tanesi Antalya'ya, bir tanesi de Diyarbakır'a taşındı. Benim kocam evin küçüğü olduğu için topraklar falan ona kaldı o da her şeyi burada bırakıp gitmek istemedi. Ben 13. çocuğuma hamile kaldığımda hem bedenen hem ruhen yorulmuş, bıkmıştım. Çocuk doğurmak istemiyordum artık. Ama diğerlerinde böyle bir şey olmamıştı bana. Bu çocuğu kesinlikle istemiyordum. Ondan nasıl kurtulacağımı bilmiyordum, her zaman yaptığımdan daha ağır işler yaptım. Yüksek yerlerden atladım. Delirmiş

gibiydin. O çocuk doğmasın diye her şeyi yaptım. Bir gün ben kış için çölde tezek toplarken doğum sancım tuttu, eve getirdiler beni.

Büyük kızım Muazzez de hamileydi. Ana kız beraber hamileydik.

O da kocasına dayanamamış eve gelmişti. Ben 12 çocuğun nerdeyse hepsini dışarıda ve rahat doğurdum, hiçbiri beni bu kadar yormamıştı. Köyden birkaç kadın geldi, bu çocuk doğmuyor bir türlü. Muazzez dedi ki bana 'Anne bence bu çocuk ya ölü ya sakat doğacağı için sen bu kadar acı çekiyorsun.' Aslında ben de öyle düşünüyordum. Ama öyle olmadı, ne ölü ne sakat, sağlıklı bir kız çocuğu doğdu. Şaşırmıştım, o kadar yaptığım şeye rağmen bu çocuk nasıl böyle doğabildi. Hamileyken hiç sevmediğim bu bebeği o dakika çok sevdim ve tüm çocuklarım arasında daha sonra hep onu daha çok sevdim. Bilmiyorum belki ona karşı hep suçluluk duyduğum için böyle hissediyordum. Ama çocuğum karnımdayken ona yaptıklarımı hissettiğini düşünüyorum. Çünkü diğer kardeşlerine göre hep içine kapanık, bizimle az konuşan bir kız oldu. Kardeşleri birlikte oturup gülerken o hep onlardan ayrı oturuyordu. Nerdeyse hiç arkadaşı olmadı. Hep yalnız ve karanlıkta oturuyordu. Galiba ben ve kardeşlerini hiç sevmedi. Yemin ederim ben diğer çocuklarım hakkında nerdeyse hiçbir şey bilmiyorum. Ne zaman doğdular, nasıl doğdular, ne zaman evlendiler? İlk kızım hariç hangisinin hangisinden büyük olduğunu bile bilmiyorum. Bir anne 15 değil 25 çocuk getirsin hepsini sever hem de çok sever. Ama biri gönlünde başka olur. Bence, benim de öyle oldu. Bu kızım öyle, diğerlerinden başka. Ne istediğini hiç söylemezdi, hastalandığını hiç görmedim,

canının yandığını hiç söylemezdi. Diğer kız kardeşleri bazen kavgaderlerdi kıyafetler için. Bu kızın bir defa o kavgalara dâhil olduğunu ya da onlar arasında taraf tuttuklarını görmedim. Ama ondaki bu değişikliği bir ben değil babası ve kardeşleri de fark etmişti. Kız kardeşleri ona karşı biraz acımasız olabiliyorlardı ona 'tuhaf kız' diyorlardı. Fakat ona söylenen hiçbir şeye karşılık vermiyordu. Babasıyla ortak tek noktamız bu kızı ikimiz de çok seviyorduk. Çünkü babası bu kızla başka ilgileniyordu. Öyle işte, farklı bir çocuktu. Ama ne yalan söyleyeyim tam istediğim gibi bir çocuktu. Babasını benden daha çok seviyordu, sadece onunla konuşur ona da değişik şeyler sorardı. Benim anlamadığım şeyler babasının hoşuna giderdi o zaman anlardım babasının da onu sevdiğini. Ben ona hamileyken yaptıklarımı hiç kimseye söylemedim, bir büyük kızım Muazzez biliyordu. Muazzez de söylemez böyle şeyleri. Ne yapabilirdim ki? Çocuklarım da hep bana diyorlar "neden bu kadar çok çocuk yaptın?" diye ya da "babamı sevmiyorsan neden 15 çocuk yaptın ondan?" Bilmedikleri ya da anlamadıkları şey şu; o dönem küçük bir köyde yaşamak bugün gibi değildi. Araba, hastane yoktu ve ben bir hamilelik nasıl önlenir bunu bilmiyordum. Kimse tutup bana böyle bir şey öğretmedi. Ayrıca sadece ben değil ki herkes böyle doğuruyordu. Ben zaten çocuk sevmiyordum hele bu adamdan çocuk yapmak!.."

Nazime Hanım'ın hikâyesi kısaca böyle. Anlatılıp okununca sıra dışı gibi görünse de bu ülkedeki pek çok kadının yaşadıklarıyla da benzerlikler taşıyor. Nazime Hanım zaman içinde Türkçe konuşmayı unutmuş olsa da söylenen her şeyi anlıyor. Anlattıkları

rı bitince bana onun hikâyesini anımsatan Şükrü Erbaş'ın "Ömür Hanımla Güz Konuşmaları" şiirini okuyorum, ona çok şey hissettiriyor olacak ki şiiri dinledikçe gözleri dalıyor.

...Ve güz geldi Ömür Hanım. Dünya aydınlık sabahlarını yitiriyor usul usul. İnsanın içini karartan bulutların seferi var göğün maviliğinde. Yağmur ha yağdı ha yağacak. İncecik bir çisenti yokluyor boşluğunu insan yüreğinin. Hüznün bütün koşulları hazır. Nedenini bilmediğim bir keder akıyor damarlarımdan. Kalbimin üstünde binlerce bıçak ağız... Ve yüzüm ömrümün atlası; düzlükleri bunaltı, yükseklikleri korku, uçurumları yıkıntılarla dolu bir engebeler atlası. Yaşamak bir can sıkıntısı mıdır Ömür Hanım?

Her şeyi iyi yanından görmeyi kim öğretti bize? Acıyı görmeyen insan, umutsuzluğu yaşamayan, iliklerine dek kederin işleyip işleyip yaralamadığı bir insan, mutluluktan, umuttan, sevinçten ne anlar?...

(...)

Öyle büyük umutlarım olmadı benim, büyük düşlerim, özlemlerim, büyük beklentilerim olmadı. Koşullarım beni oluşturdu ben acılarımı buldum. Herkes gibi yaşasaydım eğer, yaşamı onlar gibi görebilseydim çarşılar yeterdi avutmaya beni. Bir gömlek, bir ayakkabı, bir elbise; bir yemek lokantalarda; televizyon, halı, masa ve daha nice eşya yeterdi yalnızlığı örtmeye, kendimi göstermeye, var olmaya, dar çevre yitiklerinde önem kazanmaya...

Oysa ben bir akşamüstü oturup turuncu bir yangının eteklerine, yüreği avuçlarımda atan bir can yoldaşıyla dünyayı ve kendimi tüketmek isterdim. Öyle bir tüketmek ki, sonucu yepyeni bir "ben"e ulaştırırdı beni, kederli dalgınlığımdan her döndüğümde... Bir ben ki tüm ilişkilerin perde arkasını görür gülerdim sessizce yapay yakınlıklarına insanların. Kim kimi ne kadar anlayabilir Ömür Hanım?

Kadınlar şiddet gördüklerini gizlemek için susuyorlar susturuluyorlar

Kadınlar... Hem her zorluğun üstesinden gelebilecek kadar güçlü, hem de buna tezat olarak naif ve kırılgan bir yapıya sahipler. Çocukları için kendilerini feda eden anneler... Maddi özgürlükleri olmadığı için eşlerine muhtaç kalmak zorunda kalan kadınlar... Şiddet gördüklerini çocuklarından, ailelerinden, çevrelerinden gizlemek için morluklarını makyajla kapatan anneler.... Kadına şiddetin doruk noktasına çıktığı bir zamanda, yaşadıklarına rağmen güçlü, dimdik bir şekilde ayakta duran üç annenin dilinden dökülenleri kaleme aldım.

Portre ■ **Emine KAPLAN**

Kadına şiddetin doruk noktasına çıktığı zamanlardan birinde yaşıyoruz. Üzülen söyleyeyim ki tüm dünyada hâkimiyet kurmuş durumda. Her 10 aileden birinde kadınlar şiddet görüyor, öldürülüyor, küçük yaşlardan itibaren taciz veya tecavüze uğruyor. Televizyonu ne zaman açsam bir kadın cinayeti, taciz haberi yer alıyor. Ve küçücük çocuklar bile taciz ediliyor. Bu konu hakkında makale yazan kişilerin dikkatini çeken ise bu haber başlıklarının içeriğinin kadını suçlayan, şiddeti meşrulaştıran, önemsizleştiren bir şekilde verilmesiymiş. Birçok makalenin içeriğine göz attım. Gerçekten şiddet meşrulaştırılmaya mı çalışılıyor? Bazı dizilerde bile şid-

det çok normal gibi gösteriliyor. Bu tür haberleri izleyenlerin ağzından "Yine mi kadın cinayeti?" cümlesini duyuyoruz. En kötüsü şiddete tepki göstermek için yayınlanan yazıların altındaki kullanıcı yorumlarında adını gizlemek suretiyle "Hak etmiştir." tarzı cümlelere rastladım.

Yapacağım röportaj konusunu çok düşündüm. "Toplumdaki en büyük sorunumuz ne?" diye. Şiddet... Benim gözümde en büyük sorun bu. Şiddete meyilli insanların, bunu cahil olduğu için yaptığı düşünülüyor. Bilinenin aksine bunların bir kısmı okumuş, eğitilmiş insanlar. İstedikleri kadar okumuş, sanatçı ya da orta sınıf bir memur olsun fark etmiyor. Kadınlar bu konu hakkında konuşmaktan çekiniyor. Kendile-

rini belli edemiyorlar, kimseye anlatmıyorlar, susturuluyorlar. Çünkü kadın şiddete uğramaktan utandığı için o yaralarını makyajla kapatıyor, yüzüne mutluluk maskesi geçiriyor. Bu konuyu kolay kolay açamıyor kimseye. Sanki utanacak kişi kendisiymiş gibi. Çünkü insanların bitmek bilmeyen önyargıları yüzünden kadın suçlu durumuna düşüyor. İnternette dolanırken gözüme kadın cinayetleriyle ilgili haberler takılıyor.

Acaba dedim bu sefer dilimin "adam" demeye varmadığı insan görünümüne canlılar namusunu temizlemek adı altında kaç kadının canına kıymış? Kaç çocuğu annesiz bırakmış? Kaç anne baba öldürülen evladının arkasından feryat ediyor? Kaç aile kızını yanlış insanla evlen-

dirdiği için
pişman? Bir
habere tıklıyorum.

Bir tanesi sokak ortasında, çocuklarının gözü önünde kadını öldürüyor. Kadın öldürüldüğünü bildiği halde çocuklarını düşünmekten vazgeçmiyor. Sonra ne oluyor peki? Kadın mezara, adam hapse girecek. Peki ya çocuklar? Onlar nereye gidecek? Ben söyleyeyim yetimhaneye. Annelerinin gözleri önünde kanlar içinde yere yığılmasını, babalarının katil olmasını unutmayacaklar. Yetimhanenin o soğuk duvarlarının arasına sıkışıp anne sıcaklığını özleyerek, çoğu gece ağlayarak uyuyakalacaklar.

Evlendiği günden beri sudan sebeplerle eşinden şiddet gören kadınlar çoğunlukta. Bir insan pilavın tuzu eksik diye ya da eş pencereden dışarı baktı diye niye eşinin canını yakar? Bunu anlamlandıramıyorum. Diğer haberleri de inceliyorum. Özellikle şiddetten kurtulmuş, yeni bir hayata başlamış güçlü kadınların hayat hikâyelerini... Evde babalarından, ağabeylerinden gördükleri şiddetten veya sevgi eksikliğinden dolayı kendilerinden yaşça büyük olan adamların en ufak bir ilgisinden dolayı kendilerini kaptırıyorlar. Ufak bir kısıtlama veya kıskançlık gördüklerinde bu hoşlarına gidiyor. Sonuçta adam kendilerini sevdiğinden dolayı böyle davranıyor gibi bir algı oluşuyor. Küçük yaşta evleniyorlar. Önce psikolojik baskı ve kötü sözlerle kadını aşağılayıp kendilerine olan güveni kaybetmelerine yol açıyorlar. Daha sonra şiddete başvuruyorlar. Başkasına söylememeleri yine şiddet uyguluyorlar. Bazı kadınlar şikâyet için karakola gittiklerinde oradaki memurların onları eşleriyle barıştırıp

geri gönderdiklerini söylüyorlar. Maalesef ki bunu başka yerlerde de duydum. Azarlanıp gönderildiklerini söyleyenler bile var.

"Şikâyet ettiğimde barıştırıp geri gönderiyorlardı"

Bu haberleri görmeyi daha fazla içim almadığı için bahçeye çıkıyorum. Karşıdan gelen bir kadına gözüm takılıyor. Yan apartmanda oturan 10 yıla yakındır komşu olduğumuz kadının yine marketten geldiğini fark ettim. Diyeceksiniz ki herkes markete gider. Görünenle asıl gerçekler arasında o kadar fark var ki... Yorulduğu için sandalyeye çöküyor nefes nefese... Benim de aklımdan o sırada komşumuzun 40 yıldır yaşadıklarını kaleme alabilir miyim düşüncesi geçiyor. Karşımda naif, yaşadığı olaylara karşı güçlü, ama hayattan bıkmış bir anne var. Onu kırmadan nasıl sorabilirim ki? Havadan sudan konuşurken benim neler yaptığımı soruyor. Aradığım fırsat ayağıma geliyor. Kadına şiddet konulu bir röportaj yapmam gerektiğini ama konuşabileceğim birilerinin olmadığını söylüyorum. Ağız dolusu, içten bir kahkaha atıyor. Göz kenarlarındaki kaz ayakları belirginleşiyor. Yüzündeki derin çizgiler yaşını ele veriyor. 55 yaşında olduğunu da araya sıkıştırıyorum hemen. "Niye arıyorsun ki o kadar uzakta? Gelseydin bana roman gibi hayatımı anlatırdım." diyor. Ben sormadan başlıyor çocukluktan bu güne kadar yaşadıklarını anlatmaya.

"Daha 15 yaşındaydım. Dikiş kursuna giderdim. 2 yıl okul vardı, eğer babam izin verseydi öğretmen olacaktım. O zamanlar kızlar okula gidemezdi, gönderilmezdi ya. Okursan şu, bu olurmuşsun

da, kursun karşı tarafında erkeklerin çalıştığı fabrika varmış da... Bahane bunların hepsi. Sonra bu evlendiğim adam geldi. Köyde ailesi deli diye bilinirdi. Aileden hiçbiri normal değildi çünkü. Kayınbabam da karısına şiddet uygulardı. Ben bu adamla evlenmem diye çok itiraz ettim. Dört yıl nişanlı kaldık. Babam hemen evlendirmek istiyordu çünkü adamın ailesi köyün en zenginlerindendi. İkinci oğluma hamile kaldığımda iki ay eve gelmediğini hatırlarım. Evde yiyecek bir şey yok. Çok zor zamanlardı. Kendimden artık vazgeçmiştim, çocuklarımı düşünüyordum. Gelindiğinde yine şiddet, eziyet..."

"Şikâyet etmeyi düşünmedin mi?" diye sorduğumda "Şikâyet etmeye gidince barıştırıp geri gönderiyorlardı. Başıma gelmez demeyin ben çoğu kez yaşadım." diyor. Bu olaya da çok sık rastladım. Kadın şiddet görüp polise gider şikâyetçi olur. Sanki kadının suçluymuş gibi barıştırmaya kalkarlar. Ya da adamın ailesi, tehditle dayakla şikâyetini geri almaya mecbur bırakır. Kadının ifadesinde "Eşimden şikâyetçi değilim. Biz iyi anlaşıyoruz." vb. yalan cümleler bulunur. Orada bulunanlar ifadesini değiştirdiğinin farkındalar, gerçeği de biliyorlar. Peki, niye engel olmuyorlar? Bunun cevabı kocaman bir soru işareti. Daha sonra kadın şikâyet ettiği için tekrar şiddet başlar. İş hayatında falan da duyulursa itibarı sarsılır ya. Derin bir iç geçirip sözlerine devam ediyor. "Yaşadığım küçük bölgede ise geçtiğimiz yıllarda hala tecavüzcüsüyle evlendiriliyordu genç kızlar. Nedeniyse 'Namusu-

nu temizliyorlarmış.' Onların haddine ya. Biz kızlar akşam ezanından sonra dışarı çıkamaz, köyün erkekleriyle konuşamaz, sevgili yapamazdık. Sevgili dediğime bakma bir iki göz süzme, uzaktan sevdalanma falan işte. Hele bir yapalım. Küçük yerlerde her şey ıskı hızıyla yayılır. Bire bin katıp anlatırlar millete. So-kağa çıkamaz duruma geliriz. Dilim varmıyor söylemeye ağır ithamlarda bulunurlardı. Kızların namusu kirlendi ya, evlendirirler babası yaşındaki herifle. O zaman temizleniyor adları herhalde.

Peki ya kalplerindeki kir o ne olacak? Adını kirlitemeyecekmişim ailemin. Adları çıkarmış. Nişanlıymışım ya... Kaç kızın hayatını mahvettiler böyle diye diye."

"Eğlenecek kız başka, evlenecek kız başka"

Erkeklerin o bölgede nasıl bir yaşam sürdüğünü merak ediyordum. "Kadınlar bu kadar baskı altındaiken erkekler ne yapıyordu? Yani onlara nasıl davranılırdı?" diye merakımı dile getiriyordum. Sorumu duyunca komşumuzun yüzü buruşuyor. "Ne yapsınlar? Adamları çapkın olarak görüyorlar. Halk arasında 'Elinin kiridir.', 'Erkektir yapar.' deyimleri vardır ya... Evlenecek kız başka eğlenecek kız başka diye ayırırlar bir de. Şehirden bizim köye gelip köylü, helal süt emmiş, masum, saf, temiz kız ararlardı. Şehirdeki kızlar kötü mü peki? Şehirdeki kızlar okumuş neyin ne olduğunu biliyorlar. Bizim gibi saf değiller. Okumuş kıza da iyi gözle bakılmazdı bir de. Hayır, yani insan kendine bir aynadan bakmalı hak ediyor muyum diye. Köyde sünnet düğünü yaparlardı. Sünnet fotoğraflarını çerçeveletilip duvarlara asılırdı. Erkek oldu ya. Bu hale gelmemizin nedeni ne? Siz okuyorsunuz bilirsiniz geçmişte kadınların adamlar kadar sözü geçerdi, kadına değer

"Çalıştıkça kendime geldim, özgüvenim arttı, kendime güvenim yerine geldi."

verilirdi. Kutsal kitabımızda bile kadına verilen değer gözler önünde. Ama atasözlerimize bakıyorum kadına şiddeti destekleyen cümlelere rastlıyorum. 'Kızını dövmeyen dizini döver.', 'Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etme.' diye. Bazen düşünüyorum da bu kadar mı insanlıktan çıktık. Televizyonda yüzlerce haber geçiyor kadın cinayetleriyle ilgili. Kadın sırf boşanmak istedi diye ya da yıllar önce boşandığı için yeni bir evlilik yapıyor ama öldürülüyor. Saçlarından tutulup yolda sürükleniyor ama millet durmuş izliyor. Bu insanları ne engelliyor yardım etmeleri için? Adam o benim karım deyince mi duruyorlar? Evlilik kanundan daha mı üstün? Karı koca arasına girilmezmiş, onların evliliği mi kaldı ki karı koca oluyorlar. Şimdi sorsanız hiçbir kadın evlenmek istemiyor. Nedeni açıkça belli değil mi?" Bana dönüyor sonra "Sen evlenmek ister misin?" diye. İnanın ağzımı açıp bir şey diyemiyordum.

"Süslensen, biraz güzel olsan seni aldatmazdım"

Komşumuzun gençlik hallerinin olduğu fotoğrafları önceden görmüştüm. Bayağı hoş bir hanımefendiydi. Bazıları kadının dış görünüşünden şikâyet eder ya... Ama komşumuz öyle biri de değilmiş. Olsa ne olur yani.

Kara kaşının, kara gözünün güzelliğine mi bakacaksın? İnsan yaşıyor sonuçta. Çok eskiden kadının dişlerine veya hamama gidip vücuduna falan bakılmış ya. Eksiği, fazlası, kusuru var mı diye. Pazarlarda affedersiniz ama alacağınız binek hayvanının dişlerine vücudunun kuvvetine, dayanıklılığına bakılırdı. Kadın insan olarak görülüyor gibi bir anlam çıkıyor sanki. Konumuza dönecek olursak "Aldatılmak" kadının onurunu, gururunu ayaklar altına alıp üzerinde hunharca tepinmek demektir. Bir de yıllardır evliyse insanın içini yakar geçer. Komşumuzun, eşinin kendisini sürekli aldatmasından dolayı çok kırgın olduğunu fark ediyordum sohbet ederken. Sözlerine devam ediyor: "Az önce de dediğim gibi bir giderdi aylarca gelmediği olurdu. Bir olur iki olur. En son dayanamadım sordum 'Sen beni aldatıyor musun? Başka biri mi var?' Bağırıp çağırarak itiraz etmeye başladı. Bir şey diyemedim. Kucağımda bir aylık oğlum var. Adama mecburuz karnımızı doyurması için. En son komşulardan duydum. Ağzımı arıyorlar. 'Kocan bir kadınla görülmüş haberin var mı?' diye. Elim ayağım boşaldı. İtiraz bile edemedim. İçten içe hissediyordum çünkü. Ama hissetmek ayrı, gerçek olması ayrı bir şey. Gidemiyordum da bir yere. Babam zaten anneye şiddet uyguluyor. Eve bile almadı. Git kocanın yanına dedi. Çocuklarını varmış, köyde dul kadınlara iyi gözle bakmazlarmış. Sırf milletin ağzına düşmemek için beni eve almadı düşünebiliyor musun? Kendi öz babam bunu yapıyorsa elin adamı ne yapsın. Hele de bir sahipsiz olduğunu bildiler mi seni parça parça yok ederler. Ne anneliğin kalıyor ne kadınlık gururun."

"Peki sordun mu eşine seni aldatıp aldatmadığını?" diyorum.

"Şeytan görsün yüzünü deme şuna eşin." diye bana inceden kızıyor. "Tabii ki gidip sordum. Dayak yiyeceğimi bile bile hem de. Bana verdiği cevabı hiç unutmam. Ben çirkinmişim, bakımsızmışım, kendime bakmıyormuşum, üstüm kusmuk kokuyormuş. Süslensem, biraz güzel olsam aldatmazmış. Ki ben köyün en güzel kızyıdım. İki tane ağızları süt kokan oğlum var benim. Kusmuk kokmam doğal değil mi? Onlar en masum şeyler, tertemizler. Onlara bile hakaret ediyor. Daha sonra büyük oğlum 18 yaşını doldurdu evden ayrılıp askeriye katıldı. Babası böyle diye bu yüzden eve gelmiyor. Çok nadir görüyorum kendisini." diye bitiriyor sözlerini. Derin bir iç çektiğinde başımı kaldırıp yüzüne bakıyorum. Oğluna olan özlemi gözlelerinden okunuyor. Bana verdiği cevabı hiç unutmam. Ben çirkinmişim, bakımsızmışım, kendime bakmıyormuşum, üstüm kusmuk kokuyormuş. Süslensem, biraz güzel olsam aldatmazmış. Ki ben köyün en güzel kızyıdım. İki tane ağızları süt kokan oğlum var benim. Kusmuk kokmam doğal değil mi? Onlar en masum şeyler, tertemizler. Onlara bile hakaret ediyor. Daha sonra büyük oğlum 18 yaşını doldurdu evden ayrılıp askeriye katıldı. Babası böyle diye bu yüzden eve gelmiyor. Çok nadir görüyorum kendisini." diye bitiriyor sözlerini. Derin bir iç çektiğinde başımı kaldırıp yüzüne bakıyorum. Oğluna olan özlemi gözlelerinden okunuyor.

"Kadınız işte bize kötü davranan birine kötü davranamıyoruz"

Komşumuz soğumuş çayını yudumlayıp kuruyan boğazını ıslatırken dayanamayıp soruyorum "Baban tüm bunların sebebiyken neden ölene kadar ona baktın, senin en zor zamanlarında seni eve bile almayan adamı?" Babası 2 sene önce vefat etmişti. Tüm bunları yaşamasına neden olan adama o kadar yıl baktı ve öldükten sonra da hakkında tek bir kötü söz etmedi. Adam hala şahit oluyordu kocasının kızına bağırıp çağırdığına, küfür ettiğine. Yine ağzını açıp tek kelime etmiyordu. "Ne yapsaydım? Diğer kardeşlerim kabul etmedi babamı, hem ben annemin kızyım o çok iyi biriydi. Babam da anne çektiydiklerini çekmeden ölmedi. Kadınız işte bize kötü davranan birine kötü davranamıyoruz. Yakışmaz bile. Hamurumuzda kötülük yok be kızım." diyor.

Eşi fiziksel şiddeti bırakıp psikolojik baskı yapmaya başlamıştı. Onun da nedenini merak ediyorum. "Çünkü kanunlar eskisi gibi değil karakola gittim sağ olsun orada bir memur yardımcı oldu. Beni aldattığına ve şiddet uyguladığına dair ifade verirsem maaşına elini bile süremez. Tabii bu onun için dünyanın sonu. Kendini genç hissediyor." deyip gülüyor. "Adamın ahı gitmiş vahı kalmış, hala karı kız peşinde. Benden kurtulmaya çalışıyor. Çok bakmış, artık besleyemezmiş bizi. Benim ise tek derdim oğlumu evlendirmek. Gerisi umurumda değil. Şu anda da benden boşanmak için çırpınıyor. İmam nikâhlı bir eşi varmış onunla evlenecekmiş. Ben de boşanmak, artık hayatımdan çıkarmak istiyorum

onu ama küçük oğlum bekâr ve babasına düşkün. Sırf onu evlendirmek için bu adama katlanıyorum. Başkalarına para harcamaya oğluma yardım etsin. Elimde avucumda yok benim. Yolda gelirken elimdeki market poşetlerine takılıyor bilmeyenlerin gözü. Zengin sanıyorlar beni herhalde. Günlük olarak alışveriş yapıyorum. Yeri geliyor söve saya verdiği parayla bir gıda alabiliyorum. Yarın yine evde yiyecek bir şey yok." O yaşadıklarını anlatmaya devam ederken gözüm fiziksel görünüşüne takılıp kalıyor. 45 kilo haliyle her gün marketlere gidiyor. Kemikleri sayılıyor zayıflıktan. Üzerindeki kıyafetler 10 yıldır üzerinde. Giydiği pantolonun dizleri aşınmış artık. İlk zamanlarda haline üzüldüğüne yardım etmeye çalıştığımızda reddederdi. Gururlu bir kadın. Bana da iyice tembihliyor "mesleğini eline almadan evlenme" diye. Konu maddiyata geliyor. "Maddi olarak ayakta durabiliyorsan bu tür insanların karşısında da başın yere eğilmez. Evlenecek diye okulunu yarım bırakıp koca parasıyla geçinmek isteyen genç kızlarımız var. Benim halimi bil-seler, o adamın birkaç kuruşu ne şartlarla verdiğini, inan ne kadınlığım kalıyor, ne haysiyetim, ne de şerefim. Şu yaşıma gelmişim çok gördüm sırf maddi özgürlüğü yok diye adama katlandığını. Niye boşanmasınlar ki yoksa. Benim bile katlanma nedenim para değil mi?" Komşumuzun o adamdan boşanacağı günü merakla bekliyorum. Sokakta rastladıkça da soruyorum "Oğlun kız buldu mu?" diye. Kahkaha atarak "Ner-

de? Kocamın ünü yayılmış görenler başını çeviriyor.” diyor.

“Yürü git boşan da kim seni kabul edecek”

Bizim yatak odasının penceresi çıkmaz sokağa bakıyor. Her gün berbat, mecburiyetten dolayı devam eden bir evliliğe şahit oluyorum. Karsına sürekli bağırın, kavgaya eden bir adam var. Kadının en son canına tak etmiş ki yandaki komşusuna gözyaşları içerisinde anlatıyor yaşadıklarını. “Bıktım artık yaşamaktan, hayattan.” diye isyan ediyor. Bir kadına bunu söyletebilmek için ne yaşatmış olabilir ki eşi? Çok geçmeden bu soruma da yanıt alıyorum. Yine bağırıyor adam “Yürü git boşan da kim seni kabul edecek? Ailenin evine mi gideceksin? Açlıktan ağzınız kokuyor.” diye. Araya komşular girdi barıştırdılar çifti güya. Neyse ki daha sakın duruyor adam. Dışarıdan görünen bu, içeriye bilemezsiniz ki... Kadınların bu tür insanlara katlanmasının nedeni de bu değil mi? Maddi gücünün olmaması. Okumamış, elinde para yok, gitse ailesi ya kabul etmeyecek ya da “dul” diye sözlü, fiziksel tacize uğrayacak, tekrar aile baskısıyla evlendirilecek. O sığındığı ailesi, çocuğunu bırak öyle gel diyebiliyor ya düşünün. Kadın ise çocuğunu bırakmamak için boşanmıyor adamdan. Kadın çalışmak istiyor adam kabul etmiyor. Sonuçta maddi olarak rahatlayacaklar. Tam tersi kadın çalışırsa özgüven sahibi olacak, kendi ayakları üstünde duracak. “Adamın eline bakmaktansa” kendi parasını harcayacak. Bunun olmasını engellemek için kadının çalışmasını istemiyor. Kadının kendilerine muhtaç olmasından haz duyanlar var.

“Babamdan şiddet gördüğüm için kocaya kaçtım”

Yazın anneannemi ziyarete gitmiştik. Orada bir komşusu var. Şen

şakrak biraz da dobra. Köy yeri olduğu için insanlar arasındaki bağ çok sıkı. Bir gün bahçede oturuyorum dayanamadım sordum “Eşini sadece bir kez gördüm şimdi nerede?” diye. “Dur bir kahve yapayım, dedikodu kahvesiz gitmez.” dedi. Bol köpüklü iki fincan Türk kahvesi yaptı getirdi. Bu kahve sadece orada bulunuyor. Çifte kavrulmuş, genelde kaynar, köpüksüz, sade, günde 10 fincan içmeye bayılırlar. Birbirlerini sürekli ziyaret ederler. Ev sahibi her gelen misafirle kahve içer. O bölgenin insanların ten rengi biraz koyudur. Annem sürekli içtikleri kahveden sigaradan dolayı karardıklarını düşünüyor. Biz misafirliğe gittiğimiz her evde bize de ikram ederlerdi. Orada böyle bir kültür oluşmuş. Gelen misafirler evlerine kahve fincanı ve bu kahveyle dönerler. Hediye olarak verilir. Misafirlere de tembih edilir lokum getir gelirken diye. Güzel bir hediyeleşme örneği bu. Bir gün kahveyi onlar gibi içmek istedim. Her yudumda tüylerim ürperdi. Korkunçtu açıkçası. Neyse anlatmaya başladı:

“Biliyorsun 5 kardeşiz. Diğer erkek kardeşimi sen görmedin o eşinden boşandı burada değil, ağabeyimi babam o kadar döverdi ki şimdi gördüğün gibi bir tuhaf, en küçük kardeşim ise yüzde elli bir oranda kulakları duymuyor. Ablamsa babam yüzünden evlendi eşinden şiddet görüyordu boşandı Adana’ya geri döndü. Bunların hepsi babamın canı bir adam olmasından kaynaklanıyor.”

O anlatmaya devam ederken kendini es geçtiğini fark ettim. Az önce de dediğim gibi eşini bir asker uğurlama sırasında bir kere görmüştüm. Sakin, sessiz bir adamdı. Bunu dile getirdiğimde komşumuz ve oğlu kakhaha atmıştı “O mu sakın sessiz?” diye. O zamandan beri neden böyle dedikleri aklıma takılmıştı. Nereden bileyim altından tüyler ürperten bir hikâye çıkacağını.

“Dayak yiyorduk her gün, dayanamadım kaçtım”

Gözleri dalıyor komşumuzun. Söyleyeceklerini toparlamaya çalışıyor. Karşısındaki kişiye anlatırken ağzından sadece birkaç cümle çıkabilir bu insanların, ama halk deyimleriyle “Hayatımı anlatsam roman olur.” denilen türden bir yaşantıları var. Bu yüzden kahvemi yudumlayıp söyleyeceklerini toparlaması için fırsat veriyorum. Arkadaşınızla konuşurken bazen uzun bir sessizlik olur ya hani, o sessizliği bozmaya cesaret edemezsiniz. Ya da size sessizlik gibi gelirken, karşıdaki kişide ne gibi anlamlar yaratıyor? Belki de düşüncelerinin ağırlığındandır kim bilir? Devam ediyor sözlerine:

“Daha 16 yaşındaydım. Eski insanlarda cahil bir düşünce vardır. Döverek terbiye etmeye çalışırlar çocuklarını, eşini... Ya hayvanları döverler terbiye için. Bazıları kız çocuklarını değersiz bulur ya babam öyle ayırım yapmazdı. Hepimize dayak konusunda eşit davranırdı. Öyle bir şiddet görüyorduk ki ölüme dayak yiyorduk her gün. Dayanamadım. Eşime kaçtım. Daha çocuktum be. Kurtuluş olur, sayar sever beni dedim.” “En acı şeyde nedir biliyor musun?” diyor bana dönüp. Konuşmanın başından beri göz göze gelmemek için çabalyor. Belki de onu bu konuda suçlayacağımdan korkuyor. İnsanlar yapılan davranışın altında yatan nedeni bilmeden yargılamayı çok sever ya. Ben ondan kaç yaş küçüğüm. Kendisi zaten neyin ne olduğunun farkında. Ki benim haddime değil “Niye böyle yaptın?” demek. Sözleriyle de hata yaptığını söylüyor zaten:

“Kendi yaptığım hatayı biliyorum, bazen birilerini suçlamak istersiniz, üzerinizdeki tüm yük kalkar ya. İşte ben bunu yapamıyorum. İlk bebeğimi 17 yaşında kucağıma aldım. O bebeğim doğana kadar kaç kez dayak yedim, düşük tehlikesi

geçirdim

Allah bilir.

Evden çıkamazdım
yüzümdeki morluklardan.

Bir gün ikinci annem geldi. Bir şey soruyor. Arkamı dönemedim bile yataktan kalkamıyorum ki yediğim dayaktan. Çok iyi kadın bizi o besledi, büyüttü. Bu şiddet olayı böyle devam etti. Kaynanam oğlunu koruyor. Bayramda bile yanlarına gitmem. Ne çektiğimi ben bilirim geçmişte. İşte ikinci oğlum oldu. Sonra üçüncüsü. Adam, dinlenme, tatil, akraba ziyareti bahanesiyle kaçıp kaçıp gitmeye başladı.

Sonradan duyduk bana bu kadar yaşattıkları yetmemiş bir de kızı yaşındaki kadına İmam nikâhı kıymış. Şu an tüm köyün dilinde yüzü yok gelmeye. Artık bir dur dedim kendime bu böyle devam etmez. İşte o zaman üzerimdeki yüklerin hafıfladığını hissettim.

İş buldum, araba aldım, ikinci ev yaptırdım kiraya verdim evi, bahçeyi yaptırdım. Her geldiğinde bir laf söylüyordu. Ben daha güzel yaparım, güzel olmamış, bu ne diye. Aklınca psikolojik baskı yapmaya çalışıyor. Artık yer miyim bu numaraları. Çalıştıkça kendime geldim, özgüvenim arttı, kendime güvenim yerine geldi. Elinde kendi hakkıyla kazandığın para olunca kimseye muhtaç olmuyorsun. Boşanmaya kalktığımda boşanmıyordu üstelik. Eve gelmiyordu. Ben tabii ki de istemiyorum gelmesini ama üç oğlumda baba sevgisine hasret büyüdü. Zaten onlar için katlandım bunca zaman. Bu nikah olayını duymadan önce boşanacaktık ama bir anda vazgeçtim. İnsanlar soruyor neden kurtulmuyorsun boşan gitsin diye. Ben nasıl çektiysem o da çeksin istiyorum. Artık ipler benim elimde. Kıvransın dursun."

Suçu geçmişe atmak

Sohbetimizi bitiriyorum. Komşumuzun biraz yalnız kalmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum, çünkü gözleri doluyor. O yaşların düşmemesi için kendini sıkıyor. Bu da bize söylenen klasikleşmiş sözlerdendir ya "Ağlamak zayıflıktır." diye. Yaşadıkları ağır şeyler ve onlar gözlerinin önünde canlanıyor. Biz böyle bir vahşeti hayal bile edemiyoruz. Bu tür cümleleri çok duyduğumu söylemişim. Sırf çocukları için bu evliliği sürdürenlerin söylediği sözlerdir bunlar. "İleride boşanırsam, çocuklarım bana babalarını sorarlarsa bunun hesabını veremem onlara, babanız bana şiddet uyguluyordu o yüzden ayrıldım, beni zayıf görmelerini istemedim gibi." İleride baba eksikliğini hissedebilir çocuk ama annesinin şiddet görmesini normal karşılamaz. Şöyle düşünün annesi çocuğa vursa bile "Anne" diye ağlarlar. Bu da ne kadar anneye bağlı olduklarını göstermez mi? Çocuğun aile içerisinde psikolojisinin hasar görmesinin nedenlerindendir şiddet. Anne şiddet görürse emin olun çocuk da şiddet görür. Annesinin dayak yemesine engel olmak için önüne geçer. Bizim yetişme tarzımız tüm yaşantımızı etkiler. Nadir de olsa babası gibi olmak istemeyen çocuklar ileriki yaşamlarında şiddetten uzak dururlar. Ama ne yazık ki ülkemizde insanlardan çıkaramadığı hırsını hayvanlardan çıkaranlar var. Veya aynı babası gibi ileride kendi ailesine de şiddet uygulayanlar bulunuyor. Tabii ki de bu "şiddet severlerin" hepsinin küçükken ailesinden gördüğü için böyle olduğunu söyleyemem. Bunun için bir uzmanlık gerekiyor. Sadece öyle düşünmek istiyoruz belki de. Düşünsenize ortada hiç-

bir neden yokken bir insan diğerinin canını yakıyor. Korkunç geliyor kulağa. Suçu "geçmişe atmak" daha kolay çünkü. Geçmişte yaşamış olduğu şeyleri içselleştirip, aynısını kendisi de başkasına yapıyor gibi sözlerle empati kurup adamı masum görmek ya da yaptığını meşrulaştırmak isteyenler oluyor.

Kadın güçlü bir varlık. Bebeğini dünyaya getirirken bile kat be kat acı çeken anneler o acıya dayanırken bu yaşadıklarına hayli hayli dayanıyorlar. Seslerini çıkarabilmek için günümüzün bir gerçeği olan paranın da yardımıyla ekonomik özgürlüklerini kazanmaları gerekiyor. Küçük bölgelerdeki aileler, okuyup da gelenekselleşmiş olgulara karşı gelmelerinden korkup okula göndermiyorlar kız çocuklarını. Ama hastaneye falan gittiklerinde kadın doktor, hemşire baksın kanıma/kızıma da demesini biliyorlar. İnsan düşünebilen bir varlık, görünce, duyunca öğrenir ve gerçekliği sorgular. Kadın okuyup, öğrenip, sorgulasın, ayaklarının üstünde dursun ki böylelerine karşı çıkabilsin, tepki versin, susurulamasın.

* Röportajda yer alan kişilerin rızası olmadığı için isimleri saklı tutulmuş ve fotoğraf alınmamıştır.

** Atölye Çalışmaları dersi kapsamında hazırlanan bu röportaj 2. Yaşar Kemal Sanat Günleri kapsamında yayınlanan Yaşar Kemal Aramızda Röportaj Seçkisi'nde yayınlanmıştır.

Kadınlara dayanışma çağırısı:

#kandanolmayankızkardeşlik

#kandanolmayankızkardeşlik sözüyle kadınlara ruhsal bir dayanışma çağrısında bulunan Psikolog Canan Ruban-Özbek: “Kızkardeşlik, ortak bir geçmiş aramaz, geçmişin yükü olmadan, geleceğin getirdiklerine tanık olan bir yol arkadaşılığıdır. Aradığı sadece iletişim değildir; bağlanmadır. Geliştirir, iyileştirir, koşulsuz kabul ve yol arkadaşılığının olmazsa olmazı seyir vardır.”

Söyleşi ■ Emine KAPLAN

Kadına yönelik şiddet gün geçtikçe yayılıyor ve tüm dünyayı hâkimiyeti altına almış durumda. Sudan sebeplerle kadın cinayetleri gerçekleşiyor. İnsanların buna verdiği tek tepki ise kayıtsızlık. Birçok araştırma yapılıyor, konferans veriliyor, dernekler kuruluyor, sosyal medyada tepkiler çıg gibi büyüyor. Ama şiddet haberleri hiç eksilmiyor. Tüm bu olanlar karşısında zaman zaman kulağıma çalınan, kadınların verdiği tepkiler ilgimi çekti ve bu konuyu sorgulayan birine danışmak istedim. Bazen kadınlar birbirlerine karşı korumacı bir tavır sergilemiyor. Hatta “Hak etmiştir.” tarzı söylemler bile kulağıma çalınabiliyor. Peki, bazı kadınlar aşağılanan hemcinslerine karşı neden ellerini uzatmıyorlar? Ne yazık ki kadınların pek çok zaman birbirlerini rakip görerek ortak sorunlarına karşı dayanışma içinde olmaktan uzak olduklarını görüyoruz. Bazen gözlemliyorum, kadınlar karşı karşıya geldiklerinde birbirlerinde kusur bulmaya çalışıyorlar. “Çirkin, kilo almış, yüzü kırışmış ya da kadın güzelse estetiklidir” vb. cümleler kullanabiliyorlar. Bir diğer sorun ise kadınların şiddet gördüklerini gizlemeleri, kimseye anlatamamaları, “güçlü duruşlarını” korumaya çalışmaları... Kadınların hemcinslerine yabancılaşması ve böyle bir tutum sergilemelerinin arkasında yatan psikolojik nedenleri

Psikolog
Canan Ruban-Özbek

anlamak için bu konuda çalışmalar yapan ve bu çalışmalardan yola çıkarak “kandan olmayan kız kardeşlik” kavramı ile kadınlara bir çağrıda bulunan Psikolog Canan Ruban-Özbek ile görüştüm.

Öncelikle Psikolog Ruban-Özbek, yukarıda sorguladığımız, bazen kadınların neden birbirlerine yönelik düşmanca tavırlar içinde olduklarına ilişkin soruların cevabını ararken nasıl #kandanolmayankızkardeşlik çağrısına ulaştığını şöyle anlattı: “Bana sorduğun ve temelde merak ettiğin sorunun hem yanıtı hem de çözümüdür kandan olmayan kız

kardeşlik. Sorduğun her soru temelde “Kadınlar neden kadının kurdudur?” sorusu. Benim de kandan olmayan kız kardeşlik yolum senin yaşlarında benzer soruları sormamla başladı. Lisans bitirme tezimde “Tecavüz Kurbanlarına Karşı Tutum” çalıştım. Ardından da “Töre Cinayetlerine Yönelik Tutum”. Her ikisinde de hipotezde değişkenlerden biri olan cinsiyette, sonuç beklentilerimin oldukça dışındaydı. Cinsiyetler arası tutum farklılığı yoktu. Hatta kadın; her iki çalışmada da erkeğe göre daha sert tutumlara sahipti. Ve yolculuğum böylece başlamış oldu. Bir sosyal bilimci olarak ben de ‘neden’ diye sordum. Neden kadın kadını bu kadar örseliyor?”

Kadının şiddet görmesi kadınlar arasında bile “Hak etmiş ki o yüzden dayak yemiş” gibi söylemlerle karşılanabiliyor. Bu durum pek çok kadının geçmişte yaşadıklarından dolayı gelecekte de kendisi gibi bir kadını gördüğünde empati kurmak yerine dışlamasına mı neden oluyor? Bu türden nefret söylemleri neden var? Peki, nedir bu #kandanolmayankızkardeşlik? Kadınların birbirlerinin yanında ve destek olmalarını sağlayacak bir çözüm içeriyor mu? Canan Ruban-Özbek, “#kandanolmayankızkardeşlik” adlı makalesinde bu sorulara cevap olabilecek psikolojik dinamikleri Freud’un çok bilinen ve Freud’un ardından başka psika-

nalizcilerce biyolojik determinist bakış açısı olarak yorumlanan kız çocuklarının erkek çocuklara olan kıskançlığı tezine dayanarak açıklıyor. Ancak bu tezi, Freud'un biyolojik yaklaşımı ile sınırlı kalmayan, içinde yaşanılan kültürel yapının ortaya çıkardığı bir durum olarak görüyor. Ruban-Özbek, bu durumu şöyle açıklıyor: "Freud'a göre, kızlarda cinsel kimliğin gelişmesi zordur ve hiç tamamlanmaz. Erkek çocuğunda var olan cinsel organın kendisinde olmamasından dolayı hem annesine kırgındır hem de kendisini erkekten daha aşağıda görüp aşağılanmış hisseder. Günümüz toplumunda da buna çok sık rastlıyoruz. Kendindeki bu eksikliği kapatmak için babaya yöneliyor kız çocuğu. Bilinçte kadını geliştiren ve iyileştiren, bilinçdışında anatomik farklılığın getirdiği yüklerin zemin oluşturduğu, ataerkil kültürel güdülenmelerin pekiştirdiği zorluklar, 'kandan olmayankızkardeşliği' neredeyse imkânsız kılmaktadır. 'Kandan olmayan kızkardeş' de imkânsızlığı imkânlı hale getirmeye niyet etmiş bir meydan okumadır."

"Kadın kendinde olmayanı ötekine veremez"

Ailesi, özellikle de babası tarafından ötekileştirilen kız çocukları ileride kendilerine ufak bir yakınlık gösteren erkeklere bağlanabiliyorlar. Böyle bir durumda, erkeğin kendisine kızması, kıskanması, kıstılması hoş karşılanabiliyor. Erkek şiddet uygulasa da aldatasa da düzelecek umudu taşıyabiliyorlar. Peki, böyle durumlarda ortaya çıkan bu bağımlılık kadınların ailede görmediği sevgisizlikten mi kaynaklanıyor? Ruban-Özbek'e göre, bunun nedeni kadınların annesiyle olduğu kadar babasıyla da sağlıklı bir bağlanma ilişkisi kuramama sorunu. Ruban-Özbek, bu durumu şöyle açıklıyor: "Sağlıklı baba

ile özdeşleşen kız çocuğu hasetlik duygusunu artık yaratıcılığa ve üretkenliğe dönüştürebilecektir. Oysa sıklıkla olan, babanın özdeşleşmeye yol vermesi ve kız çocuğunun anne ile özdeşleşmesi sonucu örgensel evre öncesine bir gerilemenin devreye girmesidir. Babayla güçlü ve tam bir kadınca sevgi ilişkisinin oluştuğu ve ancak bu sevgi hayal kırıklığıyla sonuçlandığı zaman kadınlık rolünün hepten bir yana bırakıldığını gösterir. Bastırılmış kadınlığın çok önemli bir parçasının, iğdiş edilme fantezileriyle kopmaz bir biçimde iç içe geçmiş, birbirlerine kenetlenmiş olmasıdır. Ya da zamanın akışı içinde birbirini izleyen davranışlar açısından bakılacak olursa, iğdiş kompleksine neden olan, yaralanmış, zedelenmiş kadınlıktır ve işte bu kompleks ileri kadınlık gelişimini ağır bir biçimde yaralar. Bu yaralanma kadında önce kendine sonra da kız kardeşine yabancılaşmayı beraberinde getirecektir. Sonuç olarak kadın kendinde olmayanı ötekine veremez."

Ataerkil bir toplum yapısının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde kadınların erkeklere boyun eğmesinin önemli bir etkisi var. Bunun en basit örneği, ev düzeni, çocuk bakımı, mutfak işleri gibi sorumlulukların sadece kadınlarla özdeşleşmesi. Ruban-Özbek, ataerkil toplum yapısının ortaya çıkardığı, kadınların bu tarz tutum ve davranış biçimlerinin tam da bu noktada kadınların birbirinden uzaklaşmasıyla sonuçlandığını şu sözleriyle belirtiyor: "Kadınlar, kendilerini erkeklerin arzularına uyarlamakta ve bu uyarlamayı kendi doğalarınıymış gibi algılamaktadırlar. Başka bir deyişle, kendilerini erkeklerin arzularının, isteklerinin gözüyle görmüşler; bilinçsiz olarak erkeksi düşüncenin güdülenişine boyun eğmişlerdir. Bütün bunların toplamı, kadını kız

kardeşlikten uzaklaştırıp kurdu haline getirmektedir."

"Ruhsal bir çağrı"

Ataerkil toplum yapısının ortaya çıkardığı kadınların birbirinden uzaklaşması durumuna bir itiraz olarak, Canan Ruban-Özbek'in çağrısı #kandanolmayankızkardeşlik. Ruban-Özbek, bu çağrıyı, dünyada pek çok kadının ilham kaynağı olan Clarisa P. Estes'in Kurtlarla Koşan Kadınlar kitabından esinlenerek yaptığını belirtiyor. Clarisa P. Estes, bu kitabında şöyle yazıyor: "Kadınların gücü konusunda literatürün büyük bir bölümü, erkeklerin, kadınların gücünden korktuklarını söyler. Bense şöyle haykırmak isterim; 'Meryem Ana! Ne kadar çok kadın, kadınların kendi gücünden korkuyor.' Ruban-Özbek de buradan hareketle kadınlara şöyle sesleniyor: 'İnsan neye ihtiyacı varsa önce onu vermeli hayata. İhtiyacım olan 'kız kardeşlik' değil 'kızkardeşlik'. Hayatımın yüklüce vakitlerini geleneksel kadınlık rollerini reddetme ve bunun üzerine hayatını inşa etmeye çalışmış bir kadın olarak, bu sürecin kendimi bir yerlerde unutmaktan başka bir işe yaramadığını itiraf etmek isterim. Yaşam-ölüm-yaşam döngüsünde kendini tekrar doğurmuş bu kadının, artık kendi gibi kadınları bulması gerekiyor. 'Kandan olmayan kız kardeşler' bu arayışa ruhsal bir çağrıdır."

Kızkardeşlik ile ne anlatmak istediğini ise Ruban-Özbek şöyle ifade ediyor: "Kızkardeşlik, kız kardeş olmaktan daha öte ve kapsayıcı bir tanımlamadır. Kandan olmakla ya da kandan olmamakla ilgilenmez, ortak bir geçmiş aramaz, geçmişin yükü olmadan, geleceğin getirdiklerine tanık olan bir yol arkadaşlığıdır. Aradığı sadece iletişim değildir; bağlanmadır. Geliştirir, iyileştirir, koşulsuz kabul ve yol arkadaşlığının olmazsa olmazı seyrir vardır."

Yakın Türkiye tarihinin yaşayan tanığı

Ulucanlar Cezaevi

Mahkûmların avluda volta attığı günlere ait fotoğrafların bulunduğu yerde geçmişin izi her adımda hissediliyor.

Konferans için gittiğimiz Ankara'nın puslu bir sabahında konferansın başlamasına daha dört saat-ten fazla bir süre vardı. Günlerden pazar olması sebebiyle yapacak fazla bir şeyimiz de yoktu, ta ki gurup arkadaşlarımızdan birinin "Hadi Ulucanlara gidelim" demesine kadar. Hep birlikte Önce Kızılay'dan Sıhhiye meydanına yürüdük, oradan da Sıhhiye Köprüsü üzerinden bindiğimiz Ulucanlar dolmuşu ile Ulucanlar Cezaevi Müzesine ulaştık.

Ankara Altındağ'da bulunan Ulucanlar Cezaevi Özellikle Türkiye'deki cezaevleri tarihin ayakta duran tanıklarındandır. Geçmiş dönemlerde birçok şair, yazar, gazeteci ve politikacıyı misafir etmiş, görüşleri, duruşları yazıları birbirinden farklı yüzlerce insanı çatısı altında bir araya getirip kader ortağı etmiş

bir yapıdır Ulucanlar Cezaevi. Ulucanlar Cezaevi Müzesindeki turumuza başlamadan önce Ulucanlar Cezaevinin tarihi hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Ulucanların kısa ama bir o kadar uzun tarihi

Ulucanlar Cezaevi'nin yapılış tarihi, Cumhuriyetin ilk yıllarına dayanıyor. Cezaevi şehir planlamacısı Alman Carl Christoph Lörcher'in önerisi ile İçişleri Bakanlığınca "Umumi Hapishane" olarak 1925 yılında inşa edildi. Carl Christoph Lörcher, bu bölgeyi cezaevi olarak kullanmayı önerirken, nedenini "Özellikle etrafında sürülecek arazi ve tarlaların olması mahpusları faydalı bir çalışmaya sevk etmek, çalışma ile ıslah olmalarını sağlamak ve topluma tekrar kazandırmak için uygun görülmüştür." şeklinde açıklamış.

Gezi Yazısı ■ Çağdaş AK

İlk adı Cebeci Tevfikhanesi olan Cezaevi daha inşa edilip açılmasından bir yıl sonra infazların gerçekleştiği bir mekân oldu. 1925 yılından kapanış tarihi olan 2006 ya kadar, yüksek duvarlarının bile gizleyemediği kötü ve dehşet dolu bir üne sahipti Ulucanlar Cezaevi. Açık kaldığı 81 yıl boyunca nice hayatlar yok olup gitti Ulucanlar Cezaevinde. İlk adı Cebeci Tevfikhanesi olan Cezaevi, sonra sırasıyla Cebeci Umumi Hapishanesi, Ankara Hapishanesi, Ankara Cebeci Sivil Cezaevi, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi ve sonunda Ulucanlar Cezaevi adlarını aldı. 1925'ten önce kimi bölümleri at yetiştirmek için kimi bölümleri silah deposu olarak kullanıldı. 1925 yılında üstüne cezaevi inşa edildi. Açık kaldığı 81 yıl boyunca 18 infaz gerçekleştirildi Ulucanlar Cezaevi'nde....

Fethi Gürcan, Talat Aydemir,

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Necdet Adalı, Mustafa Pehlivanoglu, Erdal Eren, Fikri Arıkan, Ali Bülent Orkan bunlardan bazıları.

Ulucanlar Cezaevi birçok tanınmış insanı da heybetli duvarları arkasında tutsak etti bir dönem. Birçok gazeteci, yazar, politikacı ve şairin uğrak yerlerinden oldu Ulucanlar Cezaevi. Hatta bir dönem içerideki sinemacı ve şairin çokluğuna bakılarak sanat merkezi olarak bile nam salabilirdi, tabii kötü namını o zamana kadar duyulmamış olsaydı. Bir dönem Nazım Hikmet de kaldı Ulucanlarda Necip Fazıl Kısakürek de, hatta bir ara Hasan Hüseyin Korkmazgil ve Ahmet Arif bile bulundu Ulucanlarda.

Ulucanlar'da hapis yatan gazeteci ve edebiyatçıları sıralayacak olursak, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet Ran, Sami Cebeci, Yılmaz Güney, Ahmet Arif, Metin Peker, Oral Çalışlar, İpek Çalışlar, Beyhan Cenkçi, Adnan Cemgil, Cüneyt Arcayürek, Fakir Baykurt, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Metin Toker bunlardan bazıları... Siyasi suçluların yolu da Ulucanlar Ce-

zaevi'nden geçti. Bülent Ecevit, Muhsin Yazıcıoğlu, Osman Yüksel Serdengeçti, Talat Aydemir, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Mustafa Pehlivanoglu, Fikri Arıkan, Ali Bülent Orkan, Muharrem Şemsek bunlardan bazıları.

Hüzünlü bir müze gezisinin başlangıç noktası

Ulucanlar Cezaevi Müzesinin en dış kapısından içeri girildiğinde büyük bir bahçeye giriyoruz. Bir zamanlar birçok şair ve yazarın da bu kapıdan geçtiği, birçok mahkûmun ailesinin bu bahçede evlatlarını, eşlerini beklediği düşüncesi bizi daha ilk kapıdan o yıllara götürmeye yetiyor. Burada sizi hapisane önünde nöbet tutan balmumundan yapılmış nöbet tutan asker heykelleri karşılıyor, heykeller o kadar gerçekçi yapılmış ki ilk gördüğünüzde gerçek olduğu hissiyatına kapılıyorsunuz. Müzenin hemen önünde park halinde duran 1940'lı yılların askeri cipi ve mahkûmların taşındığı cezaevi aracı kullanıldığı döneme uygun olarak restore edilip ziyarete sunulmuş.

Müzenin bilet gişesini geçip müzeye girdiğimizde belli bir gezi güzergâhı oluşturulduğunu görüyoruz. Bu güzergâhı takip ettiğimizde cezaevi müzesinin kapalı tutulan ufak bir bölümü dışında her yerini görebilmemiz mümkün.

Cezaevine girdiğimiz anda kendimizi uzunca bir koridorda buluyoruz. Böyle bir koridoru bir tek çocuk çığlıkları ile dolu bir okulun koridorunda gören bizlerin zihinlerinde ne etrafa koşturan çocuklar ne de onları uyanan öğretmenleri belirmiyor, ortamın üzerimizde oluşturduğu ağırlıktan olsa gerek, zihnimizde beliren tek şey elleri kelepçeli mahkûmların koğuşlarına doğru gardiyan eşliğinde yürürken ayak kabıllarının çıkardığı boş hışırtılar oluyor. Kendimizi bir mahkûmun yerine koyarak yürüdüğümüz bu koridordan biraz ilerleyince ilk göreceğimiz yer kadınlar koğuşu oluyor.

Kadınlar koğuşundan çıkan Oscar adayı film

Kapıları kilitli olduğu için bu koğuşların içine giremiyoruz, ancak kapılardaki deliklerden bu koğuşla-

rı inceleme fırsatı yakalıyoruz. Yeri gelmişken söyleyelim bu koğuşun en büyük özelliklerinden birisi, 1989 yılında Tunç Başaran tarafından çekilen ve Feride Çiçekoğlu'nun aynı adlı eserinden uyarlanan Uçurtmayı Vurmasınlar filminin burada çekilmiş olması. Cezaevi koşullarını bir çocuğun gözünden anlatan film 62. Akademi Ödülleri'nde Türkiye'nin yabancı dilde en iyi film dalında Oscar aday adayı olarak seçilmişti. Cezaevlerinde mahkûm hayatını en iyi anlatan filmlerin başında gelen Uçurtmayı Vurmasınlar filmini izlemenizi tavsiye ediyorum.

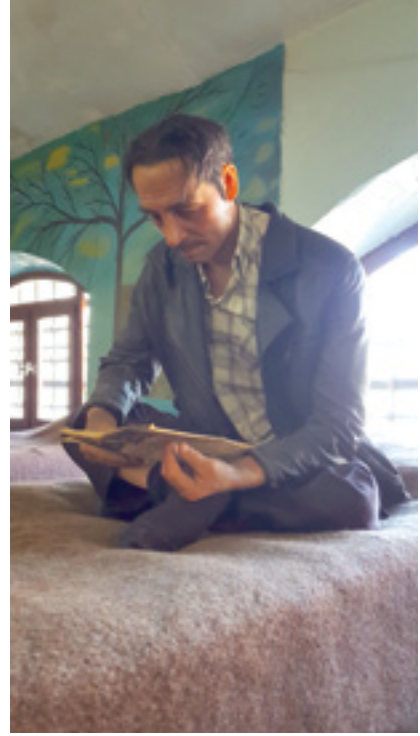
Cezaevinin konforlu koğuşu Hilton

Müzedede gezimize devam ederken bu seferki durağımız, uzun ve kasvetli koridorun hemen sonunda yer alan 9. ve 10. koğuşlar oluyor. Bu koğuş mahkûmlar arasında konforlu olması sebebiyle Hilton olarak adlandırılmış. Hilton Koğuşu 1957 yılında dönemin Milletvekili Osman Bölükbaşı'nın tutuklanması üzerine özel olarak yaptırılmış, daha sonraki yıllarda dönemin Başbakanı Bülent

Ecevit de bu koğuşta kalmış. Diğer mahkûmların kaldığı koğuşlara göre nispeten manzaralı olduğu için bu isim verilmiş, manzaradan kasıt diğer koğuşlara nazaran önünün biraz daha açık ve yüksekte olması, yoksa konfor ve geniş bir manzaradan eser yok. Hilton Koğuşlarında daha çok şairler, yazarlar, gazeteciler ve siyasetçiler kalmış: Nazım Hikmet, Cüneyt Arcayürek, Fakir Baykurt, Metin Toker, Necip Fazıl Kısakürek, Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaçlı, Hüseyin Cahit Yalçın, Nihat Subaşı burada kalan isimlerden sadece birkaçı.

Sekizinci Koğuş

Hızlı adımlarla çıktığımız tek kişilik koğuşlardan sonra kendimizi bir avluda buluyoruz. Neredeyse hepimizin filmlerde gördüğü, mahkûmların elde tespihle volta attıkları ve bazen futbol, voleybol

oynadıkları yer burası ve tabii bir mahkûmun gökyüzü ile olan tek bağlantı noktası. Burada bu avluya benzer birkaç avlu ve avlulara açılan koğuş kapıları... Avluları birbirine bağlayan dar koridorlarda ve avlularda bir zamanlar tespih çekip volta atan, sigara içen mahkûmların fotoğrafları, film şeridi gibi tasarlan duvarlarda sergileniyor. Bu film şeritleri o dönemleri zihnimizde canlandırıyor ve adeta tasarımının hakkını vererek o günlerin gözlerimizin önünden akıp gitmesini sağlıyor.

Avluya bağlı koğuşlardan biri olan 8. Koğuşa girdiğimizde koğuşun birebir gerçekliğe uygun olarak restore edildiğini anlayabiliyorsunuz, tabi Cezaevinin 2009 yılına kadar faal olarak kullanılması restorasyon çalışmalarını kolaylaştırmış olsa gerek. Hemen hemen her koğuşun girişinde veya bir bölümünde asılı olan 1950'li, 1960'lı yılların gazeteleri bizi o yıllara götürüyor Cezaevinde ortak kullanım alanları dışında bütün koğuşların banyo, tuvalet ve mutfakları hemen girişlerinde bulunuyor.

Ulucanlar Cezaevi müzesine gitmeden önce okuduğum bir yazıda "Koğuşa girdiğimde Allah kurtarsın dedirtecek bir gerçeklik hâkim." diye tasvir ediliyordu koğuşlar. Ben o kadar büyük bir beklenti içinde gitmemiştim müzeye, hatta kendi kafamda oluşturduğum önyargıları bile vardı. Fakat müzeyi gezip gördüğümde okuduğum yazıdan çok daha ağır bir gerçekliğin olduğunu gördüm. Yıllardan beri tartışılan çok okuyan mı bilir çok gezen mi tartışmasında en azından benim açımdan gezip görmenin bir ağırlık kazandığını gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Koğuşlardaki yatakta yatan, çay içen ve bağlama çalan insanların balmumundan yapılan heykelleri arkada çalan hapishane türkülleri ile birleşince bana "Allah kurtarsın." dedirtti. Koğuşların yapısı öyle iyi korunmuş ki yaşama umudu ve özgürlük hasreti ile ranza kenarları ve duvarlara kazınmış dörtlükler ve yazılar hala duruyor. Bunların içinde gözüme çarpan sinema sanatçısı Yılmaz Güney'in de kaldığı koğuşlardan birinde yer alan, Türk bayrağı üzerine yazılmış "Özgürlüğünü kaybettin, onurunu kaybetme." yazısı oluyor.

Birçok şairin kalemi ve daktilosu Ulucanlarda

Koğuşlardan bir tanesini orada kalan mahkûmların akrabaları tarafından müzeye bağışlanmış eşyalarını sergilemek için düzenlemişler. Kimlerin eşyaları yok ki burada, şair Ahmet Arif'in şiirlerini yazdığı kalemi, ayakkabıları ve kıyafetleri; Yılmaz Güney'in cezaevinde kullandığı kravatı, mendili ve diğer kişisel eşyaları; Nazım Hikmet'in Nikbinlik şiirinin "Güzel günler göreceğiz güneşli günler" kısmının yazılı olduğu kendi el yazması ve eşi Piraye tarafından Nazım Hikmet'e verilen ipek mendil; Fakir Baykurt'un saati, daktilosu, gözlüğü ve daha birçok

mahkûmun kişisel eşyaları burada sergileniyor. Sadece kişisel eşyalar da yok bu koğuşta mahkûmların ellerine ve ayaklarına vurulan kelepçeler, hapishanede mahkûmların belli zamanlarda film izlemesi için kullanılan 35 milimetrelilik film makinesi, 1930'lu yıllarda Atatürk'ün bir çocuk mahkûma hediye ettiği söylenen piyano ve hasım mahkûmların birbirine zarar vermek için kullandığı çakmak, diş fırçası ve tırnak makasından yapılmış delici ve kesici aletler de burada sergileniyor.

Müzenin son kısmında Ulucanlar Cezaevine dair bir hatıram olsun diyenler için hediyelik eşyaların satıldığı ufak bir mağaza ve yorulan bacaklarınızı dinlendirmeniz için oturup dinlenirken çay kahve içebileceğiniz bir yer de mevcut. Ben çayımı içip tam çıkışa doğru giderken o anda karşılaşmayı hiç ummadığım bir şeyle karşılaşıyorum.

Darağacının mahkûmiyeti

Hayatım boyunca ölüm duygusunu ya cenaze törenlerinde ya da mezarlık ziyaretlerinde hissetmiş olan ben halk arasında meyve vermeyen ağaç olarak tanımlanmış darağacı ile karşı karşıya geliyorum. Uzun bir durgunluğun ve boş bakış-

ların ardından darağacına yaklaşma gücünü kendimde bulup incelemeye başlıyorum. Darağacı çıkış kapısının hemen dibinde. Büyük bir kafesin içine konulmuş temsili olarak bir daha çıkmamak üzere mahkûm edilmiş. Bu darağacında ilk kez işkilipli Atıf infaz edilmiş, son infaz ise 1982 yılında gerçekleşmiş. 1968 gençlik hareketi olarak da bilinen gençlik hareketinin içinde bulunan Deniz Gezmiş ve arkadaşları, yaşı büyütülerek asılan 16 yaşındaki Erdal Eren de dâhil olmak üzere toplamda 18 kişi infaz edilmiş bu darağacında.

Müzenin çıkış kapısı, müzeye girerken ilk girdiğimiz bahçeye açılıyor ve kendimizi bu tarih turuna ilk başladığımız yerde buluyoruz. Ulucanlar Cezaevi müzesi yakın Türkiye tarihine ayna tutuyor. Bir arkeoloji müzesindeki gibi tarih öncesi kalıntıları bu müzede görmesek de tarih öncesinde kalması gereken şeyleri bu müzede görmemiz mümkün. Eğer bir gün yolunuz Ankara'ya düşerse mutlaka gezilip görülmesi gereken yerlerin başında geliyor Ulucanlar Cezaevi. Müze Türkiye'deki diğer müzeler gibi sadece pazartesi günleri kapalı, hafta sonu da dâhil diğer altı günü akşam 17:00'ye kadar açık.

Yeni Adana Arşivi Çukurova Üniversitesinde

Haber ■ Çağdaş AK

Günümüzde eskiye oranla önemini yitirmiş olsa da bir dönemin en önemli haber alma araçlarının başında gelirdi basılı gazeteler. Özellikle, bir alternatifinin olmayışı insanları gazete okumaya itiyordu. Gazetelerin, insanları bir konu hakkında bilgilendirmenin yanında en büyük amaçlarından biri de, bir örgütlenme aracı olarak kullanılmasıydı. Özellikle 1900'lü yılların başlarında insanlar ekonomik, politik, ve edebi çevreleri bir arada toplayabilmek için yazılı basını yaygın olarak kullanıyordu. Hatta Mustafa Kemal Atatürk daha Harbiye sıralarında iken dar bir arkadaş gurubuyla Vatan isimli dergiyi çıkarıyor, arkadaşlarını bu dergi etrafında birleştirmeye çalışıyordu.

Milli Mücadele sürecinde yerelde çıkan yayın organları, halkta bilinç oluşturma açısından daha da büyük bir önem kazandı. Çünkü Milli Mücadele yerel örgütlenmeler üzerinden yürütülüyordu. Yeni Adana gazetesi de böyle bir iklimde ortaya çıktı. Çukurova bölgesindeki halka Milli Mücadeleyi anlatmak ve onları mücadele etmeye teşvik etmek için Ahmet Remzi Yüreğir ve arkadaşları tarafından kurulan Yeni Adana gazetesi bugün 100 yaşında.

Yeni Adana gazetesinin Çukurova Üniversitesine bağış-

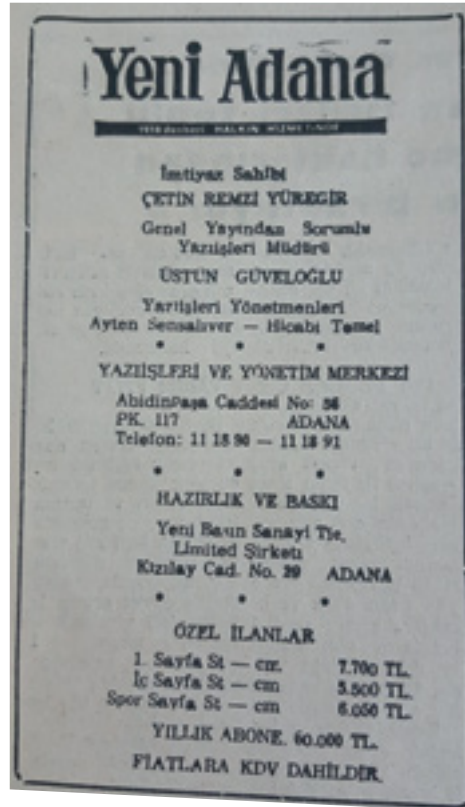
lanan arşivi ise bir döneme adeta ışık tutuyor. Yeni Adana gazetesinin Çukurova Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan arşivi dönem üzerine araştırma yapan birçok tarihçi ve dönem konu edinen, bir yönetmenin ilk uğrak yerlerinden biri olabilir. Kütüphane Müdürlüğünden alınan özel izinle girilen arşiv, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesinin ikinci katında bulunan eski eserler bölümünde muhafaza ediliyor. Gazetenin en eski sayıları, üzerindeki ağır sorumlulukların yüküyle biraz yıpranmış olduğu için restore edilmek üzere bir müddet incelemeye kapatılmış durumda. Gazetenin arşivine dair en güzel haber ise Çukurova Üniversitesinin ilerleyen zamanlarda gazete arşivini elektronik ortama taşıyarak araştırmacıların incelemesine sunacak olması.

Yeni Adana gazetesinden bahsederken ortaya çıktığı dönemde üzerine düşen görevlerden ve ortaya çıkış sürecinden biraz daha bahsetmeden olmaz. Şimdi hep birlikte Yeni Adana'nın tarihinde bir tura çıkalım.

Milli Mücadele'nin tükenmez kalemi

Yeni Adana gazetesi, 1918 yılında Fransızların Adana'yı işgal etmesinden 5 gün sonra, işgale karşı direnmek ve halkı örgütlemek için Ahmet Remzi Yüreğir ve arkadaşları tarafından kurulan, Türkiye'nin yayın hayatına devam eden en eski gazetelerinden biri. Milli Mücadelede yerel halkın çıkarlarına uygun yayın politikası izleyen, Ahmet Remzi Yüreğir tarafından basılan Yeni Adana gazetesinin kısa tarihçesi şu şekilde;

Yayın hayatına "Adana Gazetesi" ismiyle başlayan gazete Fransız güçlerinin baskısıyla 28 Aralık 1918 tarihinde kapatılıyor, ancak kapanmanın ardından beş gün sonra gazete Yeni Adana adıyla yeniden yayınlanmaya başlıyor. Fakat bu defa gazetenin başyazarı Avni Doğan

Bey'in Fransız işgal kuvvetlerini kast ederek "Eşeğin kuyruğu hala elimizdedir." diyen başyazısı üzerine gazetenin matbaasını basan Fransız kuvvetleri Avni Doğan Bey'i işgal bölgesi dışına sürgün ederken

Gazetenin kurucusu Ahmet Remzi Bey hakkında da ölüm fermanını veriyorlar. Ölüm fermanı verilen Ahmet Remzi Bey çarşaf giyerek kadın kılığında Pozantı'ya kaçıyor.

Milli Mücadele'de gazete çıkarmanın önemini bilen Ahmet Remzi Yüreğir gazeteyi çıkarmak için Kayseri'ye geçiyor, fakat burada yaptığı denemeler başarısızlıkla sonuçlanınca bu defa Karaisali'ya gelerek tek başına bir tren vagonunda gazeteyi basmayı başarıyor. Gazeteyi gizlice hazırlayan Ahmet Remzi Yüreğir haftada iki kez gazetenin Adana'da dağıtımını yapıyor.

Milli Mücadele döneminde bölge halkını bilinçlendirmek adına büyük bir yükü omuzlayan Yeni Adana gazetesi, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Atatürk İnkıplarının başlıca savunucusu ve yol göstericilerinden biri olmaya devam ediyor.

Yayın hayatına Arapça harflerle başlayan gazete Harf Devriminden sonra ilk iş olarak halka yeni alfabe-yi tanıtıyor. Yeni alfabeye yavaş yavaş köşelerinde yer veren gazete 3 aylık bir süre zarfında gazetenin yazı kadrosu ve matbaa ekibini de eğiterek tamamen yeni alfabeyle okurlarına ulaştırıyor.

Yeni Adana ikinci defa kapatılıyor

1960 yılına gelindiğinde ilk olarak Fransızlar tarafından kapatılan Yeni Adana gazetesi dönemin hükümeti tarafından kapatılıyor. 9

Mayıs 1960 günü İsmet İnönü'nün bir basın toplantısını yayınlayan gazete, yaptığı bu haber üzerine Demokrat Parti hükümeti tarafından süresiz olarak kapatılıyor. Gazetenin kapatılmasından 18 gün sonra, gerçekleşen 27 Mayıs Darbesi ile yayın hayatına tekrar dönüyor.

Ulusal ve uluslararası haberler yerel basında

Yeni Adana gazetesi Milli Mücadele döneminde bölge halkını bilinçlendirme görevini başarı ile yerine getirdikten sonra ulusal ve uluslararası haberleri Çukurova halkına bildirmeyi kendine görev ediniyor ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelen haberlere gazetede yer veriyor. Bunlar içinde gazetenin neredeyse bir sayfasını ayrılıyor. "Basın Ne Diyor" başlıklı köşede The New York Times, Akşam, Milliyet, Cumhuriyet, Ulus gibi ulusal ve uluslararası ölçekte yayın yapan gazetelerin haberleri paylaşıyor.

Cumhuriyet'in tanığı

Bugün, Yeni Adana gazetesi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren tanığı ve bizler için önemli bir kaynak olarak yayın hayatına devam ediyor. Gazetenin yayın hayatına devam etmesi için büyük çaba sarf eden Ahmet Remzi Yüreğir'in Oğlu Çetin Remzi Yüreğir bir söyleşisinde kendine sorulan, Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in "Yeni Adana, Atatürk Türkiye'sinin ileri karakollarından

birdir." cümlesi hatırlatılarak Yeni Adana'nın nasıl ve neden kurulduğu sorusuna şöyle cevap veriyor:

"Bugün gerçekten inanılmaz gibi görünen bir olay yaşanıyor. Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi sonrasında Suriye cephesinden ge-

tirdiği karargâhını Adana'ya kuruyor. Belirli bir süre askerin terhisini durduruyor ve Ceyhan Irmağı kıyılarında siperler kazdırıyor. Hedefi, işgalcilere karşı derhal savunma hattı oluşturmak, bir bakıma Kurtuluş Savaşı'nı hemen oracıkta başlatmak. Ama yerel halkın, 'eşraf'ın desteğini bulamıyor. Zaten Babiali'de böyle bir seçeneği düşünemiyor bile. Bunun üzerine terhis emirlerini dağıtıp, İstanbul'a doğru yola çıkıyor. Onun içindir ki Mustafa Kemal Paşa o ünlü 'Bende bu vekayii ilk hissi teşebbüsü, burada, Adana'da doğmuştur.' sözleri ile Kurtuluş tasarımının kaynağını anlatmak istemiştir. İşte bugün inanılmaz gelen, iki yedek subay arkadaşın, mülkiyeli Avni (Doğan) Bey ile öğretmen Ahmet Remzi Bey'in, Büyük Kurtarıcı'nın başlatmak istediği hamlenin ertelenmesine neden olan bir önemli etkeni kavramış olmalarıdır. Savaş yorgunu halkımıza psikolojik ve düşünsel açıdan destek gerekmektedir. İşte Yeni Adana bu ortamın oluşturulması için tasarlanmıştır. Okuma yazma oranının düşük oluşu dikkate alınırsa o günkü koşullarda inançlı iki arkadaş takdir etmek gerekiyor." diyor.

Kullanılan Kaynaklar

- 1) www.yeniadana.net
- 2) www.cnnturk.com/yasam/turkiye-nin-100-yillik-bir-yerel-gazetesi-var-yeni-adana
- 3) Yeni Adana gazetesi arşivi - Çukurova Kütüphanesi Eski Eserler

CEM DİZDAR'LA SPORA 'MANŞET' ATTIK

Futbol bizi anlatıyor

Dergimizin söyleşi konuğu; yıllardır futbola ve hayata farklı yaklaşımlarıyla dikkat çeken, daha önce Milliyet'te Yazı İşleri Müdürlüğü yapmış, uzun bir süredir de TRT Spor kanalında yayınlanan 'Spor Manşet' programının yorumcusu ve Fanatik'te köşe yazarı olan Cem Dizdar.

Söyleşi ■ Mehmet ŞAHUTOĞLU

Yıl 2014, Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Sinema ve Televizyon Bölümüne yerleştim. İkinci öğretimde okuyordum. Uyku ile arası olmayan biri olarak ikinci öğretim okuyan arkadaşların aksine sabahları erken uyanmayı alışkanlık edinmiştim. Yine erken uyandığım bir gün televizyon başına geçmiş, kanalları gezerken TRT Spor ekranında karşıma çıkmıştı Cem Dizdar... Programı izlemeye başladım ve beşinci dakikadan itibaren Cem Dizdar'ın alışılmışın dışında düşüncelere sahip bir insan olduğunu fark ettim. Takımı, maçı kazanamamış, kaybetmiş, herhangi bir hakem hatasından canı yanan öfkeli kalabalıkların duymak istediğini değil, doğru olanı ısrarla anlatmaya çalışan biri olduğu da hemen fark ediliyordu. Bu tarz, yaşadığımız topraklarda cesur bir davranış olsa gerek diye geçirdim içimden. Bu cesaret de bana sorarsanız, onun sırtını bilgiye dayamasından geliyordu. Program bittiğinde alışılmışın dışında bir şeyler öğrenmiş olarak kalktım ekranın başından. Sonraları Cem Dizdar'ın her sabah programını izlemeye başladım, yazdığı yazıları okudum, daha önce onunla yapılmış olan söyleşileri okudum. Futbolu, "Top çizgiyi geçti geçmedi, hakem penaltıyı verdi vermedi, falanca teknik direktör iyi falancası kötü, falanca oyuncu berbat falancası harika" sığılığında kurtaran, futbolun bize anlattığı şeyin aslında

bizim hayatımızın ta kendisi olduğunu söyleyen, bunu dili döndüğünce anlatmaya çalışan biri olduğunu anladım. Fazlasıyla etkilendim kendisinden. Gerek futbola gerekse de hayata bakış açımı değiştirmeye yardımcı olduğunu söyleyebilirim.

Bugüne dönecek olursak, dergimizde yayınlanmak üzere kiminle söyleşi yapabilirim diye düşündüm. Aklıma direkt olarak hayata, futbola dair bakış açımı değiştiren, bir anlamda benim dönüşüme büyük etkisi olan Cem Dizdar olacaktı bu kişi. "Bana dönüş yapacak mı, yapmayacak mı?" tereddütleri içinde kendisine e-posta adresinden ulaştım. Ertesi sabah e-posta kutumu kontrol ederken Cem Dizdar'ın söyleşi talebime olumlu yanıt verdiğini görünce uzun süredir olmadığım kadar mutlu oldum ve heyecanlandım. Aklıma gelen ilk şey, Cem Dizdar'ın yazdığı bir yazıdan tespitini alıntılararak sosyal medyada 2 yıl önce paylaştığım sözü geldi: "...çünkü birbirimizi anlamaya çalışıp kucaklaşma mesafesini yakınlaştırdığımızda bu dünyayı hepimizin yüzüne gülen bir yer haline getireceğiz..." 24 Eylül 2016'da paylaşmışım bu sözü. Hatırlatmak istedim; çünkü hep tutarlı olunması gerektiğini söyleyip dururuz. Cem Dizdar'ın bu tavrı, yazısında belirttiği gibi "kucaklaşma mesafesini yakınlaştırmaktır." Tutarlı olmaktır aslında. Maalesef muhtelif nedenlerden dolayı kendisiyle bu söyleşiyi e-posta üzerinden yapmak zorunda kaldım. Üstelik çalıştığı yerde yapabileceğimizi söylemesine ve davet etmesine rağmen kendisiyle tanışma hayalimin başka bir bahara kalmış olması beni üzdü. Fakat kendisinin değerli olduğunu düşündüğüm fikirlerini aktarabilme imkânını bulmuş olmak, merak ettiğim soruları kendisine iletip cevap alabilmiş ol-

mak da bir o kadar mutluluk verici benim açımdan. Sözü daha fazla uzatmayayım. Bundan sonrasını yaptığı çıkışlarla ezber bozan, futbola ve hayata farklı bir perspektiften bakmamız gerektiğini bize hatırlatan Cem Dizdar anlatsın.

"Hayat bana çok şey öğretti"

Google'da "Cem Dizdar kimdir?" diye arama yaptığımda sizinle ilgili dikkat çekici bir bilgi öğrendim. 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 'Matematik' okurken sıkılıp 'Felsefe' okumak üzere İstanbul'a gitmişsiniz. Cem Dizdar'ın bugün bu düşüncelere sahip olmasında bu kararı dönüm noktalarından biri olarak görebilir miyiz? Ve o dönem neden felsefeyi tercih ettiniz?

Esasen matematikten sıkıldığım için değil de daha çok babam gibi öğretmen olmak istemediğimden aldım bu kararı. Zor bir karardı. İki kardeşim küçüktü ve evimiz tek öğretmen maaşıyla geçiniyordu. "Bir yolunu bulurum" diye düşündüm herhalde. 'Felsefe' üçüncü tercihimdi. İlk ikisi 'Hukuk' ve 'Siyasal Bilgiler' fakülteleri. Kolay okurum diye düşündüğüm için yazdım sınavı. Çünkü çalışmak gibi bir zorunluluğum da vardı. Arkamdan iki çocuk daha üniversite okuyacaktı ve onlara bir düzen kurmalıydım. Kurdum da...

Elbette bugün söylediklerimin çoğu o yıllarda okuduklarımdan süzdüğüm şeyler; ama gerek öncesi gerek sonrasında hayat bana çok şey öğretti, olumlu olumsuz. Yani tek başına okul değil...

Söyleşi tarihini kararlaştırmak için yazışırken yüksek lisans da yaptığınızı öğrendim. Hangi alanda yüksek lisans yapıyorsunuz? Genelde belli bir yaştan sonra yüksek lisans yapmak veya ikinci üniversite

okumak için motive olmak zor olabiliyor. Yüksek lisans için sizi motive eden ne oldu?

Lisans sonrası iktisat alanında yüksek lisans programına girmiştim. Sonra oradan felsefe bölümüne geçtim ama askere gittiğim için tamamlayamadım. Son af çıktığında aklıma düştü, başvurdum. Şimdi bir tez konusu arıyorum. Büyük ihtimalle 'Oyun' temalı bir tez olacak. Elbette altından kalkabilirsem...

Spor yorumculuğu ve yazarlığı yapmadan önce yaptığınız başka bir iş var mıydı? Bu serüven nasıl başladı? Geldiğiniz noktada bu işi yapmış ve yapıyor olmaktan memnun musunuz? Pişmanlık duyduğunuz anlar oldu mu?

Gazetecilik öncesi harçlık getiren küçük işler yaptıysam da, 80'li yılların sonunda ilk işime Sabah'ta başladım. Çeşitli gazete ve dergilerde kâh çalıştım kâh sadece yardım ettim. Milliyet'ten emekli oldum. Benim işim, gazetenin yazı işleri masasında oldu hep. Sporla ilgilenmem ise sadece yazarlık düzeyinde devam etti. Ardından televizyon ve radyo programları eklendi ve bugüne geldim.

"Futbolu Samsunspor ile sevdim"

'Kırmızı Beyaz Siyah: Samsunspor' kitabınızda "Üstelik hâlâ yaşıyoruz, ya yaşama-saydık" bölümünü siz yazmışsınız? Bilmeyenler için o bölümde anlatmak istediğiniz tam olarak neydi? İyi bir Beşiktaşlı olarak Cem Dizdar için Samsun ve Samsunspor ne ifade ediyor?

İletişim Yayınları'ndan bu ülkede aklına çok hürmet ettiğim Tahir Bora aradı. Onun isteği üzerine

çok da düşünmeden bana futbolu sevdiren memleketimin hikâyelerinden bir şeyler yazdım. Ben teknikle taktikle ilgili biri değilim. Bilirim bilmesine de anlatmak istediğim yanı ayrıdır futbolun. Orada çocukluk gençlik yıllarımda futbolun içime nasıl işlediğini anlatmaya çalıştım.

Bir kent olarak Samsun, beni var eden en önemli iklimdir. Çoğu şeyimi oradan getirdim yanımda İstanbul'a. Yüksek sesli ve hızlı konuşmayı, mücadelecili dili, çok şeyle ilgilenmeyi vesaire. Bir takım oyunu olarak futbolu da Samsunspor ile sevdim. Ama hem biraz çocukluk hem ülkenin kültürel durumları -sanki zorunluymuşuz, İstanbul oligarşisinden bir takımı tutmadan olmuyormuş gibi- sakatlanmış bir fikriyatla Beşiktaşlı oldum. Beri yandan iyi ki de olmuşum. O sayede de çok şey öğrendim. Herkes futboldan tuttuğu takımdan bir şeyler öğreniyor yaşıma dair, değil mi?

'Spor Manşet' programında her zaman sadece şampiyon olan takımın başarılı olarak kabul edilmesi, diğer tüm takımların başarısız olarak görülmesi anlayışına karşı çıktığınızı biliyorum. Bu bağlamda sizin için Anadolu takımları ne ifade ediyor?

Yaşadığımız coğrafyalar, kentler bizi biz yapan özelliklerimize rengini veren yerler de aynı zamanda. Bu bağlamda, kendini orali hissetmenin su yüzüne vurduğu yerlerden biri de futbol. Kentimizin takımını izlemek, onun kazanmasını arzulamak! Bunlar her birimiz için kıymetli duygular. Nasıl ki her yörenin düğününde orali olanlar yörelerinin oyununu bambaşka estetik ve hissiyatla oynar, bu da öyle. İnsan kategorik olarak doğduğu toprağa bağlıdır.

Sadece futbol değil

Programlarınızda genelde "Futbolun bize anlattığı bizim halimiz aslında" diyorsunuz. Bunu biraz açmak ister misiniz? Futbol, Cem Dizdar için ne ifade ediyor? Bize anlatması gerekenler nelerdir?

Bir oyun olarak futbol kendini anlatmıyor, daha çok ona yaklaşan bizler kendimizi anlatıyoruz. Dünya kavrayışımızı, yaşadığımız anları nasıl anlamlandırdığımızı, dile getirdiğimizi... Futbol konuşurken aslında insan kim olduğunu, bu dünyadaki yerini, kimlerden yana olduğunu, meselelere nereden ve nasıl baktığını anlatır. Öğrenilmiş mi tekrarlıyoruz, yoksa görünür olanın arkasında onu var eden dinamikleri mi arıyoruz, mesele buradadır. Yoksa futbol altı üstü bir oyundur! Onu 'Altı üstü bir oyundur'dan öteye taşıyan şey, bizim onu tarif etme biçimimizde, onu anlatırken ortaya koyduğumuz tutkumuzda, ifadelerimizdeki ideolojik çarpıklıkları gözden kaçırıyor oluşumuzda yatar.

Futbol başlı başına politiktir

Genellikle futbolu 'top çizgiyi geçti geçmedi', 'hakem penaltıyı verdi vermedi', 'şu hoca iyi bu hoca kötü' sığılğında değerlendiriyoruz. Siz ise 'futbolun politik bir yönü olduğunu' savunuyorsunuz. Bu çıkışınız aslında bu sığ düşüncelere karşı çıkmakla beraber çocukluğumdan beri televizyonlarda, mahallede büyüklerimizden duyduğum 'Futbola politikayı karıştırmayın' klişesini yerle bir ediyor. Bu konuyla ilgili neler söylemek istersiniz? 'Futbol politikanın ta kendisidir' diyebilir miyiz?

Neresinden baksanız futbol politiktir. Biz tıpkı ahlak ile etikte

olduğu gibi siyaset ile politikayı birbirine karıştırdığımızdan bu çarpıklık ortaya çıkıyor. Neresinden baksanız futbol politiktir. Biz tıpkı ahlak ile etikte olduğu gibi siyaset ile politikayı birbirine karıştırdığımızdan bu çarpıklık ortaya çıkıyor. İnsan birçok şey olduğu gibi aynı zamanda 'homo politicus'tur. Bu bağlamda bir etkinliğin apolitik olması zaten saçmalaktır. Politika tavrı almaktır. 'Eğitim ve sağlık politikaları' derken bir siyasal görüşün o alandaki düzenlemelerini anladığımız kadar daha çok orada düzenlenen halleri de anlamalıyız. Bunca paranın aktığı, büyük paraların tarihsel olarak güçlü takımlara yığıldığı, avantajların maddi olarak güçlüler lehine işlediği bir ortama 'Politik değil' denebilir mi? Üstelik politika korkulacak bir şey değil, tersine insanın kendisidir. Kimi durumlarda ses çıkarmamak bile politik bir tavır olabilir!

Fanatik WEB TV yayında son zamanların en büyük klişesine karşı çıktınız! "Hakemin görevi adalet dağıtmak değildir" dediniz. Bunu biraz açar mısınız?

Bunu epeydir söylüyorum. Konuşa konuşa, dinleye dinleye 'hakem' ile hâkim'i aynı kişi sanmaya başladı insanlar. Oysa durum böyle değil. Biri hüküm verici, hâkim; diğeri arabulucu, sevk ve idare edici, hakem. Adalet hukuki bir tanımlamadır. Onun da yeri mahkeme salonlarıdır ve orada da ayrıca savcı ve avukat gibi başka kimlikler vardır. Futbolda ise oyunu sadece kuralları çerçevesinde sürdürmeye çalışan birileri vardır; hakemler. Suçlu ya da suçsuzun peşinde değil, oyunun devamının peşindedir onlar. Maçı başlatır ve bitirirler. Futbolun adaleti sahada değil 'ceza kurulları'nda tecelli eder. Tüm bu kafa karışıklığı kavramsal düşünme konusundaki o muazzam tembellikten kaynaklanır.

yor. Sözüünü etmeye çalıştığım kısaca buna benzer şeyler.

Endüstriyel futbol çağında, özellikle ülkemizde taraftar profili değişti. Sizin de deyinizle, 'Yensen de yenilsen de seninleyiz' noktasından 'Yıldız futbolcu alırsan şampiyon olursan seninleyiz' noktasına nasıl gelindi? Bu bağlamda endüstriyel futbol bu oyuna zarar veriyor mu sizce?

Endüstriyel yaşam sadece futbola değil, her şeye zarar veriyor. Ozon tabakasına, soluduğumuz havaya, hayvana, bitkiye... "Bu kadar hızlı ve kirli hareket ederek nereye gidiyoruz?" diyemiyoruz çoğumuz. Futbol da böyle... Birinci olmayanın yok sayıldığı zamanlardan geçiyoruz. Ki altıncı yedinci, ikinci üçüncüye göre görece daha şanslı bence! Daha az yıpratılıyorlar çünkü...

Futbolda 'Video Yardımcı Hakem' (VAR) tartışmaları yapılıyor. Gerek futbolda gerek hayatımızın diğer noktalarında teknolojiyi hayatımızın tam merkezine koymak ne kadar doğru sizce? Teknolojinin hayatımızı kolaylaştırdığı yanılgıdan ibaret midir? 'VAR gelecek dertler bitecek' deniyordu. Şimdi de 'VAR manipülasyon yapıyor' tartışmaları başladı. 'Hakemlere, takımımızdaki oyuncuya güvenelim' diyen Cem Dizdar haklı çıktı. Neler söylemek istersiniz?

Konu birimizin haklı çıkması değil. Baştan beri söylüyorum, futbol varsa polemik de olacaktır. Bırakın futbolu, bilim ve felsefe dahi polemikten uzak değildir. Teknoloji ki insan üretimidir, bundan kaçmak manasızdır. Buna rağmen her şeyi her yere sokar, her durumu birbirine eşitlemeye çalışırsak bir süre sonra yaşam içinden çıkılmaz problemlere gömülür. Öncelikle, oyun eşitler arasında oynanmıyor ki teknoloji orada bir eşitlik algısına neden olsun. Bu nedenle birbirimize, yani teknolojiyi de üreten insan varlığına güvenmek oyunun esasıdır.

Doğruyu aramaktan uzağız

Televizyondaki programınızda gelen Tweet'lerde genelde sinirli olduğunuz, her şeye karşı çıkıp hiçbir şeyi beğenmediğiniz üzerinden eleştiriler alıyorsunuz. Neler söylemek istersiniz?

Haksız da sayılmazlar. Zaman zaman sinirleniyorum da. Nedeni, doğrunun peşinde koşmanın yoruculuğu belki de. Çoğu genç arkadaş 'doğru'yu aramıyor, sadece 'haklı' olduğunu duymak istiyor, ben de 'doğru/haklı' bulmadığım sorulara istenilen yanıtı vermiyorum, sorun da biraz buradan kaynaklanıyor.

Futbol oynamak veya izlemek dışında neler yapmayı seversiniz? Edebiyatla sinemayla müzikle aranız nasıl? Klarnete özel ilginiz olduğunı söylediniz programınızda.

Bunun özel bir sebebi var mı? Programda sık sık şarkı sözlerinden faydalanarak eleştiri yaptığınızı da biliyorum.

Hayat 'Onu yapmadığım zamanlarda şunu yaparım' diye tasnif edilebilir mi, bilemiyorum. Ben bağlama ve klarnet ile evde 'oynuyorum'. Kitap okuyor, film izliyor, yemek yapıyor, sohbet ediyor, alanında uzmanları dinliyor, mahallede takılıyor ve orada herkesten bir şeyler duyuyor, öğreniyorum. Bunlarsız bir yaşam sürdürülebilir mi, bilmiyorum. Ben böyle yaşıyorum.

Yakın zamanda bildiğim kadarıyla evlendiniz. Bir kızınız oldu. Baba olmak nasıl bir duygu, dahası toplumda 'Kız babası olmak zordur' sözünü sık sık duyarız. Bu konuyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Geç oldu ama şahane oldu. Kızımızın yükünü daha çok annesi çekti, çekiyor. Ben onların yaşamını daha rahat kılmak için üzerime düşeni yapmaya çalışıyorum. Leyla Olivia daha çok küçük, 'Kız babası olmak zordur' diye bir söz varsa bile henüz onunla yüzleşemedim.

Yakın zamanda futbola, yaşama dair düşüncelerinizin yer aldığı bir kitap yazma düşünceniz var mı?

Böyle bir düşüncem hep var; ama planım, başlıklarım olmasına rağmen, elim gitmedi bir türlü. Belki yüksek lisans tezi çalışması sırasında paralel bir çalışmayla bu da aradan çıkar; ama kendimden de o kadar emin değilim.

Çukurova topraklarında pamuğun-demirle,
turuncunun-maviyle olan rekabeti Adana'yı
Adana yapan en önemli özelliklerinden biridir.

Çukurova'nın 70 yıllık ezeli rekabeti

Adanaspor – AdanaDemirspor rekabetinin çok uzun bir mazisi var.70 yıllık bu geçmişte rekabetin fitilinin ateşlendiği çeşitli olaylar yaşandı. İki tarafa da soracak olursanız birbirlerini sevmek için farklı birçok sebep söylüyorlar. Kronolojik olaylara bakacak olursak eğer, 1940 yılında kurulan Adana Demirspor, 1954'te kurulan Adanaspor'a göre daha eski bir maziye sahiptir. Adanasporlular, kurum takımı olması nedeniyle Demirspor'un Ankara takımı olduğunu söylerler ve Adana halkını temsil etmediğini ileri sürerler. Demirsporlular ise buna karşın Adanaspor'un zenginlerin takımı olduğunu, gerçek halk takımının ise kendileri olduğunu iddia ederler.

Adana Demirspor-Adanaspor rekabeti hakkında taraftar olan bazı Ekşi sözlük yazarlarının görüşlerine bir göz atalım:

"Adana topraklarına heyecan ve bereket getiren ezeli bir rekabettir bu derbi. Adana derbisinde sanılanın aksine, Celtic - Rangers rekabetinde gördüğümüz kadar

keskin bir ideoloji kavramı yoktur. Karşıyaka – Göztepe gibi izole olmuş taraftarlar da yoktur, aksine hepsi aynı mahallenin çocuğudur."

"Bir tarafa gönül verdin mi, diğer tarafa kanının hiç kaynamadığı rekabettir. Hem taraf olup hem de 'İkisi de şehrimin takımı, ikisinin de başarılı olmasını isterim' diyen kişi samimi değildir. Ben şehrin mavi tarafında olan biri olarak hep Adanaspor'un kaybetmesini, hatta daha ileri gideyim, yanıp bitip kül olmasını istedim. (...) Sadece Adana Demirspor olsun istedim. Günün birinde istediğim oldu, şirketleşmenin faturası olarak Adanaspor yok oldu, maçlara çıkmadı, kepenkler indi. Tek takım olarak biz kaldık. Artık Adanaspor diye bir takım yoktu. Tekrar dönmesi de şüpheliydi. İlk haberi aldığım da çok mutlu olmuştum, sonra zamanla Adanaspor'un eksikliğini hissetmeye başladım ve aslında ne istediğimi anladım. Adanaspor olmalıydı ve biz onların üzerinde olmalıydık. Üzerinde olmasak bile Adanaspor hep kaybetmeliydi. Nasıl Adana Demirspor kazandığında

ve kaybettiğinde bana üzüntü ve sevinç yaşıyorsa aynı duyguları Adanaspor da yaşıyordu. Mağlubiyet haberiyle seviniyor, galibiyet haberiyle üzülmüyordum. Yıllar içinde şunu anladım: Bu rekabet güzel bir rekabet. İyi ki Demirspor var, iyi ki Adanaspor var. Umarım, iki takımın kötü zamanlarında ortaya çıkan birleşsin, kurtulsunlar diyenler hiçbir zaman emellerine ulaşamazlar ve bu rekabet yaşamaya devam eder."

"Bu rekabet turuncunun maviye, Şimşekler'in Turbeyler'e olan üstünlük mücadelesidir. Birine göre Adana turuncudur, birine göre Adana Demirsporludur."

Rekabetin tarihi

Tarihi rakipler en son 25 Kasım 2018'deki derbide karşı karşıya geldi ve 1-1 berabere kaldı. Milliyet'in 24 Kasım 2018'de yayınlanan "Adana derbisinde 58. randevu" başlıklı haberinde yer alan bilgilere göre, iki takımın son oynadığı derbiye kadar oynadığı 57 resmi maçta Adanaspor 22, Adana Demirspor ise 15 galibiyet

elde ederken, 20 karşılaşma beraberlikle sonuçlandı. Bu maçların 54'ü liglerde oynanan karşılaşmalar iken, 3'ü Türkiye Kupası maçları. Bu maçların 2'sini turuncu-beyazlı Adanaspor kazanırken, 1'ini mavi-lacivertli Adana Demirspor kazandı. Ezeli rakiplerin birbirlerine karşı kazandıkları en farklı galibiyetlere bakıldığında ise Adana Demirspor'un turuncu beyazlara karşı en farklı galibiyetini 1995-1996 sezonunda 5-1'lik skorla aldığı görülür. Adanaspor ise 1988-1989 sezonunda mavi-lacivertlileri 3-0 yenmeyi başardı.

Rekabetin nedenleri

Bu ezeli rekabette heyecanın doruk noktaya çıktığı günler ise iki takımın karşılaştığı derbi anlarıdır. Bütün şehir ikiye bölünür. Hatta aileler bile ikiye bölünür abi-kardeşe, baba-oğula, anne-kıza gibi. Tabii bu rekabet maç sırasında olur, iki taraf da birbirlerine iğneleyici ve eleştiren tezahüratlar yapar, maç bitip eve döndüğünde ise düşmanlık kalmaz. Adana rekabetini diğer rekabetlerden ayıran en temel özelliklerden biri de budur. Geçmişte maç sonlarında istenmeyen olaylar yaşanırdı. Ama son yıllarda bu olaylar da yok denecek kadar azaldı.

Bu rekabetin ateşlenme noktalarına bakacak olursak eğer iki tarafın da farklı sebepleri ve iddiaları var. Kimi Demirsporlular 2000'li yılların başlarında yaşanan olayları gerekçe gösteriyorlar. O yıllarda zor dönemlerden geçen Adana Demirspor'un aksine Adanaspor Uzanlar Grubu tarafından satın alınıp özel bir şirket takımı haline geldi ve başarılı yıllar geçiriyordu. O yıllarda Adanaspor tarafından yapılan 5 Ocak Stadyumundaki değişiklikler Demirsporluları kızdırmıştı. Stadyumdaki "biz kardeşlik" yazısının silinmesi, kapalı tribünün üstüne büyük bir Ada-

naspor ambleminin koyulması, maçlardan önce ünlü sanatçıların getirilip bir karnaval havasında maçlar yapılması zor durumda olan Demirsporluların canını sıkışmış ve kardeşliği bozan bir adım olarak görülmüştü.

Adanaspor tarafına baktığımızda ise Adana Demirspor'un kurum takımı olması, arkasına belediye ve kurum gücünü alması ve bu nedenle Adana halkının gerçek takımının Adanaspor olduğu görüşü hâkim. Sportif başarı olarak Adanaspor'un Demirspor'a göre daha başarılı olması da Adanasporluların elini güçlendiren gerçeklerden biri.

Ezeli rekabeti taraflarına sorduk

Rekabetin sebeplerinden biri de Anadolu'nun birçok şehri tek büyük takıma sahipken Adana'nın iki büyük takımının şehrin en büyük takımı oma isteği. 1960'lı yıllarda başlayan bu rekabeti bugün daha çok benim de içinde bulunduğum gençler devam ettiriyor. Küçük yaşlardan itibaren yağmur çamur, kar kış demeden maçlara veya deplasmanlara giden, takımı için sefadan çok cefa çeken gençlerin takımlarına olan aşkı

ne kadar büyük ise rakibine olan yenme isteği de aynı oranda büyüyor. Gençlerden ziyade az da olsa yaşlı taraftarlar da maçlara gelmeye devam ediyor. Onlarla her maç izlediğimizde ise geçmişten bahsediyorlar. Ne şartlarda maçlar yapıldığını, zor şartlarda izlediklerini, deplasman anılarını anlatıyorlar.

Ezeli rekabeti ebedi dostlarına sorduk. Taraftarlar derbinin kendileri için neler ifade ettiğini, takımlarına olan sevgilerini ve yaşadıkları olayları anlattı.

Ali Emre Bulutbeyaz

(Adanaspor taraftarı)

Çocukken, babam Adanaspor hastasıydı. Hala da öyle. Benden de hepimizden de daha fazla Adanasporluydu. Ama bir takım sorunlar yaşadığı için ve yaşananlardan dolayı soğudu. Onun zamanında Adanaspor Uzanlar dönemini yaşıyordu yani Adanaspor'un sportif açıdan en iyi olduğu zamanlardı. Ufaktım ama hatırlıyorum babam omzunda maçlara götürürdü. Bağırır, çağırırdı, ondan göre göre öğrendik. Daha sonra ergenliğe girmeden babamın elini bıraktıktan sonra kendimi tribünlere attım. Sonra arkadaşlarımı buldum orada, mahalleden, kuzenlerden

akrabalardan vs. bir aile olduk.

Adanaspor benim için doğuştan gelen bir şey, babadan kalan bir emanet gibi. Herkes sıcacık evinde Lig TV izlerken, biz soğuk deplasmanlara bin kilometreye 15-20 saat yollara giderdik takım için. Kimsenin haberi olmazdı. Kimse için bir anlam ifade etmez ama bizim için anlamı çok farklı. Abilerimiz var, kardeşlerimiz var hepsini çok seviyorum. Rakip takımımızın olduğunu yeni öğrendim, yeni popüler olan bir takım Demirspor. Oldu bitti Adana'nın takımı olduklarını söylüyorlar, ama çocukça bir rekabet olduğunu düşünüyorum, popüler kültür gibi. Yani bunlar gelip geçici şeyler ama Adanaspor sevgisi bizde hep kalıcı. Kimisi rengini sevmez, kimisi anlamını sevmez ama bizim için Adanaspor demek şehir demek, kardeş demek, baba demek. Yani biz televizyondan veya bir yerlerden görmedik, bizzat yaşadık, dayak da yedik, karakolda da kaldık ama bir gün olsun vazgeçmedik. Kızlar için falan da sevmedik biz. Portakalın turuncusunu, pamuğun beyazını sevdik.

Muhammet Sağlam (Adana Demirspor tarafı)

Şimşekler Grubu kadar cefakâr arma sevdalısı taraftar pek bulunmaz bu ülkede. Tuttuğunuz

takım 24 yıldır süper lig yüzü görmemiş, daha bundan 7 yıl önce-sinde Kızılcahamam gibi belediye takımları ile oynayıp hiçbir taraftarın takıma küsmediği gruptur çünkü bu sevdada yönetime ya da futbolculara değil armaya olan sevdadır. İşte bu yüzden Türkiye'de en çok Passoligsatılan 8. taraftar grubudur. Öte yandan derbi günleri bizim için çok önemlidir, ezeli rakibimizi yenmeyi, o maçın havasını yaşamayı dört gözle bekleriz. Maçlardan önce ritüel haline gelen hareketlerimizi her zaman yaparız. Bu derbi Adana için de çok önemlidir derbi günleri şehir ikiye bölünür. Ama şehir de mavi rengi yani asi çocukları daha çok görürsünüz bu her zaman böyle olmuştur ve olmaya devam edecektir.

Yasin Gürgen (Adanaspor taraftarı)

Ben küçük yaşlardan beri Adanaspor aşkıyla büyüdüm. Babam da koyu Adanaspor taraftarıdır. Onunla beraber çok maçlara gittik. Mahalleden amcalarım, abilerim dükkânlarını kapatıp maçlara hatta deplasmanlara giderdi. Adanaspor aşkını onlardan öğrendik. Deplasman yolculuklarında yaşanan olayları anlatsak bir kitap yazılır. Başkaları bize deli gözüyle bakarken biz arma aşkına neler yapmadık. Biz bu takımla zirveyi de gördük dibi de ama hiçbir zaman sevdamızdan vazgeçmedik.

Demirspor'a gelecek olursak evet onlarla aramızdaki rekabet güzel hele ki derbileri kazandığımız zaman bizden mutlusu yoktur. Şunu biz de onlar da biliyor ki bir takım olmadan diğerinin değeri oldukça düşüyor. Rekabet takımları üst seviyeye çıkarıyor. Sadece takımları değil şehri de güzelleştiriyor bu rekabet.

Yenal Şen (Adana Demirspor taraftarı)

Demirspor sevdası bende çocukluğumdan gelir. Öyle ilginçtir ki bir tiyatro izlerken duyduğum "İssızlarda Karanlıklarda" bestesi beni onunla yani Demirspor ile tanıştırdı. Besteyi söyleyen abilerin arkasına takılmanın o an tiyatrodan daha cazip gelmesi çok farklı bir duyguydu. O günden bu güne tam 15 yıl oldu, her şeyim oldu Demirspor. Demirspor'a olan sevgim ilk günkü heyecanla devam ediyor. Her maça gittiğimde, her gol attığımızda bu heyecan ve sevgi daha da katlanıyor. Adanaspor ile olan rekabete gelecek olursak, bence iki takım da bu rekabetten besleniyor. Bu derbi iki takımı da yükseletiyor, iki takımdan biri olmasa bir şeyler eksik olur. Derbi günleri benim en sevdiğim günlerden, sabahattan hatta geceden heyecanla maçı beklerim. Derbi atmosferleri hep mükemmel olur. Umarım bu rekabet yıllarca devam eder.

Gazeteciler gazeteciliği tartışıyor

“Gazeteci kimdir?” “Olması gereken gazetecilik ile olan gazetecilik aynı mı?” “Türkiye’de durum nedir?” gibi sorulara cevap aradık, birbirinden farklı dünya görüşlerine sahip gazetecilerin tecrübe ettikleri olaylarla açıklamaya çalıştık.

Haber ■ Mehmet ŞAHUTOĞLU

“Gazeteci kimdir?” sorusu sürekli sorulur. Tamamen yoruma açık gibi görünse de aslında o kadar da yoruma açık olmayan bir konu. Gazeteciler gazetecilik faaliyeti dışına çıkmaya başladıkları andan itibaren kaynaklarıyla olan ilişkilerinde etik kuralları ihlal etme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. “Kirli ilişkiler” tabirini sık sık duyarız.

Bu haberi yapma isteğim kısa da olsa staj döneminde yaşadığım deneyimlerden kaynaklanıyor. Özellikle şahit olduğum olaylardan yola çıkarak bu konuyla ilgili düşüncelerimi ifade etmek istiyorum. Gazeteci adayı olarak geçtiğimiz yaz staj döneminde sahaya inme imkânı buldum. Teoride bize anlatılan gazetecilik ile sahada yapılan gazeteciliği karşılaştırma fırsatım oldu. İdeal gazeteciliğin yapılma-

dığını tahmin ediyordum. Fakat durumun sandığımdan daha vahim olduğunu gördüm. Katıldığım toplantıda bir muhabirin bir partinin il başkanıyla kahvaltıda yan yana oturup bence gazeteci kaynak ilişkisine aykırı olacak kadar yakın temas kurup basın toplantısında rakip partileri eleştiren bir soru yöneltmesi aslında çizilen ideal gazetecilik çerçevesinin çok uzağında olunduğunun bir kanıtıydı. Öte yandan başka bir muhabirin il başkanına muhalif tavır göstereceğim diye bir parti sözcüsü veya milletvekili üslubuyla deyim yerindeyse didişmesi de bize anlatılan ideal gazetecilikle bağdaşmıyordu. Bu işin eğitimini almış ve almaya devam eden biri olarak bu durumun gazetecilik mesleğinin itibarına zarar verdiğini düşünüyorum. Gazeteci herkese eşit mesafede olmak

ve sorgulamak zorundadır.

Mali bağımsızlık önemli

Gazeteci ve gazete patronları mali açıdan bağımsız olmadığı sürece tanımlanan gazeteciliğin yapılabilmesi bir yana o ideal çerçeveye yaklaşmak dahi mümkün olmayacaktır. Mali bağımsızlık derken neyi kastediyorum? Staj yaptığım dönemde gördüğüm en çarpıcı şeylerden bir tanesi bu mesleğe yıllarını vermiş gazetecilerin asgari ücretten daha düşük ücretlerle çalıştırılmaya mahkûm edilmesiydi. Dolayısıyla kimi zaman bir dernek başkanı kimi zaman iş insanı kimi zaman belediye meclis üyesi, adını duyurmak isteyenler gazetecilerin bu durumundan yararlanabiliyor. Diğer yandan gazete patronları mali sıkıntıları aşmak için yine aynı şekilde şirketlerle kurumlara istenme-

yen ilişkilere girerek reklam alıyor ve para kazanmaya, ayakta kalmaya çalışıyor. Yerel basındaki birçok gazetenin mali bağımsızlığı olmadığını rahatlıkla söyleyebilirim.

"Gazetecilik mesleğinin arka planında neler oluyor? Bizim gördüklerimiz dışında neler yaşanıyor? Gazeteci kimdir? Olması gereken gazetecilik nedir? Olan gazetecilik nedir? Gazetecinin haber kaynağıyla ilişkisi nasıl olmalıdır?" sorularına cevap veremeye çalışacağımız haberimizde, Doğan Tılıç'ın "Utaniyorum ama gazeteciğim Türkiye ve Yunanistan'da Gazetecilik" kitabında Türk ve Yunan gazetecilerin beyanlarından faydalandık. Ayrıca bu haberde, bazı gazetecilerin haber kaynaklarıyla nasıl etik dışı ilişkiler içinde yer aldığını gözler önüne seren, ulusal basına yansımış gazeteci beyanlarına da yer verdik. "Gazeteci kimdir?" sorusundan başlıyoruz.

"Gazeteci doğruyu (mu?) söyler"

İletişim kuramcısı O'Neil gazeteciliği şöyle tanımlıyor: "Gazeteciliğin olmasa olmaz amacı doğruyu söylemektir." Türkiye'de faili meçhul bir suikaste kurban giden gazeteci Uğur Mumcu'ya göre ise "Gazeteci haber ve bilgi kaynağına en çabuk ulaşan ve bu kaynaklardan edindiği bilgi ve haberleri okurlarına sunan insandır." Uluslararası Gazeteciler Federasyonu da (International Federation of Journalist) gazetecilik tanımında şu ifadelerle yer veriyor: "Asli, sürekli ve ücretli işi bir ya da birkaç yazılı veya görsel-işitsel kitle iletişim aracına yazı veya resimle katkıda bulunan, kazancının çoğunu böylece sağlayan kişidir. Gazetelerde ve süreli diğer yayınlarda veya radyoda ve televizyonda yayınlamak üzere güncel olayları ve haberleri toplayan, veren, yorumlayan kişidir."

Gazetecilik nedir? Nasıl ya-

Doğan Tılıç

pılmalıdır? Sorularına birçok farklı cevap verilebilir. Bu olaya nereden baktığımızla ilgilidir. Ancak verilecek her cevapta gazetecinin önceliğinin okuruna bilgiyi manipüle etmeden çarpıtmadan anlaşılır bir şekilde aktarmak olduğu söylenecektir. Gazeteci okuru için vardır özetle. Bu çerçevenin dışına çıkıldığı andan itibaren muhabir gazeteciliğin ruhuna aykırı bir şekilde hareket etmiş olur. Bu da muhabirin çoğu zaman istenmeyen ilişkiler içine girmesine neden olabilir. Bu bağlamda Doğan Tılıç'ın araştırmasında Yunan bir gazetecinin düşüncelerine kulak vermekte fayda var.

"Gazeteci okuyucu kitleleriyle iletişim kurar"

Yunan gazeteci gazeteciliği şöyle tanımlıyor: "Gerçek gazeteci her şeyden önce, kafasındaki bir okuyucu kitleyle iletişim kuran ve onlar için yazan kişidir. Önce okuru, daha sonra işvereni ve sonra da kendisi gelir. Yani önce okurun, sonra patronun ve en son da kendin. Sıralama bu olmalı. Eğer bu sıralama konusunda kafanda net değilsen, kontrol edemediğin kişi-

lerin ve düşüncelerin aracı haline gelirsin. Kullanılmamak için kendi çizimini çok net çizmen gerek. Bunu yapamazsan, rüzgârla her yöne savrulan biri olursun. Çizgi de belli: Önce okur sonra patron en sonra da kendin. Bence bu gazetecilik için en temel çizgidir. Bizi amacımıza götürecek çizgidir. Amacımız ise kamuoyuna haberleri, fikirleri ve olayları aktarmak. Başka bir şey değil."

Muhabirlerin dünya görüşleri hayatta bakış açıları ne kadar farklı olursa olsun gazetecilik nedir? Sorusuna verecekleri cevap üç aşağı beş yukarı aynı oluyor. Gazetecilik nedir? Sorusuna verilen cevaplar, kuramcılar tarafından yapılan ideal gazetecilik tanımlarını göz önünde bulundurulduğu zaman bu seferde ideal gazetecilik ile olan gazetecilik arasında fark var mı? Tartışması ortaya çıkıyor. Gazeteciler işini düzgün yapıyor mu? Arzu edilmeyen istenmeyen ilişkiler içine giriyor mu? Doğan Tılıç'ın araştırmasına göz gezdirdiğimizde bu sorulara Yunan ve Türk gazetecilerin verdiği cevaplar aydınlatıcı olacaktır.

"Paradan başka bir şey düşünmeyenler"

Olması gereken gazetecilikle olan gazeteciliğin arasında uçurum olduğuna değinen başka bir Yunan gazeteci meslek hayatında yaşadığı ilginç bir olayı şöyle ifade ediyor: "Kendi gazetecilik anlayışım ile Yunanistan'da yapılan gazetecilik arasında büyük bir fark görüyorum. Burada gazetecilerin neredeyse hepsi kendi kimliklerini bağlı oldukları partiyle birlikte tanımlıyorlar. Ya PASOK'lu bir gazetecisin ya da ND'li. Eğer PASOK'luysan asla Papandreu'yu eleştiremesin. Sonra bir üçüncü grup var ki paradan başka bir şey düşünmezler. Almanya'da da bir gazetecinin sabah Der Spiegel akşam da Die Welt için çalıştığını düşünmek bile olanaksızdır.

Ancak burada bu mümkün. Sabah sol akşam sağ bir gazeteye yorum yazan gazeteciler vardır.”

Gazetecilik yozlaştı mı?

Türkiye’de 18 yıl gazetecilik yapmış, kendisini solcu olarak tanımlayan bir genel yayın yönetmeni de kafalarındaki ideal biçim ile Yunanistan’da yaşanan biçim arasındaki farka vurgu yaparken gazeteciliğin yozlaştığını aktarıyor. Türk gazeteci “Kafamda gazetecinin kim olduğu, nasıl olması gerektiği konusunda düşünceler vardı. Ancak, bunlarla Yunanistan’da yapılan gazetecilik arasında hiçbir benzerlik yok. Gazeteci doğruyu arayan ve gerçekte olan şeyleri bildiren, olayları bütün yönleriyle ve derinliğine gören kişidir diye düşünüyordum. Ama gerçek başka. Mesleğe bir kez girdiniz mi bu işin de diğer pek çok iş gibi yozlaşıp kirlendiğini görüyorsunuz. İşini kafanızdaki ilkelere uygun yapan gazetecilerin sayısının yüzde 1 veya 2’yi geçmediğini görüyorsunuz. Gerçek hayatta uygulanan gazeteciliğin ilkeleri bambaşka. O ilkeler içerisinde patronun çıkarları, editörlerin öncelikleri ve çıkar çevrelerini gözetmek var. Ga-

zeteci bunlara bağımlı ve bu temel bağımlılıklardan kaynaklanan başka bağımlılıklar da var. Bunları göz ardı etmek olanaksız.” diyor.

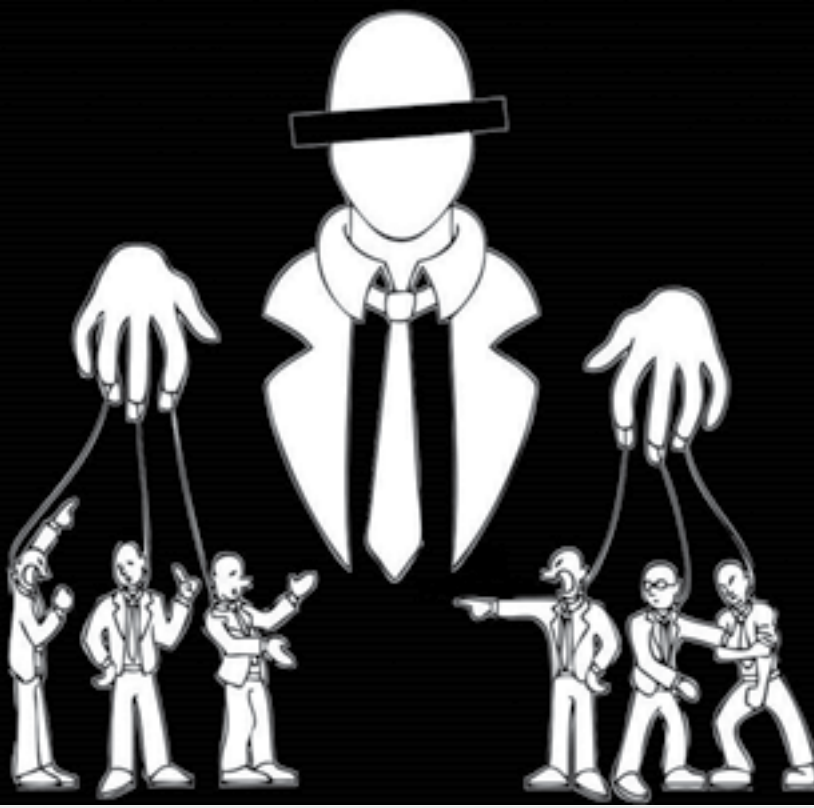
“Gazetecilerde pazar ekonomisi mantığı hâkim”

Gazetecilerin kaynaklarıyla olan etik dışı ilişkilere vurgu yapan Türk gazetecilerden biri de şu ifadeleri kullanıyor: “1980’den sonra Türkiye’de gazeteciler bakır tellere döndüler. Ellerine teyp denen makine verildi. Teybin iki düğmesini basıp kaydettiler. Gelip teybi çözdüler ve yazdılar. 1980 öncesinde ise içinde yaşadıkları dünyayı sorguluyorlardı. Şimdi tam bir bakır tel durumundalar. Bakır tel en iyi iletkenidir. 1990’larda teyplerin içindeki malzemeyi ticari bir metaya dönüştürmeyi öğrendiler. ‘Elimdeki kimin işine yarar?’ diye düşünmeye başladılar. ‘Kiminle pazarlık edebilirim. Eğer X partisi genel sekreterinin Y partisi hakkında söylediklerini ona aktarırsam, onlar da bana bir şey verir.’ Şimdi gazetecilikte bu pazar ekonomisi mantığı hâkim. Gazeteciler hayattan koparıldı. Gazetecilerin kent sayfalarını hazırlayanlara

sor bakalım kaç tanesi Ulus’a gitmiş, kaç kere belediye otobüsüne binmişler. Artık yalnızca oturduğu yerden, telefonla masasından çalışan gazeteciler var.”

Spor medyasında durum nedir?

Gazetecilikte etik olmayan ilişkilere en çok rastlanan alanlardan birisi de spor medyasıdır. Bu özellikle futbol muhabirleri için geçerli bir durum. Futbol günümüzde Türkiye’de en popüler spor dalı. Kendi içinde ürettiği ekonomi korkunç bir boyuta ulaşmış durumda. Milyar dolarların harcandığı bu sektörde gazeteciler bu nimetten kendilerine düşen payı almak için birilerinin sözcülüğüne soyunabiliyorlar. Kimi zaman menajerlerle, kimi zaman futbolcularla, kimi zaman teknik direktörlerle, kimi zaman da taraftar gruplarıyla veya sosyal medyada takipçi kazanmak için fenomen hesaplarla gazetecilik etiğine aykırı davranarak yakın ilişkiler içinde olabiliyorlar. Futbolcu pazarlama, teknik direktör pazarlama veya yöneticilerin istediği şekilde algı oluşturma görevine soyunabiliyorlar. Yakın zamanda yaşanan olaylar,

gazetecilerin yaşadıkları sorunlara katıldıkları televizyon programlarında söylediklerine yakından bakalım.

"Niye soru soruyorsun?" diyen gazeteci mi olur?"

Türkiye A Milli takımının 2016 yılında Rusya ve Hırvatistan ile oynayacağı maçların kadrosuna nedenini kimsenin bilmediği bir kriz sebebiyle Burak Yılmaz, Selçuk İnan, Hakan Balta, Gökhan Gönül ve Caner Erkin davet edilmemişti. Düzenlenen basın toplantısında gazeteci ve spor yorumcusu Mehmet Demirkol'un, dönemin Futbol Direktörü Fatih Terim'e ısrarla bu krizin ne olduğunu sorması üzerine, meslektaşları tarafından tepki görmesiyle ilgili olarak o dönem NTV Spor'da katıldığı programda, gazeteciliğin ülkemizdeki durumu ve perde arkasında yaşanan kirli ilişkilere vurgu yaptığı konuşmasında şunları söylemişti: "Umuyorum gelecekte başarılı olacak bir milli takım. Ama elimizdeki en iyi Türk oyuncuların oluştuğu takım değil. Yani milli takım ne demektir? Bir ülkenin oyuncu havuzundaki en iyi oyuncularının bir araya geldiği yer. Bu takım öyle bir takım değil, bu

takımda çok eksik var. Bizim gücümüzü tam anlamıyla yansıtmıyor şu an itibarıyla. Bunun çeşitli sebepleri var. Sebeplerini öğrenmek için basın toplantısında sordum. Hoca cevap vermek istemedi kapattı konuyu. Kendi bileceği bir iş. Bizim de görevimiz sormak. Bu konuda 'Bilmiyor musun sanki, Hocaya niye soruyorsun?' diyen gazeteciler var? Sosyal medyada onlarla karşılaştım. 'Sen daha iyi biliyorsun niye soruyorsun?' diyenler var. Yani soru sorduğun için gazeteci arkadaşın tarafından eleştiriliyorsun. Böyle bir memleket haline geldik. Gazetecilikte durum budur. Gazeteci muhatabına soru sorduğu zaman diğer gazeteciler tarafından eleştiriliyor. Üstatlar tarafından, ustalar tarafından. Ya da gençler, arkadaşlar, yaşitlarımız tarafından. Gazetecilik açısından çok acıklı bir durumdayız. Yerlerde sürünüyor, pespayelik haline geldi. Toptan bitmişiz. Gazeteci olarak soru sormayacak hale gelebilirsin. Kabul ediyorum. Ama soranı niye eleştiriyorsun? Bırak bari soran sorsun. Halk bir şeyi öğrenmek istiyor, bizim de görevimiz onu sormak. İnanılır gibi bir şey değil. Hakikaten bir şey söyleyeceğim bı-

rakın bu işi. Başka bir iş yapın. Çıldırtacaklar beni bir gün. Bir konuyu bilsen bile muhatabından almak diye bir şey var. Lafı muhatabından alacaksın. Arda'yı da görsem ona soracağım, göremediğim için soramıyorum. Niye soru soruyorsun diyen gazeteci olur mu? Memlekette niye soru soruyorsun diyen gazeteci var."

Gazetecilerin, gazetecilik etiğine aykırı olan ilişkileri çok açık bir şekilde açıklayanlardan biri Fenerbahçe Spor Kulübü Başkanı Ali Koç oldu. Koç bazı gazetecilerin kurdukları düzene karşı çıktıkları için hedef alındıklarını söylüyor.

Kanaat önderleriyle buluşmuyoruz

Fenerbahçe Spor Kulübü Başkanı Ali Koç kendileriyle ilgili medyada çıkan yalan haberlerle ilgili olarak Fenerbahçe Televizyonunda katıldığı bir programda "Bizim sorumuz ne biliyor musun? Biz fazla PR, lobi yapmıyoruz. Gidip Papermoon'da orada burada kanaat önderi olan gazetecilerle, televizyon yorumcularıyla yemek yemiyoruz. Bir nebze kendi işlerimizde kapalı kutuyuz. Ne söyleyeceksek çıkıp

açık açık söylüyoruz. Arka plandan kulisler yaparak gündem yaratmıyoruz. O yüzden bu tip şeylerle karışlıyoruz.” dedi.

Yakın zamanda yaşanan tartışmalardan biri de Ertuğrul Özkök’ün gazetecilerin eğitim seviyesinin yetersiz olduğuna yönelik çıkışı oldu. Özkök’e cevap veren bazı gazeteciler eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin engellendiğini belirterek kendilerinin de yaşadıkları sıkıntılara değindi. Aslında gazetecilik etğinin nasıl yok sayıldığını görmemiz açısından önemli açıklamalar çıktı ortaya.

“Basın tribününde kaç Boğaziçi’li, kaç ODTÜ’lü var?”

Hürriyet Gazetesi köşe yazarı Ertuğrul Özkök yazısında spor medyasındaki muhabirleri eleştirmiş, “Şu an basın tribününde kaç Boğaziçili, kaç ODTÜ, Koç, Bilkent, Sabancı mezunu var?” sorusunu sormuştu. Özkök yazısında “Geçen hafta Tür-

kiye’de spor yazarlığı açısından çok önemli 3 kitap yayınlandı. Kitapların yazarı, Guardian gazetesinin de yazarı olan Jonathan Wilson’dı. Hürriyet Pazar’da, onunla yapılan güzel bir mülakatı okuduğumda, 20 yıl gazete yöneticiliği yapmış bir insan olarak tekrar Levent Caddesi 51 numaraya gittim. İngiltere’de spor yazarlığının evrimini anlatıyor... Diyor ki, İngiltere’de spor yazarlığının son miladı Hillsborough faciasıdır... Çünkü bu olay, İngiltere’de ‘holigan seyirciliğinin’ sonudur. O tarihten itibaren, statlarda tribünün sosyolojisi köklü biçimde değişmiştir. Seyircinin eğitim düzeyi, toplumsal konumu yükselmiş, spor entelektüelliği dönemi açılmıştır. Bu da spor yazarlığını köklü biçimde değiştirmiştir. Yeni tribün sosyolojisi, yeni bir içerik talebi yaratmış, yeni içerik de spor yazarı profilini değiştirerek, ‘Sporda yeni yazma biçimlerini’ yaratmıştır. O değişirken, gazete, televizyon, internet yapılanması içinde sporun önemi artmış, yazar yorumcusu da

spor yazarlığına terfi etmiştir. Bu konuda 3 kitap yazan Oxford Üniversitesi mezunu. İngiltere’de futbol yazarları artık Oxford ve Cambridge’den mezun olmaktadır.” ifadelerine yer verdi.

“Ertuğrul Özkök kendine yeni koltuklar bulmak zorunda kalacak”

Ertuğrul Özkök’ün bu yazısı o dönem büyük ses getirmişti. Birçok gazeteci bu konuyla ilgili düşüncelerini belirtirken en çarpıcı yorum gazeteci-kaynak ilişkisinin spor medyasındaki durumunu ortaya koyan dönemin NTV SPOR yorumcusu ve HaberTürk gazetesi köşesi yazarı Serdar Ali Çeliker’den geldi. Çeliker şu ifadelere yer verdi: “Ertuğrul Özkök haklı. Yeni tribün sosyolojisi yeni gelişen dünya spor basınında elbette geliştirecek. Bizim basın tribünümüzde onun deyimiyle Levent 51 numara mutlaka bazı değişimler yaşayacak. ODTÜ’lü, Boğaziçi’li, Sabancı ve Koç Üniversiteli çocuk-

lar bu tribünlerde oturacaklar. Ama yeni dünya düzeninde, yeni futbol düzeninde ve yeni futbol sosyolojisiinde Aziz Yıldırım gibi eski figürlere de yer yok. Dolayısıyla onun uçağında 2A'da oturan Ertuğrul Özkök de artık kendine yeni koltuklar bulmak zorunda kalacak.”

Spor medyasında çalışan gazetecilerin sosyal medyada yaptıkları paylaşımlarla fanatizmi körüklediği son yıllarda çok tartışılan bir konu. Kendilerini fanatik taraftarlara kabul ettirmek ve takipçi kazanmak için gazeteciliğin birçok etik ilkesini ihlal ettikleri de son zamanlarda dillendirilen bir başka sorun. Şimdi de bu konuyla ilgili gazeteci Mehmet Demirkol'un düşüncelerine bakalım.

“Yüksek eğitilmiş öğrencileri medyaya kazandırmak mümkün değil”

Ertuğrul Özkök'ün çıkışıyla ilgili gazeteci Mehmet Demirkol şunları söylemişti: “Ertuğrul Özkök'ün istediği o yüksek eğitilmiş krem ta-

baka öğrencileri medyaya kazandırmak çok mümkün değil çünkü maaşlar o seviyede değil. Dolayısıyla iyi öğrenciler başka sektörleri tercih ediyorlar. Ancak delilik seviyesinde bu işi çok sevenler, paraya da çok ihtiyacı olmayanlar girebilir. Aslında konu bu değil. Şu anda spor medyasında en büyük problem özellikle muhabir arkadaşlarımızın içine itildiği fanatik taraftar olmadan bu işin yapılamayacağı kısıacı. Bizim muhabir arkadaşları bundan kurtarmamız lazım. Sosyal medya çıktıktan sonra muhabir arkadaşlarımız, genç arkadaşlarımız maalesef kendilerini en çok fanatik taraftar kesimine kabul ettirmek zorunluluğunu hissederek işlerini yapmak zorundalar. Spor medyasını yöneten arkadaşlarımızı bu dertten kurtarmalı. Biz Galatasaray'ın, Fenerbahçe'nin, Beşiktaş'ın muhabirleriyle karşı karşıyayız. Aslında Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş muhabirleri olması gerekiyor arkadaşlarımızın. Bu rahatlığı onla-

ra tanımamız lazım.”

Gazeteci Ali Ece de gazetecilerin ekonomik olarak hak ettiklerini kazanamadıklarına değiniyor. Bunun da arzu etmediğimiz ilişkilere girmelerindeki en önemli etkenlerden biri olduğunu da dolaylı yoldan söylüyor. Popüler kültürün kaliteli gazetecilerin önünü kapattığını da sözlerine ekliyor Ali Ece.

“Gazetenin önü de arkası da aynı matbaada basılıyor!”

Köşe yazısında Ertuğrul Özkök'e cevap veren Ali Ece yazısında şu ifadelerle yer verdi: “Ben pek öyle düşünmüyorum ama birçok kişi benim en iyi futbol yorumcularından birisi olduğumu iddia ediyor. Eğer zamanınız olur da İnsan Kaynaklarına uğrayıp maaşlara bakarsanız neden o kadar yüksek kalite okul mezunları bizim sektörde istese de kalıcı olamazlar, daha net anlarsınız! Aslında benim en büyük şansım sektördeki 'ödeme

güçlüğü' oldu. 2008'de SkyTürk maaşları ödemekte güçlük çektiği için birilerinin bedava program yapması gerekiyordu. Ben ve dört arkadaşım o şartlarda 'Total Futbol'u yaptık. İnsanlar izleyip sevince gerisi geldi. Birilerinin adamı olmadığımız için yine bir yerlerden kovulduk başka yerlere gittik falan vs. Lakin birçok meslektaşım kimse-nin adamı olmadıkları için çok daha fazla mağdur edildiler. Bu işi benim kadar yapabilecek en az 1000 kişi daha vardı, 'bedava şans' bana güldü! Halen gazete-yeye kızan taraftar, kameraman, foto muhabiri arkadaşlarımızdan acısını çıkartıyor. Hele şu ara muhabirlik cidden çok zor. Kimse anasının karnından amig-o doğmadı ya da Marmara İle-tişim'de amigoluk dersi almadı. Yıllarca bizden önceki dönemin 'Ne olursa olsun reyting olsun' günü kurtarmacılığı muhabirliğin geleceğini ipotek ettirdi. O kızdığınız muhabirlerin çoğu, L'Equipe, Guardian, vs. için çalışıp en az Sorbonne veya Oxford mezun-ları kadar kaliteli iş çıkarabilecek kapasitedeler.Önce ülkemizi 'Tek derdimiz reyting' popüler kültür sultasından kurtarıp kaliteli işlere değer vermemiz gerekiyor. Sayın Özkök, ben 'Bizim spor basını mü-kemmel, sizinki çöp.' demiyorum. Gazetenin önü de arkası da aynı matbaada basılıyor! Türkiye'de başka mesleklerde ne kadar kalite varsa bizimkinde de en fazla veya en az o kadar kalite var."

"Gazeteci halkın savcısı olmalıdır"

Hürriyet gazetesi muhabirle-rinden Ahmet Ercanlar gazetecili-ğin bugünkü durumu ve gazeteci, kaynak, muhabir ilişkisinin nasıl olması gerektiği konusundaki so-rularına samimi bir şekilde cevap

Ahmet Ercanlar

verdi. Ercanlar özetle "Gazetecilik halkın savcısı olmaktır. Halk adına çalışan, sorgulayan ve kamu yararına çalışan kişidir. Gazeteci için yaptığı haber belli çıkar gruplarına hizmet ederse eğer o kişi için sonun başlangıcı anlamına gelir bu. Yapılan haber toplum yararına olmalı. Kısacası gazeteci halk adına savcılık yapar ve sorgular. Günümüzde gazetecilik kavramı tam karşılığını kaybetmiş durumda. Bizler bağımsız olamadığımız için, kurumlarımız arkamızda duramadığı için yeterli derecede güçlü ve etkili değiliz. İşin aslında durumu idare ediyoruz. Günü kurtarıp yapmamız gereken halk adına savcılığı yapamıyoruz. Muhabir kaynağı ile belirli mesafeyi korumalı. Eğer koruyamazsa kullanılmaya müsait bir hal alır. Günümüzde embedded (iliştirilmiş) gazetecilik kavramı ile beraber gazeteciler güçlülerin daktilocusu konumuna düşmüş durumda. Halk adına bir şey yapabilmek mümkün değil. Bu durumda en büyük etken patronların sadece gazeteci olma-masıdır." dedi.

"Gazetecinin 'ideal' koşullarda çalışması olanaksız"

Haberde çalışmasından yararlandığım Doğan Tılıç ise konuyla ilgili şunları söyledi: "32 yıldır gazetecilik yapıyorum. Ben bir uluslararası haber ajansının, Agencia EFE (İspanyol Haber Ajansı) Türkiye temsilcisi ve BirGün gazetesini köşe yazarıyım. EFE'de haber-ciliğin uluslararası standartları çerçevesinde çalışıyoruz ve BirGün de kurucusu olduğum bir gazete. Bu açıdan şahsen olabilecek en iyi koşullarda çalışıyorum. Ancak ideal bambaşka bir şey. BirGün'de köşe yazarları para almak bir yana neredeyse üste para vererek yazıyorlar. Gazeteciliği çevreleyen yapısal sorunlar var oldukça, birey olarak bir gazetecinin 'ideal' koşullarda çalışması olanaksız."

Yararlanılan kaynaklar

Kıtabın Adı: Utanıyorum Ama Gazeteci-yim

Mehmet Demirkol NTV SPOR FUTBOL AKTÜEL YAYINI 4 EYLÜL 2016: <https://www.ntvspor.net/video-galeri/futbol-aktuel-4-ey-lul-2016-57cc22471fbcc11378e012ab>

Ali Koç: Fenerbahçe TV: Gündem Özel Programı 10 Ekim 2018

<https://www.fenerbahce.org/detay.asp?ContentID=61965>

Ertuğrul Özkök köşe yazısı : Basın tribününde kaç Boğaziçi'li, kaç ODTÜ'lü var? 26 Ekim 2017 Hürriyet Gazetesi

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ertugrul-ozkok/basin-tribununde-kac-boga-zicili-kac-odtulu-var-40622812>

Ertuğrul Özkök'ün yazısına verilen cevaplar Serdar Ali Çelikler, Mehmet Demirkol 26.10.2017 Hürriyet Gazetesi Haberi :

<http://www.hurriyet.com.tr/sporarena/ertugrul-ozkok-konustu-spor-medyasi-iki-ye-bolundu-40623590>

Ali Ece Köşe yazısı: Ertuğrul Özkök'e cevabımdır... 28 Ekim 2017

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ali-ece/ertugrul-ozkoke-cevabim-dir-40625245>

1735
gönderi

9784
takipçi

637
takip

Takip

Kitap okuma sevgisi Bookstagram akımı ile sosyal medyada

Cansu Bakan: “Ben bu hesabı ilk açtığım zaman ortada Bookstagram diye bir kavram yoktu. Çok çok az bir topluluktu. Bir baktık bizlere Bookstagram diyorlar, öyleymişiz.”

Söyleşi ■ Melda TAŞ

Sosyal medya bugün çoğumuz için vazgeçilmez durumda. Onunla hayatımıza birçok yenilik girdi. Sizleri bu yeniliklerden biri olan bookstagram akımı ile tanıştırmak istiyorum.

Nedir bu bookstagram? Kısaca bahsetmek gerekirse bookstagram, sosyal medya platformlarından Instagram'da yazı ve fotoğraf paylaşımı yapan bir topluluk. Bu topluluk okudukları okuyacakları kitapları, farklı ve birbirinden güzel konseptleri olan kitap fotoğrafları eşliğinde yorumluyor, anlatıyor, kitap içlerinden alıntılar yaparak paylaşıyor. Kitap konulu bu paylaşımların altında

kitapseverler yorumlarını dile getirip birbirleriyle etkileşim halinde oluyor.

Günden güne popülerleşen bookstagramlar son zamanlarda kitap fuarlarının da aranan isimleri haline geldi. Kitapseverler sevdikleri bookstagramlar ile fuarlarda buluşup sohbet ediyor, fotoğraflar çekiliyorlar. Ayrıca bookstagramlar gelenek haline getirmeye çalıştıkları, kendi aralarında düzenledikleri etkinliklerle bir araya geliyor.

Dünyada takipçi sayısı 1 milyonu bulan bookstagram hesapları var. Henüz ülkemizde bu sayıya ulaşabilen bir bookstagram hesabı

yok fakat Türkiye'deki bookstagram hesaplarının da azımsanmayacak kadar çok takipçisi var. Bu hesaplardan biri Cansu Bakan'a ait. Instagram'da 10 bini aşan takipçi sayısı ile 19 yaşında bir kitapsever Cansu. Kitapların büyüğü dünyasıyla annesi sayesinde tanıştığını söylüyor. Instagram'da paylaştığı ve kitapların konularına göre tasarladığı fotoğraflarını ise lisede aldığı grafik eğitime borçlu. Şu an İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Bölümünde öğrenim gören Cansu, tüm bunların yanında fotoğraf çekmeye, yeni şeyler öğrenmeye, bol bol kitap okuma-

ya devam ediyor. Cansu Bakan ile bookstagramlara, bookstagramlığa dair merak edilenleri konuştuk.

"Düğün derneğe bile kitapla giderim"

Kitap okuma alışkanlığı olan insanların bu alışkanlıklarını kazandığı bir hikayeleri mutlaka vardır. Sizin hikayeniz nedir?

Kitap okuma alışkanlığımı annem sayesinde kazandım. Annem kitap okumak konusunda benim rol modelimdi. Her şey okuma ve yazmayı bilmediğim yaşlardan beni masal kitaplarıyla tanıştırmasıyla birlikte başladı. O noktadan sonra bu büyülü dünyadan çıkmayı hiç ama hiç istemedim. Nitekim şu an içerisinde bulunduğum durum da bunu belli ediyor sanırım.

Bookstagram olmak aklınıza nasıl geldi? Bu fikir nasıl gelişti?

Ben bu hesabı ilk açtığım zaman ortada Bookstagram diye bir kavram yoktu. Çok çok az bir toplulukluk. Buraları günlük niyetine kullanıyor, okuduğumuz kitapları paylaşıyorduk. O zamanlar küçük bir aileydik. Her şey o kadar hızlı gelişti, bu aile bir anda o kadar büyüdü ki ne olduğumuzu şaşırdık. Bir baktık bizlere "Bookstagram" diyorlar. Öyleymişiz.

Peki kitapların hayatınızdaki yerini sorsam.

İçerisinde kitapların olmadığı bir hayatı hayal dahi edemiyorum. Şöyle söyleyeyim, o gün kitap okuyacak bir boşluğum olmasa dahi çantamdan kitabımı eksik etmem. Ne yapar ne eder yanımda hep bir kitap taşırım. Hatta işi abartıp düğüne derneğe bile kitapla gittiğimi bilirim. Nasıl desem? Yanımda kitap olmadığı zaman eksikmiş gibi

hissediyorum. Bu sebeple düğünümüş, kına gecesiymiş vesaire hiç umurumda olmaz. Nerede olursam olayım kitabımı çıkartıp okurum. "Cansu sesten rahatsız olmuyor musun?" diye soruyorlar. Hayır, olmuyorum. Sanırım bünye direkt kitaba odaklanmaya alışmış. Etrafımda olup bitenin farkına varmıyorum.

Bir bookstagram olarak bir de sizden dinlemek istiyorum. Bookstagram nedir?

Soruyu kendimce cevaplayacak olursam, Bookstagram, Instagram'ın "kitap" odaklı hali. Yani bir Bookstagram hesabınız olduğunda her şey tamamen kitaplar üzerine kuruludur. Kitap yorumları, kitap alıntıları, kitap sohbetleri kısacası önünüz, arkanız, sağınız, solunuz kitaplarla doludur. Bookstagramlar olarak halihazırda elimizde bulunan veya yayınevleri tarafından gönderilmiş olan kitapları okuyup yorumlar, bu kitaplardan alıntılar paylaşır-

rız. Yeri gelir kitaplar hakkında sohbet eder, yeri gelir kitap odaklı etkinliklerde buluşuruz. Kitaplarla uyur, kitaplarla uyanırız. "Bookstagram" sahibi olmak hayatınızı tümüyle değiştirir diyebilirim. Çünkü bu oldukça vakit alan bir uğraş, eğer düzenli bir Bookstagram olmak istiyorsanız hayatınızın büyük bir kısmını bu hesaba ayırmalısınız.

Kitapları okuyor ve yorumluyoruz dediniz. Bookstagramlar bu kitapları neye göre seçiyor?

Okumaktan zevk aldığımız türlere ağırlık vermekle birlikte, yeni yazarlara, yeni kalemlere de elimizden geldiği kadar şans vermeye çalışıyoruz. Yayınevlerinden gelen kitaplar sayesinde birçok yazarla tanışma fırsatı buluyoruz.

Siz kitaplarınızı hangi kriterlere göre seçiyorsunuz?

Kriter konusunda kırmızı bir çizgim yok. Okumam için kitabın ilgimi çekmesi yeterli. Bazen öyle tasarımlara sahip kitaplarla karşılaşıyorum ki arka kapağına dahi göz atmadan direkt alıp okumak istiyorum. Bu noktada yayınevlerini tebrik etmek gerek. Okuyucunun ilgisini nasıl çekeceklerini çok iyi biliyorlar. Sektörde ambalaj her şeydir diye boşuna demiyoruz. Kesinlikle öyle.

Bir de şunu sorayım: Bookstagramların takipçileri üzerinde etkileri oluyor mu?

Bookstagram'ın takipçilerimiz üzerinde büyük bir etkisi var. Okumayı, kitapları sevmenin yanı sıra bizlerden etkilenip aramıza katılan çok fazla takipçimiz oldu. Bu tabloyu görüyor olmak mutluluk verici. Ailemiz giderek büyüyor!

"Özgün ve içten olmak en önemli iki şey"

Bildiğim kadarıyla şu an 10 bini aşkın takipçiniz var. Bu kitleye ulaşmak nasıl bir süreçti?

Açıkçası bu kadar büyük bir kitleye hitap edebileceğim aklımın ucundan geçmezdi. Durup geriye baktığımda ne kadar yol kat ettiğimi görüyorum. Biliyorum böyle söyleyince kulağa klişe gibi gelecek ama gerçekten bulunduğum nokta benim için bir hayaldi ve bu hayal gerçek oldu. Her Bookstagram hesabı gibi ben de çok fazla emek verdim. Yeri geldi yapmam gereken bir ton şey varken hepsini bir kenara bırakıp sadece Instagram'a odaklandım. Sürekli yenilik peşinde koştum. Bunun izlerini hesabımda geriye doğru giderseniz sizler de göreceksiniz. Sürekli karar değiştirip başka bir temaya geçmişim. Bu durum hesabımı karman çorman bir haldeymiş gibi gösterebilir ama inanın hiç pişman değilim aksine çok mutluyum. Çünkü bu sayede neyi sevdiğimi neyi sevmediğimi daha iyi anladım ve tamamen kendime özel bir tema oluşturdum. Ve tüm bu sürecin sonunda şu an bulunduğum yerdeyim. Instagram'da kocaman bir ailem var. Mutluluklarımı, üzüntülerimi, heyecanımı paylaştığım büyük bir aile... İşte işin en güzel tarafı da bu!

Az önce de söyledığınız gibi yayınevleri bazı bookstagramlara kendi kitaplarını ücretsiz bir şekilde göndererek onlara sponsor oluyor. Bu sponsorluk için bookstagramların yaptıkları herhangi bir şey var mı?

Kendi adıma konuşmam gerekirse elimden geldiği kadar özgün bir hesap olmaya çalışıyorum. Şu an bu söyleşiyi yapıyor olmamız bunu başardığının bir kanıtı sa-

nırım? Özgün ve içten olmak en önemli iki şey diye düşünüyorum.

Siz bu durumu nasıl karşılıyorsunuz?

Ben bu duruma oldukça olumlu yaklaşıyorum. Moda, makyaj, teknoloji ve daha birçok alanda markalar insanlarla işbirliği yapıyorlar. Hal böyleyken yayınevleri neden biz okuyucularla iş birliği yapmasın? Bizim neyimiz eksik yahu.

Biraz da kitap fotoğraflarınızdan bahsetmek istiyorum. Bookstagramlar farklı temalarla farklı açılardan çekilmiş fotoğraflar yayınlıyor. Gördüğüm kadarıyla sizin de temanız kitapların konularına göre bir tema oluşturmak. Bu fikir aklınıza nasıl geldi?

Yeni bir şeyler yapman gerek Cansu diye yola çıktım. Bu yolda neler yapabilirim diye düşünürken neden Grafik dalında okumuş olmanın faydalarından yararlanmıyorum ki dedim. İşte her şey tam da böyle başladı. Kitapları okudukça, onların atmosferlerine uygun fotoğraflar çekip bu fotoğrafları düzenlemeye başladım. Bir baktım yeni temamla ilgili harika geri dönüşler alıyorum. Bu durum beni daha da heveslendirdi. Sabahlara kadar bilgisayarın başında oturup fotoğraf düzenlediğimi biliyorum. Gözlerim ekrana bakmaktan kan çanağına dönse bile ben tüm o düzenlemeleri mutlulukla yapmaya devam ediyordum. Gelen tüm o mesajlar, yorumlar... Hepsi için çok teşekkür ediyorum. Şu an bu söyleşiyi yapıyorsak bu sizler sayesinde.

Bir de bu işin YouTube'daki hali var. Onlara da Booktuber deniliyor. Booktuberların bookstagramdan farkları nedir?

Instagram'da yorumlarımızı belli karakter sayılarının içerisinde

sığdırmaya çalışmak yerine Youtube'da dakikalarca bir kitap hakkında sohbet edebiliyoruz. Hem böylece daha büyük kitlelere hitap etme şansını elde ediyoruz. Bazen öyle anlar oluyor ki, Instagram'da kitabı bir türlü satırlara dökemiyoruz ama bu kamera karşısına geçince de öyle mi? Tabii ki hayır. Kitaplar söz konusu olduğunda bir konuşmaya başladık mı sonu gelmiyor. Anlayacağınız Youtube biz Bookstagram için büyük bir nimet. Kendisini yazarak daha iyi ifade ettiğini düşünenleri Bookstagram'a, kamera karşısında konuşmayı seven, kendisini sözlü bir şekilde ifade etmekten yana olanları da Youtube'a bekliyoruz. Ben video da çekerim fotoğraf da, yorum da yazarım konuşurum da diyenler elbet olacaktır. Onları her iki platformda da görmekten büyük mutluluk duyacağız. Canınız nerede olmak istiyorsa o platformu seçin dostlarım.

Bazı kitapseverler, booktuberların YouTube'un para kazandıran sistemi için Booktuber olduklarını söyleyerek onları eleştiriyor. Bu görüşlere katılıyor musunuz?

Katılmıyorum. İnsanımız işin arka planını bilmeden atıp tutmayı çok seviyor. Ortada büyük bir emek var. Booktuberlar neden emeklerinin karşılığını almasın ki? Eleştirilerin yersiz olduğunu düşünüyorum. Sırf para için kötü olan bir kitabı iyi gibi gösterenlere ben de tepkiliyim. Ama o farklı bu farklı. Bir, işini layıkıyla yapanlar var bir de paraya göre hareket edenler var. O ince çizgiyi kaçırmamak gerek.

Bir çok yenilik ile tanıştığınız bu çağda sizce bookstagramlık meslek haline gelir mi?

Neden olmasın? Gelişmelerin hızına yetişmek mümkün değil.

Fotoğraflarla ALADAĞ

Karanlıkla aydınlık arasında gidip geliyorum. Bir yandan batmakta olan güneşin yüzüme değen ışığı, diğer taraftan televizyon ekranlarında şahit olduğum, ruhuma kazınan yangının bende bıraktığı izler... Ola ki bir gün yolunuz Aladağ'a düşerse önce yurt yangının olduğu yere gidin, bugün boş bir arazi var, yarın ne dikilir oraya bilmiyorum, ama mutlaka gidin. Her karşılaştığınız insana selâm verin, ikramlarını onları kırmadan kabul edin, adettir yaşlıların eli öpülür bunu sakın atlamayın.

Foto-Röportaj ■ Sudet KARAGÖZ

Her şehrin gözünü ilk açtığı, ilk nefesini aldığı, tarih sahnesine ilk adımını attığı bir yeri vardır. O şehrin benliği, karakteri, kısacası ruhu orada saklıdır. Aladağ'dan başlayarak Adana'ya dökülen Seyhan Nehri, yüzyıllar önce yerleşim alanı olmak için kaynaklık etmiş Aladağ'a. Birkaç coğrafya kitabını karıştırırsanız ya da internette Aladağ'la ilgili bilgi ararsanız şöyle yazar: "Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümünde yer alan Aladağ, Toros

dağ sisteminin önemli bir parçasını oluşturur. İklimi yağışlı ve Akdeniz ikliminin sıcaklık özelliğini gösterir. Yükseltisi fazla olduğu için yağış ve sıcaklık değerleri değişir. Başta ormancılık olmak üzere, hayvancılık temel geçim kaynağıdır. Dünyanın en zengin krom yataklarına sahip olan Aladağ'da, madencilik hızla gelişmektedir." Tarihin sayfaları ise şunları anlatır; Toros eteklerinde yaşayan Yörüklerin hikâyesi, yaşanan acılar karşısında yakılan ağıtlar ve Büyük İskender'in Pos Ormanla-

rında "Sedir" ağaçlarını kestirerek yaptırdığı gemilerin su kanallarından Akdeniz'e nasıl indirildiği.

Bizler ise Aladağ'ı, 29 Kasım 2016 tarihinde saat 19.30 'da başladığı tahmin edilen ve 11 öğrenci ile bir yurt çalışanının hayatını kaybettiği yurt yangınıyla tanıdık. Tam 2 yıl önce olayın yaşandığı, bize sadece 105 kilometre uzaklıkta olan Aladağ'a gidip fotoğraf çekme düşüncesi bizi heyecanlandırırsa da zaman zaman benliğimizi bir endişe kaplıyor. Sabah saat 04.30'da

Aladağ yolunda...

kalkmam gerektiği için gecedan hazırlıyorum sırt çantamı. Hareket yeri Taşköprü olan arabaya yetişmek için erkenden arkadaşlarla buluşuyoruz. Araba hareket edip şehirden uzaklaşmaya başladığında, yolculuğun sıkıcılığını azaltmak için çantamdaki dergiyi çıkarıp okumaya başlıyorum. Ne kadar sürdü bilmiyorum, birden arabanın sarsıntısıyla irkildim. Pencereden dışarıya baktığımda, arabanın dar bir yoldan geçmeye çalıştığını gördüm. Yol kavisli, araba zikzaklar çizerek ilerliyor. Araba yukarı çıktıkça, Toros'ların eteklerinden inen ağaçlar bizi karşıyor. Doğanın tüm renkleri selâmlıyor Aladağ yolcularını. Arkada kalan yola bakıyorum, tabiat tüm güzelliğini bir tablo gibi sunmuş. Yemyeşil bir vadi ve yeşille mavinin buluştuğu Seyhan nehri... Bu muazzam görüntüyü çekmek için makinemin denkleştirme basmaya çalışıyorum; ama ne mümkün, arabanın sarsıntısından

imkânsız, neyse ki birkaç kareyi cep telefonumla yakalamayı başarıyorum. Bu, Aladağ'da fotoğraf çekme isteğimi artırıyor. Yol uzadıkça uzuyor, hâlbuki yanımda oturan kadın, "10 dakika sonra Aladağ'dayız." diyor. Nihayet varıyoruz.

Araba ilçe merkezinde duruyor. İndiğimizde, yol kenarında taburelere oturmuş yaşlılar selam veriyorlar. Cadde kalabalık, herkes bir şeylerle meşgul. İş yerlerini açanlar, durakta bekleyenler, caddenin sol tarafında oturup sabah güneşinin keyfini çıkaranlar ve bu telâş içinde birbirlerine selam verip ayaküstü sohbet eden insanlar. Bu görüntüyü kaçırmamak için çantamdan fotoğraf makinemi çıkarıyorum. Bu arada çevredekiler selâm verip bizimle konuşmaya başlıyorlar. Neden orada olduğumuzu anlatıyoruz. Tatlıcı ustası, "Demek Aladağ'a fotoğraf çekmeye geldiniz. Bir çay ikram edelim, sıcak halka tatlımızdan da yemeden bırakmayız sizi." diyor.

Sabahın erken saatleri tatlı biraz ağır gelse de ikramı geri çevirmiyoruz. Hemen yolun karşısında bir çeşme var. Suyu buz gibi, Toros'lardan ilçe merkezine kadar getirilen suyun tadı içtikçe biraz daha içiyoruz. Sokaklar çıkılması zor olduğu için kimi sokak aralarına merdivenler yapılmış. Yönümüzü caddenin aşağısına çeviriyoruz.

İlçenin etrafı Toros dağlarıyla çevrilmiş, tabiatın tüm renklerini bir arada bulmak mümkün. Bembeyaz Toros dorukları, biraz aşağıda gri bir görüntü, devamında yer yer sarı ve alabildiğince yeşil ağaçlar. Ormanlık alan içinde dikkatimi çeken beyaz alanlar var ama ne olduğuna karar veremiyorum önce ta ki oraların maden ocağı olduğunu öğreninceye kadar.

Kahve molası

Gezmeye başladıkça Aladağ'ın mimarî yapısı göze çarpıyor. Modern şehrin mimarî yapısından uzak

Aladağdan bir manzara...

olsa da 3 katlı evlerin yapımına başlanılmış. Tepenin en ucundaki eve ulaşmak için caddeden merdivenler yükseliyor. Basamakları sayayım diyorum ama ufak bir baş dönmesi tutuyor; yukarı çıksam ne olur acaba? Evin sahibi her gün bu merdivenleri nasıl çıkıyor diye düşünüyorum, bayağı zor olmalı. Herkes bir şeylerle meşgul, her kapının önünde kış için büyük bir hazırlık var. Odunlar kesilip odunluklara taşınıyor. Ormancılık burada önemli bir yer tutuyor dedim ya, işte bu noktada da aile ekonomisine gizli bir destek sunuyor. Kimi, bahçesindeki ağaçlardan meyveleri topluyor. Kimseyi tanımadığım için sadece fotoğraf çekiyorum, galiba nereye gittiğimizi bilmeden arkadaşlarla yürüyoruz. Çok güzel bir güneş var, serin bir rüzgâr yüzüme çarpıyor, bir yandan etrafı izlerken, bir yandan da fotoğraf çekerek bu cenneti belgelemek istiyorum. Zaman ilerledikçe Aladağ'da yaşayanlarla diyalogo-

gumuz artıyor. Artık daha rahatız, sohbet etmeye başladıkça buradaki insanların sıcaklığı, samiyeti, pembe yanaklarında görünen doğallıklarıyla tanışıyoruz. Kahve içmek için davet ediyorlar, onların samimiyetine aynı şekilde karşılık verip kabul ediyoruz. Oturup kahveleri içmeye başladıktan sonra Aladağ'la ilgili merak ettiklerimizi soruyoruz. "Siz şu anda merkezdesiniz, köyler buradan daha güzel aranız varsa köylere gidin, asıl güzellik orada." diyor. Arkadaşlarla birbirimize bakıyoruz, gidemeyeceğimizin bilinciyle derin nefes alıyoruz, galiba üzülmüyoruz bu duruma. Tam bu konuşma esnasında kafenin önünde çok eski bir model araba duruyor.

Cevapsız sorular

Şans bizden yana. Arabadan inen güler yüzlü üç kadın yanımıza gelip selâm veriyor. Bir etkinlik var, onun telaşı içinde-ler, selamlaşıyoruz onlarla, küçük bir yer olmasından olacak ki

yabancı olduğumuzun herkes farkında. Neden orada olduğumuzu anlatıyorum, "Sizlerden Aladağ'ı dinlemeye geldik." diyorum. Hemen kendilerinden var olan o güven duygusuyla "Binin arabaya köye gidiyoruz." diyorlar. Dedim ya, müthiş bir misafirperverlik var. Kafe sahibi hesabı ödememize izin vermiyor, "İkramlar bizden." diyor. Arabaya biniyoruz, yol boyu eğlenceli bir sohbet var. Köy Aladağ'dan daha yukarıda, ne kadar yükseklikteyiz bilmiyorum, şayet insan oksijenden sarhoş oluyorsa bende etkisini göstermiş durumda. Araba yukarı çıktıkça çıkıyor. Yolun sonu köy, köy dediysem tek bir ev var, etrafta başka evler varsa da gözden çok uzakta. Arabadan indiğimizde ev sahipleriyle selamlaşıyoruz, inanılmaz sıcakkanlı insanlar. Konuşmamızı kaz sesleri bölüyor, sesin geldiği yere doğru gidiyorum. Fazla gürültü çıkartıyorlar, etrafta keçiler, tavuklar... Elif teyze, "Hemen tepenin arkasında

koyunlar var. Vaktiniz olsaydı oraya da götürürdük sizi." diyor. Eli ile işaret ettiği yöne dönüyorum. Tepe dediği yer çok yüksek, ancak etrafında araba ile dolaşarak gidilebilir. Evin iki küçük oğlu etrafta bisikletlerini sürüyorlar. Etrafı izlerken, yürüyerek 10 dakikalık uzaklıktaki bir maden ocağı gözüme çarpıyor. Gidip gelen hafriyat kamyonları, kepçeler, çalışan işçiler... Yemyeşil örtünün içinde insani yanımızı rahatsız ediyor maden ocakları. Sayamayacağınız kadar maden ocağı var. Doğanın kalbinde yaratılan tahribata bu kadar yakın olup sessiz durmayı başarabilmek zor. Acaba farkındalar mı diye düşünüyorum. Bu güzelliğin yok olacağının bilincindeler mi? Cevapsız sorular birikiyor.

Çocukken dinlediğimiz masallardaki gibi

Etrafı biraz gezdikten sonra içeri giriyoruz. Küçük bir oda, tam ortada bir soba, yemek yapmak için bir mutfak

tezgâhı. Camdan vuran güneş ışığı sobanın sıcaklığıyla birleşince tarif edilmesi zor bir görüntü oluşturuyor. Burası bizim unuttuğumuz, çocukken dinlediğimiz masallardaki gibi... Dedim ya, burada inanılmaz bir misafirperverlik var. Yere bez seriliyor, ekmek açmak için bir tahta oklava, bir yandan da sabahın erken saatinde yoğrulmuş hamuru getirip beze haline getiriyor Fatma Hanım. Emine Hanım ise bezeyi açmaya koyuluyor. Bir ara gözlerim pencereden içeri vuran güneş ışığını takılıyor, takip ediyorum, pencereden görünen çınar ağacının hafif sararmış yaprakları gökyüzünün maviliğiyle buluşuyor ve doğanın olmazsa olmazı kuşlar, kuş sesleri... Cennetle cehennem arası gibi birşey... Bir yanda kendimize bile yabancılaşmamıza neden olan şehir yaşantısı, diğer yandan hafızama kazımaya çalıştığım bu cennet... Sıkımlar açılınca yer sofrası kuruluyor; peynir, tereyağı, biber turşusu ve bir çırpıda hazırlanan patatesli ve tereyağlı sıkımlar. Yediğim her şeyde çok güzel bir tat var. Her şeyin bu kadar güzel olması yediklerimin damağımda bıraktığı tat karşısında şaşkınlık duyuyorum. Bu tadın neden bu kadar güzel olduğu-

Yemek Hazırlanıyor...

nu sormaktan kendimi alamıyorum. Elif Teyze, "Çay dışında sofradaki her şeyi biz yapıyoruz. Buğday bizim, aşağı köydeki değirmende öğütüyoruz, tereyağı, yoğurt, peynir bizim koyunların sütünden. Eskiden ineklerimiz de vardı ama benim böbreklerimde sorun çıkınca bakamam diye sattık, doğal hepsi çekinmeyin, Adana'da bulamazsınız." diyor.

Her insan tarihe şahitlik etmiş gibi

Bu kelimeyi içinde barındıran kavramları unutalı çok oldu galiba. Burada, dokunduğumuz her insan tarihe şahitlik etmiş gibi. Geçmiş belleklerinde saklı. Samimi bir hava

var içeride, uzun süredir tanışıyor gibiyiz. Elif Teyze, Mehmet Amcaya duyduğu aşkı anlatıyor, "O, beni almadı. Ben onu aldım." diyor. Birbirlerine bakışlarında yılların azaltamadığı, aksine artan sevgi, yanaklarının pembeleşmesiyle ortaya çıkıyor. "Kavga ettim onun için, başka birini alacaktı. Kestim kızın yolunu, ona dedim ki 'Onu, ben alacağım.' Korktu, bir de ben Mehmet Amcandan 4-5 yaş büyüğüm. Çok şükür bir gün bile kötü laf etmedi bana." dedi. Bir kadın en çok sevdiği adama güzel bakar, işte o bakış Elif Teyzenin gözlerinde can buluyor. Zamanla yarışıyoruz âdeti, bir saat sonra onlarla vedalaşıp tekrar Aladağ'ın yolunu tutuyoruz.

Arabada sohbet koyu, kadınlar bize rehberlik

etmekte kararlı. "Nereye gidelim*" diyorlar. Söyleyip söylememekte kararsızım aslında. "Beni yurt yangının olduğu yere götürebilir misiniz?" diyorum. Yol boyu var olan o mutluluğun, sıcaklığın yerini derin bir keder alıyor. Herkes susuyor. İnsanlara acılarını yaşatmanın, olanları tekrar hatırlatmanın pişmanlığını yaşıyorum. "Acımız büyük" diyor Fatma Teyze, o gece 12 kişiyi kaybettik. Ben evdeydim. Büyük bir gürültüyle irkildim. Dışarı çıktım, herkes koşuyordu. 'Yurt yanıyor' dediler. Ben de koşmaya başladım, gittiğimde alevler her tarafı sarmıştı. İnşallah içeride kimseyi bırak-

mamışlardır dedim. Sonradan, 12 kişinin alevlerin içinde kaldığını öğrendim, 11'i çocuktu, kurtaramadık. Ciğerimiz yandı o gece. Çocukların köyleri 2 saat uzaklıkta, aileleri perişan oldu."

Bazen acılarına ortak olduk. Bazen de sevinçlerine...

Meydan dedikleri açık alana geliyoruz, kalabalık var. Yolun sol tarafında kadınlar, sağ tarafında ise erkekler oturmuş. Saygı büyük, tek bir yaşlıyı ayakta görmek imkânsız. Onlar sandalyeye oturmuş, gençler ise onların yanında ayakta duruyorlar. Sadece burası için geçerli değil. Aladağ'ın tamamında, insanların birbirine ayrı bir saygısı var gördüğüm kadarıyla. Bizim unuttu-

ğumuz değerlerin tamamı Aladağ'ının doğasına yerleşmiş. Emine Hanım kalabalığın arasında ninesini fark ettiğinde, "Şanslısınız nenem de burada." diyor. Evet, şanslıyız yolumuz Aladağ'a düştü, cümleler arasında bazen acılarına ortak olduk bazen de sevinçlerine... Burayı doğasıyla, güzel insanlarıyla tanıma fırsatımız oldu. Arabadan iniyoruz, kalabalığa doğru yürüyoruz. Bura-ya çabuk mu adapte oldum, yoksa geldiğim topraklar benzer kültürel özellikler gösterdiği için bu küçük yerde kendi özümle mi döndüm? "Nenem elini öpeyim." diyorum. Sıkıca eliyle kavradığı bastonundan daha fazla destek alarak, başını kaldırıp bana bakıyor, o kadar güzel

gülümsüyor ki... Eğilip elini öpüyorum, elini saçlarıma götürüyor, bu hareketi babaannemi anımsatıyor. Eteğinde sallandığım, sevgisini halen yüreğimde hissettiğim babaannem.

Sevgiyi ifade etmek için bazen kelimelere ihtiyaç duymazsınız. Hareketler yeterlidir. Büyük bir sevginin ortasına düşmüş gibiyim, bir sandalye çekip oturuyorum. Sanki yıllardır burada yaşıyormuşum gibi yabancı olduğumu hissetmiyorum, hissettirmiyorlar. Yaşanmışlığın göstergesi olan yüzlerindeki çizgiler, nasırlı elleri... Kendi aralarında şakalaşıyorlar. Hatta bugünkü söylemle iyi dalga geçiyorlar birbirleriyle,

kimsenin alındığı yok, bol bol gülüyoruz, ölümü, ölenleri hatırlayınca kadar. Dedim ya, geçmişin şahidi hepsi, mutluluklar gibi acılar da dile geliyor. Olduğumuz yer bir düğün evi, kapının önünde yıkanan kazanlar var. Kalıp izlemek isterdik, ama zaman hızla akıyor, Adana'ya en son araba 17.00'de daha fotoğrafılayacağımız çok yer var. Vedalaşıyoruz... Arkamızdan, "Yine gelin" diye sesle-

niyorlar. Dönüp el sallıyoruz, "Tamam nenem geliriz." diyoruz.

Kalbimin karanlık köşesinde saklı olan yurt yangını olmasa...

Dolaşmaya devam ediyoruz Aladağ'ı. Geldiğimiz andan itibaren sokakta oynayan küçük çocuklar dikkatimizi çekiyor, şaşkınlıkla onlara bakarken, karşıdan gelen kadının gülümseyerek bize baktığını fark ediyoruz. Selâmlaşıyoruz, "Bitmedi mi işiniz? Soluklanın, bize gidelim bir şeyler yapayım." diyor. Gün boyunca ilk defa karşılaşıyorum, ama o bizim kim olduğumuzu biliyor. Daha, çok şaşıracağım galiba. Çocuklar diyorum, hemen şaşkınlığımı anlıyor, "Merak etme bizim burada çocuk kaçırma olayı olmaz." her şey çok fazla. Kalbimin karanlık

köşesinde saklı olan yurt yangını olmasa... Yangının olduğu yeri görmeden gitmek istemiyorum. "Yanan yurt nerede, yerini biliyor musunuz?" diye soruyorum. Kadının yüzünü acı kaplıyor, gözlerinin kıyısında gözyaşı birikiyor, "Bilmez miyim, şurada ileride." diyor. Bazen yurdun yerini sorduğum için pişmanlık duyuyorum. Herkesin yüzünde aynı acı beliriyor. Saati me bakıyorum, daha bir saatimiz var. Arkadaşlara bakıyorum, onlar da onaylayınca yürümeye başlıyoruz.

Yürüdükçe merkezden uzaklaşıyoruz. İlçenin sonunda yurt alanı, ormanlık alana çok yakın. O yangından bir kalıntı, bir iz arıyoruz. O güne dair tek bir şey kalmamış, hiç var olmamış gibi yurt. Peki, yanan minik bedenler, onlar da mı hiç var olmadı. Doğru

Fotoğraftaki boş alan aladağda yanan yurdun yeri olaydan sonra, yurt yıkılmış ve alan bu halde kalmış.

verde miyiz emin değilim. İki kadın geçiyor, "Afedersiniz diyorum, burası yurdun yandığı yer mi?" Yaşlı kadının bakışlarından anlıyorum orası olduğunu, ağıt yakarcasına sağa sola elini sallıyor. Başındaki tülbentle gözlerindeki yaş siliyor. Tam 45 dakika, belki daha fazla etrafı tel örgülerle çevrili boş araziye tepeden bakıyorum. Karanlıkla aydınlık arasında gidip geliyorum. Bir yandan batmakta olan güneşin yüzüme değen ışığı, diğer yandan televizyon ekranlarında şahit olduğum, ruhuma kazınan yangının bende bıraktığı izler... O

yangını unutturmaya çalışırcasına yangının olduğu alan temizlenmişti. Sizi unutabilir miyiz çocuklar? Yanan küçücük bedenlerinizi, ya aileniz, onların yüreğindeki dayanılmaz acı... Tam 11 can...

Aladağ'a veda

Doğanın verdiği tüm güzelliğiyle, sokakta oyun oynayan çocuk sesleriyle, her daim gülen, misafirperver insanıyla, kuş cıvıltılarıyla, bereketli Aladağ toprağıyla ve yüreğimizde acılarını hissettiğimiz yurt yangınında kaybettiklerimizle Ala-

dağ'a veda zamanı geldi. Ola ki bir gün yolunuz Aladağ'a düşerse önce yurt yangının olduğu yere gidin, bugün boş bir arazi var, yarın ne dikilir oraya bilmiyorum, ama mutlaka gidin. Her karşılaştığınız insana selam verin, ikramlarını onları kırmadan kabul edin; adettir, orada yaşlıların eli öpülür bunu sakın atlamayın. Bir ceviz ağacının altından geçiyorsanız, çekinmeden o cevizlerden yiyebilirsiniz. Yüreğinizde sevgi ile gidin ki doğada karşılığı bulunsun.

Bir ucu Cami bir ucu Kilise: Tahtalı Cami Sokağı

Bir tarafta eski zamanlardan beri var olan, Müslümanların ibadet etmesi için bulunan Tahtalı Cami, diğer tarafta Hristiyanların ibadet etmesi için bulunan Bebekli Kilisesi... Tahtalı Cami Sokağı'ndaki bu görüntü dinler arasındaki hoşgörüyü gözler önüne seriyor.

Gezi Yazısı ■ Emine KAPLAN

Bir ders k a p s a - m ı n d a Tahtalı Cami Sokağını keşfettik. İyi ki de keşfetmişiz diyorum. Öğrenciyseniz bir süre sonra döner yemekten sıkılıyorsunuz ve başka lezzetler arıyorsunuz. Anne yemeklerine benzeyen... Bu sokağı en çok kullananlar adliyedeki memurlar ve çevrede bulunan işyerlerinden çalışanlar. Öğrenciler ise Çakmak Caddesinin o bunaltıcı insan kalabalığından sıkılıp kendilerini pastanenin önündeki taburelere atıyor,

yorgunluklarını çıkarmak istercesine. Elbette bir bardak buz gibi şalgam da o yakıcı Adana sıcağına çok iyi geliyor. Tahtalı Cami Sokağından geçerken ilginizi çekecek bir şey yokmuş gibi görünebilir. İnce ayrıntıları "görmek" gerekiyor. İnsanların "Ara sokaklardaki yerlerden yemek yenir mi?", "Ne kadar sağlıklı olabilir ki?" gibi önyargıları bir kenara bırakıp bu mekanları keşfetmeleri gerektiğini düşünüyorum. Aklımda kalan şeyse kilisedi. "Ne işim var kilisede?" demek yerine gidip görmeliler diyorum. Özellikle de Adana'da tek kalan bir kiliseyse bu.

Bir yeri gezerken her şeyiyle gezmek gerekiyor. Burası da Adana'yı tanımak isteyen, tarihe ilgisi olanların kesinlikle gidip havasını solumaları gereken en eski yerleşim yerlerinden. Diğer bölgelerde kent sel dönüşüm göze çarpıyor. Açıkçası çarşının çevresi (Taşköprü, müzeler, Taş köprünün orada tek tük kalmış

eski Adana evleri, Küçük Saat, Büyük Saat, Yağ Cami çevresi) haricinde tarih yok edilmiş durumda. Çakmak Caddesine adım attığım an o kalabalığın içinde kaybolacak gibi hissediyorum. Çarşının en kalabalık caddesi olma unvanını elinde tutuyor. Asıl gitmek istediğim yere gelmeden önce bu insan kalabalığından sıyrılmam biraz zor oluyor çünkü insanlar sizi görmezden gelip, çarparak gidiyorlar. Bu yüzden bu cadde, sakinliği sevenler için uzak durulması gereken bir yer.

Bazı zamanlar adım atacak yer olmuyor. O insan kalabalığının arasında sıkışıp kalıyorsunuz. Arkadaşımın elini tutuyorum kaybolmam için. O alışmış bu gibi durumlara, sıyrılıyor aralardan. Sonunda Tahtalı Cami Sokağına giriş yapıyorum. Bu sokak Çakmak Caddesinin ara sokaklarından biri. Sokağa adını veren Tahtalı Cami'nin 1591-1595 yıllarında Sevindikzade tarafından inşa edildiği söyleniyor. İnternette, Cami hakkında iki üç cümleden fazla bilgiye rastlamıyorum. Genelde, Belediyenin Camiyi restore etmesi üzerine haberler bulunuyor. Esnaf da pek bilmiyor. Bilseler bile kullaktan dolma bilgilere sahipler. Caminin hemen yanında eski, tarihi evler bulunuyor. Cuma namazı için hasırlar serilmiş. Duvar da bir uyarı levhası var. "Daha fazla ileri gitmeyin başınıza taş düşebilir." yazıyor.

Caminin sağ tarafında hamam bulunuyor. Giremedik tabii. Esnaf ba-yağı meraklı özellikle de fotoğraf çeken birilerini görünce. Biz tarihi evleri gezerken beş altı tane kadın turist de gördük. Onlar da fotoğraf çekiyorlardı. Arkadaşıma "Biz de turist gibi görünüyor muyuz?" dediğimde "Bizim neremiz turist, Türkçe konuşuyoruz biz" diye cevap veriyor. Sokağa girmeden hemen önce girişte güzel bir esnaflık ilişkisi göze çarpıyor. Karşılıklı olarak pastane ve şalgam satan küçük bir büfe bulunuyor.

"Bu büfenin haberini yaptılar"

Büfenin sahibi 30'lu yaşlarda bir kadın. Ayaküstü sohbet ederken "Senin gibi birkaç öğrenci ve gazeteci geldi. Bu büfenin haberini yaptılar." diyor. Aslında gazeteye çıkıp çıkmayacağını soruyor gibi geldi bana. Ben de ödevimiz kapsamında burada bulunduğumu söyledim. Pastanenin önünde küçük tabureler bulunuyor. İnsanlar pastaneden simit vs. alıyor ve şalgamla birlikte karınlarını doyuruyorlar o taburelerin üstünde. İnsanlar siparişinin hazırlanmasını beklerken karşıdan da şalgam alıp geliyorum diyorlar. Bunu biz de çok yaptık. Ya da birimiz pastaneye, diğeri büfeye gidiyor, siparişlerimizi alıp taburelerde buluyoruz. Pastanenin ikinci katına şalgam çıkarmak yasak. İçenler bardakları orada bırakıyor çünkü. Bazen de bardağı masada bırakmamak şartıyla görmezden gelip izin veriyorlar. Şalgamın oldukça lezzetli olduğunu da eklemeliyim.

Tarihi bir dokusu olan sokağın yerleri göze çarpıyor. Zemin hoşuma gidiyor. Arnavut kaldırımı... Üzülerek ekliyorum ki sokağın ilerisinde taşlar yerini günümüz kaldırım taşlarına bırakıyor. Yerlerin tarihi dokusu bozulmasa daha iyi olurmuş.

İnsanın aklından geçmiyor değil bu sokağın tamamı Arnavut kaldırımı olsaymış daha otantik bir havaya sahip olabilirmiş diye. Kemeraltı şeklinde eski taşlardan örülmüş bir duvarın altından geçip esnafların deyimiyle "Tahtalı Cami Sokağı"na giriyorsunuz. Esnaflar genellikle 20 yılı geçmeyecek şekilde o sokakta ikamet ediyorlar. Oldukça sakin, sessiz bir sokak. Anlatılanlara göre bir zamanlar kalabalıkmiş o sokak. Çakmak Caddesi açılınca da bu sokağa kimse uğramaz olmuş. Sokağın arka tarafında Bebekli Kilisesi bulunuyor. Tam olarak tarihini bilmediğimden kısa bir araştırma yaptım. Tepebağ'da 1880'li yıllarda, St. Paul adına yaptırılmış, bir İtalyan Katolik kilisesi. Kilisenin tepesinde, 2.5 metre boyunda tunçtan yapılmış Meryem Ana heykeli bulunuyor. Bu heykelin bebeğe benzemesi nedeniyle Bebekli Kilise adını almış. İnternette belli günlerde ziyarete açık yazısı vardı ama fotoğraf çekimi için gittiğimizde izin verdiler. Kilisenin tam olarak yerini bilmediğimiz için yaşlı bir

amcaya sorduk. Aldığımız cevapsa "Siz yabancı mısınız nasıl bilmezsiniz yerini?" oldu. Yerini tarif etti, giderken arkadaşım da "Nereden bilelim, biz sana Baraj yolunu tarif etsek bilir misin?" diye sitem ediyordu. Kilisenin içini görmek isteyenlere orada bulunan görevli eşlik edip tarihini anlatıyormuş.

"Kilisenin altındaki dehlizler"

Kilisenin içini de çektim. Ama kendimizi çekmemizi istemediler. Galiba selfie çeken olmuş. Hatta oradaki kadın görevli kapının önüne sandalye çekip oturdu. Ne yaptığımızı izliyordu. Kilisenin içine girdiğinizde oldukça serin bir hava yüzünüze çarpıyor. Böyle tarihi binaların içi yazın soğuk, kışın sıcak olur ya... İçeride kırmızı uzun bir halı, kapının tam karşısında Rahibin vaaz verdiği kürsü, kocaman dantel işlemeli örtüsü olan eski bir masa ve üzerinde mumlar vardı. Masanın arkasında İsa ile ilgili resimler bulunuyor.

Aslında Kiliseye girdiğim ilk andan beri gözüme çarpan tablolar-
dı. Sade ve boyut olarak küçüktü.
Kilisenin içi modernize edilmişti.
İlerlemeye devam ettikçe insanla-
rın oturacakları sıralar, tahtadan
yapılmış kocaman bir haç, Meryem
Ana heykeli ve İsa heykeli gözüme
çarpmıyor. Ne hissettiğime gelirse;
bazen insanlar anlatırken duyuyo-
ruz. Kilisenin önünden geçerken
kendimi oldukça huzursuz hisset-
tim gibi söylemleri çok duydum.
Öyle hissetmedim elbette. Rahat,
huzurluydu açıkçası. Bir dinin de-
ğerlerine şahit olmak, görmek güzel
bir duygu.

Filmlerde gördüğümüz kabart-
malar, duvar resimleri yoktu, onları
görmeyi bekliyordum. Bu yüzden
oldukça sade geldi gözüme. Ada-
na'da aktif olarak bulunan tek ki-
lise olarak koruma altına alınmalı
bence. Genellikle kiliseler, camiye
çevriliyor ya da tepesindeki çan ve
haç işareti sökülüyor. Söylentilere
göre Bebekli Kilisesi'nin etrafında
bulunan evler kilise tarafından sa-
tın alınmış. Bunun nedeni kilisenin
etrafındaki mahallenin altında dehliz-
lerin olmasıymış. Yer altı mağar-
aları, tüneller, geçitler... Kilisenin
farklı yerlere ulaşmasını ve insan-
ların bu yollarla Kiliseye ulaşma-
sını amaçlamışlar. Dehlizler, Büyük
Saat'in oraya kadar uzanıyor diye
düşünüyorlarmış. Kazı çalışma-
sında tesadüf eseri bu dehlizlerin
bulunduğunu da laf arasında ek-
ledi esnaf. Sokakta tarihi bir tiyat-
ro bulunuyor. Çalışmaları devam
ediyormuş. Sokağın kültürel yapısı
incelendiğinde ne kadar uzun yıllar
boyunca ayakta kaldığı gözler önü-
ne seriliyor. Sokak sanki arabaların
geçişini için değil de insanların geçişini
için yapılmış gibi. Fazla geniş değil.

"Kadın olursa hareket olur canlanır her şey"

Sokakta ilerlemeye devam

ettikçe "Esnaf Lokantaları" dedi-
ğimiz mekanlara geldim. Pişirilen
yemeklerin kokusu sokağın başında
hissedilmeye başlanıyor. Sokakta
bulunan ev yemekleri satan bir lo-
kantada yemeklerden tatma imkânı
buldum. Lokantadan içeriye girdi-
ğim zaman fark ettiğim en önemli
şey "samimiyet"ti. Yemekler "Tadı
damağımda kaldı." sözünü hak edi-
yor. Parmaklarınızı yiyecek kadar,
kendinizden geçeceğiniz bir lezze-
te sahip. Aşçılar o kadar mütevazı
ki yemeğin içine farklı bir baharat
katıp katmadıklarını sorduğumda
"Sevgimizi kattık" diyorlar. Esnaf
lokantalarındaki ekmek sepetleri
de oldukça dikkat çekici. Kocaman
boyutları var. Ekmek severler için,
özellikle de çorba içenler için ek-
mek sıkıntısı olmuyor. Sabah çorba
içmeye heveslenenler erken dav-
ranmalı. Hemen tükeniyormuş çün-
kü. Sabah kahvaltısında çorba içme
kültürü yok olmamış ve yerini koru-
yor. Mustafa Bey'in yemek yapmak
için 02.00-18.00 saatleri arasında
çalıştığını öğrendim. Çok ağır bir
tempoda çalışıyorlar ve bundan
şikâyetçi olmamaları dikkat çeki-
ci. "İşini severek yapmalı." diyor
esnaf. Bu lokantalar yemek yemek
isteyenlerin, Adana'yı "gerçekten"
bilenlerin, yemeklerin lezzetine ba-
yılanların uğrak yeri haline gelmiş.
Sohbet ettiğim bir diğer esnafın
şikâyeti şu yönde: Çakmak Cad-
desinin daha çok tanıtımı yapılıyor,
esnafların dükkanları kadınlara hi-
tap ediyor. Bu sokakta ise kadınlara
hitap edecek pek bir ürün bulun-
muyor, bu yönde çalışmalar yapılır-
sa satışların artacağını düşünüyo-
ruz. Kadın ve çocukların dikkatini
çeken dükkanlar olmadığı, onlara
hitap etmediği için pek tercih et-
mediklerini, onların ilgisini çekecek
dükkanlar açılırsa sokağın hare-
ketleneceğini söylüyorlar. Esnafın
söylediği gibi "Kadın olursa hareket
olur, canlanır her şey." Buna kesin-

likle katılıyorum. Ne diyebilirim ki
alışveriş yapmaya bayılıyoruz.

Sokakta esnaf lokantaları ha-
ricinde matbaacılar, elektrik, aydın-
latma işiyle uğraşanlar, erkek ber-
beri, ayakkabıcı, kuşçu, bakliyat ve
baharat satanlar göze çarpıyor. İlgi-
mi çeken bir diğer şey ise Cuma na-
mazı vaktinde Kemeraltının önün-
den başlayarak dışarıya hasır serip
onların üstünde namaz kılmaları
oluyor. Caminin içinin küçüklüğün-
den midir ya da içeri dolduğu için
midir bilinmez. Gezmeye fırsatım
olmadığı için merak ediyorum. Soh-
bet ettiğim kişiler oldukça sıcakkan-
lı davranıyorlar. Onları dinlerken ak-
lımda "Dünyada böyle insanlar kaldı
mı?" düşüncesi oluşuyor. Komşuluk
ilişkilerini canlı tutmak için birbir-
lerinden alışveriş yapıyorlar, kim-
se birbiri hakkında kötü bir söz
söylemiyor, gayet sakin ve tam bir
aile ortamı. Baharatçı dükkânının
önünden geçerken gözüm dışarıda
asılan kurutulmuş biberlere, patlı-
canlara takılıyor. Zaten dükkâna gi-
rince burnunuza oldukça yoğun bir
koku doluyor. Bin bir çeşit baharat
kokusu burnunuza süzülüyor. Onun
hemen karşısında yer alan bir kuşçu
dükkânı bulunuyor. Bir sürü kuş sesi
doluyor kulağınıza.

"Ferdî Tayfur'a 40 yıldır kırgın"

Dükkanın sahibi "Kuşların yem-
lerini vereceğim." deyip konuşmayı
reddetti. Her ne kadar hayvanların
küçücük kafeslerde tutsakmışçası-
na tutulmaları hoşuma gitmese de
esnaf, ekmek parasını onlardan ka-
zanıyor. İçlerinden en sevdiğim, bir
saat konuşup, ama adını hala bilme-
diğim, sorunca da "Ne yapacaksınız
adımı?" diye geçiştiren sazıcı am-
caydı. Sohnete başlamadan önce
duvarda asılı eski bir gazete parça-
sından kesilmiş bir haber dikkati-
mi çekiyor. "Ferdî Tayfur'a 40 yıldır
kırgın" diye. Amcaya sorduğumda

onun ünlü olmadan önce yanında çalıştığını, kendisinin desteğiyle ün kazandığını söylüyor. Ne kadar doğru ne kadar yanlış bilinmez ama gazeteye kadar çıkmış. Zaten amca bana fırsat vermeden hem elindeki saz iskeletine tel takıyor hem de hayatını anlatmaya devam ediyor. Öğrenim durumunu sorduğumda ise tam yarım saat konuşup -ki anlattığı şey çocukluğuydu-, konuşmanın sonunda ilkokula gittiğini söylüyor. Duvarlarda asılı duran sazları incelerken, Yavuz Sultan Selim'i anlatıyordu en son. Bir süre kopuyorum ister istemez ama kendini dinlettiriyor. Bazen güldüren bazen ise hüznölendiren bir hikâyesi var. 77 yaşına gelmiş ve hala çalışıyor olması, üstelik bunu da kendi deyiimiyle genç hanımına harçlık vermek için yapması etkileyici. Dükkânın kendisine değil de oğluna ait olduğunu ve para işine onun baktığını söylüyor. Bu işi tüm aile yapıyormuş. Tam bir aile mesleği ve yıllardır devam ediyor. Arkadaşımla gözümüze pembe bir gitar takılıyor. Fiyatını sorduğumuzda ise beklediğimizin bayağı üstünde olduğunu öğreniyoruz. El emeği olduğu için fiyatlarının biraz pahalı olduğunu söyledi amca.

Başınızı biraz kaldırdığınızda eski yapı, tahtadan ve kiremitlerden yapılmış 3 ahşap ev göze çarpıyor. Kararmış, korku filmlerindeki evleri andırıyor, sanki üstünüze yıkılacakmış gibi bir görüntüye sahip. Dikkatli bakmazsanız göze bile çarpıyor. Ayakkabı tamirciliği yapan Kamil Bey, devletin o binaları yıktırmadığını ve korumaya aldığını, restorasyon çalışmasının yapılmasının sokak açısından iyi bir şey olduğunu söylüyor. Tereddütünü ise şöyle dile getiriyor: "Restore edilen binaların tarihi dokusunun bozulduğuna ve hiçbir şekilde aynı görüntüye sahip olmayan görüntülere rastladım ve bu yüzden bu restorasyon çalışmasının biraz uzmanlık,

dikkatli ve ince çalışma gerektiğini düşünüyorum."

"Gazeteye çıkacak mıyız?"

Şıkır şıkır bir caddenin arasokaklarına saklanmış bu gizemli mekânlar insanı kendine çekiyor. Hem tarihi havasını koruyup hem de daha çok kişinin haberinin olmasını sağlamak gerekiyor. Sokakta bulunan esnaf lokantalarının sayısı azalıyor, olanlar da bilinmiyor. Bir lokantanın verdiği o iç ısıtan havayı, insanlardaki samimiyeti, ortamın rahatlığını, yemeklerdeki lezzeti, pahalı ve kibar bir restorantta bulabileceğimi düşünmüyorum. Dışarı çıktığınızda her zaman ev yemekleri yiyebileceğiniz yerler bulunmuyor. Bulunsa bile yabancı isimlere sahip kafeler var. Her adım başı dönerci dükkânı göze çarpıyor. Esnaf, yemek yapma kültürünü, özellikle esnaf lokantalarını devam ettirmek gerektiğini belirtiyor. Bunun sadece bu sokakla sınırlı kalmaması gerektiğini fakat ustaların bu kültürü aktaracak yeni nesiller bulamadığını, esnaf lokantalarının çoğalması ve kuşaktan kuşağa aktarılması gerektiğini, ancak bu şekilde, yere sağlam basan "Esnaf Lokantası" kültürünün ortaya çıkacağını söylüyor. Kimsenin bu sokaktan haberi olmadığını, bu nedenle gazetecilere olumlu baktıklarını da ekliyorlar. Bu yüzden sık sık "Gazeteye çıkacak mıyız?" diye sorular. Her seferinde hayır cevabını veriyorum. Ama bizim okul dergisinde sizden bahsedeceğim.

Asıl istediğim şey döner haricinde yemek satan yerler keşfetmekti. Ben bu kısa gezimde hem güzel lezzetler tatma imkanı buldum hem de tarihi soludum. Sürekli gittiğim, vazgeçemediğim bir mekan oldu. Kalabalıktan kurtulup sakin, huzurlu ve samimiyetle yemek yemek isteyenler için doğru adres.

Samandağ'ın saklı güzelliklerine bir yolculuk

Tarihin doğal güzelliklerle harmanlandığı Samandağ, asırlık Musa Ağacı, dağın zirvesindeki St. Simon Manastırı, Roma İmparatorluğu döneminden kalan Titus Tüneli ve Krallar Mezarlığı adıyla bilinen Kaya Mezarlıkları, Çevlik sahili mavis ve yeşiliyle ziyaretçilerini bekliyor.

Gezi Yazısı ■ Melda TAŞ

Samandağ, eski ve halk arasında hala kullanılan adıyla Süveydiye, Hatay'ın batısında yer alan bir liman kenti. Farklı dinden ve kültürden insanların hoşgörü ile yaşadığı bu kentte yılın her döneminde bayramlara, şenliklere, kutlamalara ve festivallere rast gelebilirsiniz. Yerel halkın özellikle orta yaş kesiminin günlük konuşma dili olan Arapça'nın kullanımı çok yaygın.

Lübnan'dan doğup Hatay'ın topraklarına can veren ve ters akmasıyla bilinen Asi Nehri'nin, Akde-

niz ile buluştuğu Samandağ'ı keşfe çıkıyoruz.

Yolculuğumuza tarihi bir mekân olan St. Simon Manastırı ile başlıyoruz. Arabayla Samandağ ve Defne ilçelerini birbirine bağlayan yolda ilerlerken Samandağ'ı çevreleyen turkuaz rengi tepelerdeki rüzgâr güllerini görüyoruz. Her biri birbirine belli mesafede sıralanmış tepelerin zirvelerindeki bu güllere ulaşmak zor gibi görünüyor. St. Simon Manastırı, Aknehir Mahallesi'ndeki bu tepelerden birinde yer alıyor. Tepeye Arapça'da "Cebel Sem'an" yani "Seman

Dağı" deniliyor. Samandağ ilçesinin adı da buradan geliyor. Ana yoldan çıkıp rotamızı tepelere çeviriyoruz. Tepeye çıkan parke taşlı yolların her iki tarafında zeytin ağaçlarıyla dolu tarlalar yer alıyor ve ilerledikçe ulaşılması zor görünen rüzgâr güllerine yaklaşıyoruz. Tarlaların bittiği yerde uçurum ve virajlar başlıyor. Yüksেğe çıktıkça Samandağ'ı ayaklarımızın altına seren muhteşem bir manzara tanık oluyoruz. Çoğunluğu kırsal alan olan bu ilçede, ağaçlarla iç içe girmiş evleri, yılan gibi kıvrılan Asi Nehrini yeryüzüne çizilmiş bir

Fotoğraflar
için Samandağ
Belediyesine teşekkür
ederiz.

resimmiş gibi hayranlıkla izliyoruz. Manastırın yerini tarif eden işaret levhalarını takip ederek manastıra ulaşıyoruz. Bizi bir güvenlik görevlisi ve sert bir rüzgâr karşılıyor. Güvenlik görevlisi manastırın hemen yanında ziyaretçiler için yapılmış dinlenme alanıyla ilgileniyor. Bize "Hoş geldiniz." dedikten sonra yeni ziyaretçileri karşılamak üzere gidiyor. Bizler de ceketlerimize sarılarak St. Simon Manastırı'na ilerliyoruz.

Bir sütun üstünde 40 yıl

Manastırın hemen girişinde manastır hakkında bilgilendirici levhalar asılmış. Denizden 479 metre yükseklikteki bu tepede yer alan St. Simon Manastırı, Erken Hristiyanlık Hac Merkezi olarak biliniyormuş. Anlatılana göre Genç Aziz Simon dini eğitimler aldıktan sonra buraya gelerek 13 metre olduğu sanılan bir taş sütun üzerinde 40 yıl, bazı yerlerde geçen haliyle 45 gün inzivaya çekilmiş. Bu olay Guinness Rekorlar Kitabı'na dahi girmiş.

M.S. 6. yüzyılda Aziz Simon'un

sütunu etrafında inşa edilen bina kompleksi 11. yüzyılda manastıra dönüştürülmüş. Dağınık bir şekilde alana yayılmış manastırın bazı duvar ve sütunları günümüze kadar sağlam bir şekilde gelmişken bazıları yılların getirdiği zorlukları taşıyamayarak yıkılmış. 3 giriş kapısı olan manastırda yerdeki sütun başlıklarının üzerindeki örme desenleri dikkat çekiyor. Etraftaki su sarnıçları, su kuyuları, vaftizhane ve kilise kalıntılarından buranın bir yaşam alanı olarak kullanıldığını anlayabiliyorsunuz. Yolda gördüğümüz enfes manzarayı manastırın uç kısmından daha net görüp bir kez daha mest oluyoruz. Tarihin yatığı bu manastırda bizleri üzen ise yüzyıllık taşlara spreyle yazılmış yazılar oluyor. Kendisini depremlerden, sellerden koruyabilmiş bu duvarları, taşları bizlerin koruyamaması oradan ayrılırken içinizde bir burukluk yaratıyor.

Dönüş yolunda yolun kenarına dizilmiş tandırları görüyoruz. Samandağlı kadınların elleriyle

yapıp sattıkları bu tandırları, Samandağ'da birçok evin bahçesinde görmek mümkün. Sonraki durağımız, Hatay'a gelen turistlerin uğramadan dönmedikleri Musa Ağacı. Musa Ağacı Hıdırbey Köyünde yer alan asırlık bir ağaç. Hıdırbey Köyüne gitmek için önce Fidanlı Köyü'nden geçiyoruz. Köyün girişindeki "Fidanlı Köyüne Hoş Geldiniz" yazısından itibaren köyün adının nereden geldiğini anlıyorsunuz. Geçtiğimiz her yolun kenarında satılmak üzere duran çeşit çeşit meyve fidanları köy halkının geçim kaynaklarından biri. Fidanlı Köyü'nden sonra piknik yapmak isteyenlerin uğrak yeri Batıayaz Yaylası karşılıyor bizi. Tarihi Batıayaz Köprüsü, altından akan berrak doğal suyu ve temiz havası ile Batıayaz, gezilip görülmesi gereken yerlerden. Kıvrılan yollardan ilerleyip Hıdırbey Köyüne geçiyoruz.

Hıdırbey Köyüne varınca buruma ağır fakat hoş bir koku geliyor. Parke taşlarının çokça yakıştığı, dar sokaklı bu köyden yayılan kokunun nedenini biraz sonra görüyorum. Bazı evlerin bahçelerinde kapkara kazanlar içinde defne sabunu -ya da yerel halk içindeki adıyla Ğar sabunu- elde etmek için

Musa Ağacı/Hıdırbey

defne ağacının siyah meyvesi ve yaprakları kaynatılıyor. Musa ağacına ilerledikçe defne meyvesinin kokusu yerini başka bir kokuya bırakıyor. Tandırda ekmek kokusu...

2000 yaşında asırlık bir çınar: Musa Ağacı

Heybetli uzun dalları ve geniş gövdesi ile yolun kenarında hemen ayırt edilen Musa ağacı'nın olduğu alana varıyoruz. Ağacın etrafı fotoğraf çekme sırasına giren ziyaretçilerle dolup taşıyor. Ağacın hemen yanında yer alan külliyesinde Musa Ağacı'nın türünün Doğu Çınarı olduğu yazıyor. Gövde çapı 7.5 metre, çevresi 21 metre, yüksekliği 7 metre olan, dalları 1000 metrelik bir alanı kaplayan bu ağaç yaklaşık 2000 yaşındaymış. Bir hikâyesi de varmış Musa Ağacı'nın. Rivayete göre Hz. Musa bu alana gelerek elindeki asayı toprağa saplar ve eğilerek yerdeki sudan içer. Tekrar asasını almak için dönüp baktığında asanın yeşerip bir fidan olduğunu görür. İşte asanın Musa Ağacı ve yanında çıkan suyun ise Ab-ı hayat (ölümsüzlük suyu) olduğuna inanılıyormuş. Rivayeti de

ağacın özellikleri de insanı hayrete düşürüyor. Ab-ı hayat suyu denilen su ağacın yanında akmaya devam ediyor öyle ki insanların sudan içebilmesi için çeşme bile yapılmış. Ağacın, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı tarafından tescil edilip korunduğu yazıyor. Bu koruma ağacın etrafını saran ve insanların ağacın içine girmesini -ağacın gövdesindeki oyuk içine girilmeyi mümkün kılıyor- engellemeyen ahşap çitler oluyor sanırım. Ağaç kovukları kararmış büyük, yaşlı çınarı arkamızda bırakıp ilerliyoruz.

Burnumuzdan hiç eksilmeyen ekmek kokuları alanın etrafında ki tandırlardan geliyor. Birkaç yere konumlanmış tandırlarda kadınlar ekmekler, biberli ya da katıklı ekmekler yapıyor. Kadınlar, tandırın içine doğru eğilip tandır duvarlarına ekmek hamurlarını yapıştırdıktan sonra hardan kızaran yüzlerini bir hışımla tandırdan uzaklaştırıyorlar. Çoğu başlarında yazmaları bellerine bağladıkları mutfak önlükleriyle orta yaşlı kadınlar. Arada başlarını hamurlardan kaldırıp şöyle bir et-

rafa baktıktan sonra işlerine devam ediyorlar. Yüzlerinde yorgunluk ve bıkkınlık var. Kim bilir kaç saattir hamur yoğurup ekmek pişiriyorlar.

Musa Ağacı'nın karşısında 6-7 reyonun olduğu küçük bir pazar alanı bulunuyor. Bu reyonlarda kurutulmuş Samandağ biberleri, kuru incir, pestil, çeşitli baharatlar, salçalar hediyeelik eşyalar ve süs eşyaları bulabilirsiniz. Süs eşyası satıcı adam bambudan yapılmış rüzgâr çanlarına şöyle bir vuruyor ve çıkan ses o atmosferin içinde size huzur veriyor. Yola devam ediyoruz. İstikamet Çevlik.

Bir deniz bir Çevlik bir Seleucia Pieria

Hıdırbey Köyü'nün çıkışında bizi ikiye ayrılmış yol karşılıyor. Sol tarafta dünyada Ermenistan'dan başka sadece Samandağ'da bulunan Ermeni Köyü "Vakıflı" bulunuyor. Sağ taraf ise Çevlik'e kısa yoldan gidilebilen Kapısıuyu'na çıkıyor. Rotamızı sağa çevirip ilerliyoruz. İlerledikçe tam karşımızda milim milim yakınlaştığımız bir çarşaf gibi yere serilmiş denizi

görüyoruz. Kapısıyu Mahallesi'n-deki yolların iki yanında bahçeleri tarlaları görüyoruz. Deniz kıyısına yaklaştığımız ve Almina Hotel'in arkasında kalan tarlaların içinde harabeler yer alıyor. Bunlara Agora deniliyor. Agora'nın hikâyesini bilmiyorum zaten turistik bir yer olarak etrafında önlem de alınmamış. Fakat bahçelerin ortasında kalmış yeşil ile bütünleşmiş bu harabeler size görsel bir şölen sunuyor. Agora'yı biraz geçince 14 kilometrelik kesintisiz uzunluğuyla dünyanın en uzun 10., Türkiye'nin ise en uzun 1. sahili olan Samandağ sahili ile karşı karşıya geliyoruz. Caretta Caretta türü kaplumbağaların Türkiye'deki üreme merkezinden biri olan sahil, sörf ve yamaç paraşütü yapmak isteyenlerin de uğrak yerlerinden. Yolun sol tarafındaki uçsuz bucaksız deniz, rip akıntılarıyla Samandağ halkının birçok kez canını yakmış, boğulmaların sık olduğu tehlikeli bir deniz olarak biliyor. Deniz manzarası eşliğinde Çevlik Tatil Köyü'nün merkezine varıyoruz. Çevlik Jandarma Karakol Komutanlığı'nı geçtikten sonra yolun sağ tarafında yan yana sıralanmış eski pansiyonları, restoranları görebilirsiniz. Bu restoranlarda babagannuş, humus, kâğıtta et, tepside et gibi yöresel yemekleri bulmak mümkün.

Restoranların arasında kırma taşlardan yapılmış tepeye çıkan

dik yokuş bizi Seleucus Pieria Antik Kentine götürüyor. Antik Kente girmek için giriş ücreti 10 TL. Müze kartı olanlar ve 18 yaşından küçükler ise ücretsiz geçebiliyor. Seleucia Pieria Antik Kenti adını kurucusu ve Büyük İskender'in komutanlarından Seleucus Nicator'dan almış. M.Ö 300'lü yıllarda kurulmuş kent, liman çevresinde kurulan aşağı şehir ve dağın üst yamaçlarında kurulan yukarı şehir olmak üzere iki bölümden oluşmuş. İki büyük depremden sonra yıkılan Seleucia Pieria Antik Kenti'nin içinde Dor Mabedi, Titus Tüneli ve Beşikli Mağara yer alıyor.

Titus Tüneli ve Beşikli Mağara'ya giden patikaya ulaşmak için merdivenlerden iniyoruz. Ve kendimizi iki yanı dev kayalıklarla sarılmış bir yolda buluyoruz. Fakat asıl görülecek yerler daha derinlerde kalıyor.

Roma Döneminden kalan bir tünel ve krallar mezarlığı

Engabeli ve bizi nefes nefese bırakacak kadar uzun olan patika yolu üzerinde defne sabunu, zeytinyağı, çeşitli bitki özleri satan tezgâhlar yer alıyor. En nihayetinde Titus Tüneli'ne ulaşıyoruz. Titus Tüneli, şehirdeki iç limanı sel sularından korumak amacıyla Roma İmparatoru Vespasianus ve oğlu Titus tarafından inşa edilmiş. Romalıların elleriyle kayaları oyarak yaptık-

ları tünel, 7 metre yüksekliğinde ve 6 metre genişliğinde, 130 metresi kapalı, geri kalan kısmı açıkta olmak üzere bin 380 metre uzunluğunda.

Tünelin üst kısmında Roma'dan kalma tek kemerli taştan yapılmış küçük bir köprü yer alıyor. Ziyaretçilerin tünelin içine inebilmeleri için tahta köprü ve merdivenler yapılmış. Merdivenleri kullanarak taşlarla, kayalarla dolu soğuk ve nemli tünelin içine girip ilerliyoruz. Tünelin sağ tarafında yerden biraz yüksekte dar bir su yolu bulunuyor. Tünelde akan doğal suyun ve yağmur sularının taşları kaygan bir hale getirmesi ilerlememizi güçleştiriyor. Tünelin ilerisi zifiri karanlık ne giden ne gelen görünmüyor. Tabiri caizse tünelin sonundaki ışığı görmeyi istesek de uygun olmayan ayakkabılar ve el fenerimizin olmaması içimizde bir ukde bırakarak tünelden çıkmamıza neden oluyor. Devasa yapısıyla insanın kendisini ufacık hissetmesine neden olan Romalıların mühendislik harikası Titus Tüneli'nin 100 metre ilerisinde yer alan Beşikli Mağaraya doğru yürüyoruz.

Seleucia Pieria Antik Kenti'nin önemli kalıntılarının biri olan Beşikli Mağara'nın olduğu alan eski çağda ölümler şehri olarak adlandırılan bir nekropol alanı olarak düzenlenmiş. Kayalara beşik şeklinde oyulmuş mezar odalarından oluşan mağara, seyyahlar tarafından Kralar mezarlığı olarak adlandırılmış.

Kuzey, güney ve doğu cephesi U biçimindeki alana varıyoruz. Kayalar oyularak yapılmış yatay D harfi biçiminde pencereleri andıran oyuklar dikkatimizi çekiyor. Bu oyukların bazıları insanların erişemediği dağların yukarı kısımlarında kalıyor. Kuzey cephesinde bulunan mezar odalarına doğru ilerliyoruz. Ziyaretçiler için sonradan eklenen merdivenlerden iniyoruz, mezar odalarının önünde bizi 4 sütundan oluşmuş 3 giriş kar-

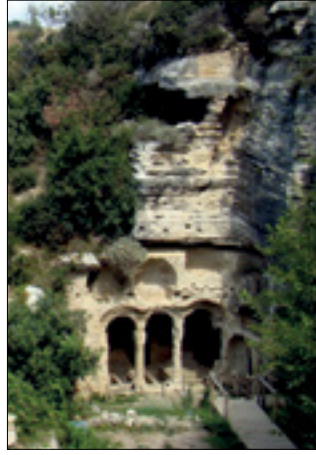

şılıyor. Girişten itibaren sıra sıra dizilmiş mezarlar dik-dörtgen şeklinde ve ağızları açık. Kaya mezarlıklarının içlerinin geçmiş dönemlerde yağmalanarak boşaltıldığı düşünülüyor. Titus Tüneli'nde yaşadığımız zorluğu burada da yaşıyoruz. Mezarlar arasındaki dar alanlar dengede durmayı zorlaştırıyor ve mezar odaları tek cepheden ışık aldığı için karanlık. Cep telefonunun ışığıyla odayı inceliyorum. Mezar odalarının tavanına tahrip olmuş olsalar bile hala seçilebilen istiridye, sarmaşık ve kuş kabartmaları işlenmiş. Yerdeki mezarlar dışında odalarda sandık biçiminde başka mezarlar da bulunuyor. Kaya mezarlıkları, gizemleriyle insanı merak içinde bırakan eserlerden biri.

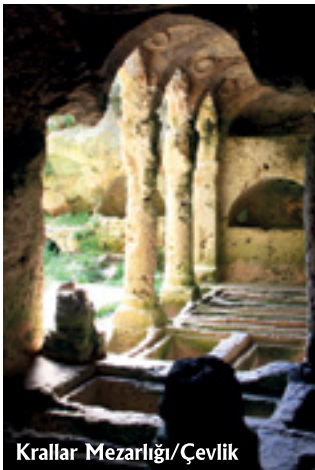
Beşikli Mağara ve Titus Tüneli'ne gelecekler için tavsiyem yanlarında el feneri bulundurmaları ve rahat ayakkabılar giymeleri.

Titus Tüneli ve Beşikli Mağara'yı aramızda bırakarak Çevlik Limanı'na yol alıyoruz. Araç girişinin ücretli olduğu liman, seferden yeni

dönen balıkçı teknelerini karşılamak için bekleyen insanlarla dolup taşıyor. Limanın bir ucunda Çevlik deniz feneri bir ucunda da Sahil Güvenlik Komutanlığı yer alıyor. Bunlar dışında liman içerisinde çay bahçesi dışında başka bir mekân yok. Çevlik Liman'ın yukarı kısmındaki dağ yamaçlarına doğru ilerliyoruz. Denizden yüksekteki bu yamaçlarda yerleşim alanı yok ve telefon şebekeleri çekmiyor. Bu yamaçlardan görülebilen eteklerine deniz sularının vurduğu, Samandağ sahilinin diğer ucundaki Kel Dağı'nın, denizin ve gökyüzünün farklı ve birbirine karışmış mavi tonları insana huzur veriyor. Hemen arkamızda güneşli havaya rağmen tepelerini her an yağmur yağacakmış gibi kara bulutların kapladığı, Akdeniz'in bitki örtüsü ile donanmış dağlar bulunuyor.

Güneşin denizin içine giriyormuş gibi görünen batışını izleyerek, daha gezilip görülecek birçok yeri olan Samandağ'ın derinliklerine çıktığımız yolculuğumuzu sonlandırıyoruz.

Krallar Mezarlığı/Çevlik

Türkçe Rap'in "Psikopat" Yazar'ı Sansar Salvo:

Rap sokağın gerçeğidir

Salvo: "İlk albümümü maddi imkânsızlıklar yüzünden albüm çıktıktan neredeyse 1 yıl sonra dağıtıma verebildik."

Söyleşi ■ Asım ÇETİN

Türkçe rap ile az da olsa bir münasebetiniz varsa Sansar Salvo ismini mutlaka duymuşsunuzdur. Sansar Salvo mahlası ile tanınan Ekin Can Arslan çok küçük yaşlarından itibaren müziğe ilgi duyan, ilerleyen yıllarda hip hop kültürü ile büyüyen biri. 2000'li yılların ortalarından itibaren aldığı sah-

neler ve yaptığı müzikler

ile kendinden söz ettirmeye başlayan Salvo, Türkçe Rap'te önemli bir yer edindi. Türkçe Rap'in en ünlü isimlerinden olan Ceza ile yaptığı düetler ile ses getiren Salvo, konserlere ve yeni eserler üretmeye devam ediyor. Salvo ile son çıkan albümü, müzik hayatı ve Türkçe Rap'in durumu hakkında bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kendinizden biraz bahseder misiniz, Ekin Can Arslan ya da sahne adıyla Sansar Salvo kimdir? Nasıl biridir?

Özellikle Rap müziğe ve müziğe âşık biridir. Gece hayatını da sever. Öyledir.

Rap müziğe nasıl başladınız? Herkesin ilham aldığı birileri vardır, sizde bu isim kimdi?

Çok küçük yaşta Televolelerde

ve soundtracklerdeki Rap parçalarını dinledim, sonra Türkçe Rap ve yurt dışındaki underground Rap gruplarıyla tanıştım. Nas ve 2pac gibi isimler bana ilham verdi ama aslında çok daha az bilinmiş MC ve grupları yıllardır dinlerim.

İlk bandrollü albümünüzü çıkardığınızda neler hissettiniz?

E mutlu oldum tabii. Ama maddi imkânsızlıklar yüzünden albümü çıktıktan neredeyse 1 yıl sonra dağıtıma verebildik. Fakat konserlerde ve çeşitli giyim mağazalarında bayağı satıldı o albüm, özellikle sıfır promosyonla çıkmış bir iş için iyi bir rakamdı.

Son çıkardığınız Şimdi Sans albümünüzü nasıl değerlendirirsiniz? Gelen yorumlar nasıldı?

Kitlenin bir kısmı en kötü bir kısmı en iyi albümüm olduğunu düşündü. Plak firmasını zarara sokmadıysam sıkıntı yok benim için ki sokmadım diye düşünüyorum. Fakat benim en fazla emek harcadığım en özel albümüm diyebilirim. Albümü ve önceki derlemeyi hazırlamak için maddi manevi büyük riskler almıştım. Albüm tutsun tutmasın önemli değil benim müzik zevkime göre Türkçe Rap klasikle-rindendir.

Sahneye ilk kez nerede çıktınız ve neler hissetmiştiniz?

Barış Manço Kültür Merkezi'n-

de çıktım. Heyecanlandım tabii. (Gülüyor) Hala da aynı heyecanı korurum çok şükür.

Son zamanlarda popüler olan T-Rap hakkında düşünceleriniz nelerdir?

İyi yapanlar var. Trap deniyor sanırım ona aslında. Benim çok tarzım değil. Ama inceleyip üretebilirim belki o tarzda işler ileride. Şu anda önceden kaydettiğim bazı projeleri düzenleyip single ve maxi single şeklinde çıkartıyoruz biraz para kazanmak için. İçimden bir ses internet haklarımın tamamını artık uygun fiyata şirketlere vermemi söylüyor çünkü. Ama yine de hepsine yaptıkları yatırımlar için teşekkürler. Yatırım yapanlara tabii. (Gülüyor)

Türkçe rap son zamanlarda Spotify listelerini alt-üst ediyor, gelinen nokta hakkında yorumlarınız neler? Bu gelişmeyi bekliyor muydunuz?

Bence bu çok güzel. Arkadaşlarımın başarıları ile gurur duyuyorum. Kendi bulunduğum nokta da beni konserlerle birlikte güzel bir noktada tutmaya yetiyor çok şükür kendimi çeviriyorum.

Türkçe rap, diğer müzik türlerinden farklı olduğu için MC'ler arasında gerginlik ve küslükler çok sık yaşanıyor. Siz bu konu hakkında görüş bildirmek ister misiniz?

Yani insanların sansasyon yaratmak için sürekli birilerine satasmaktan vazgeçip müzik yapmaya yoğunlaşmaları daha doğru olur ama işte kitle bunu sevdiği için bu gerçekleşiyor. Magazine bayılıyor bizim millet.

Dünyada yapılan rap müzik ile Türkiye'de yapılan işleri karşılaştırdığınızda yorumu-

nuz ne olur? Eksik ve artılarımız neler?

Valla son zamanlardaki belirli

prodüksiyonlarda ben dünyanın en azından bir kısmını yakaladığımıza inanıyorum.

Rap Terimleri

MC: Müzikal anlamda hiç bir özel eğitim almadan kendi çabalarıyla müzik yapan kişilerdir. MC'nin açılımı "Master of Ceremony"dir. Bunun anlamı "Seremoni Efendisi" veya "Orkestra Şefi" olarak bilinir. Ayrıca bu tabir rap tarzında şarkı sözü yazar, besteleyen ve söyleyen kişiler için de kullanılır.

LİRİK: Lirik müzikle beraber en önemli unsurlardan biridir. Şarkının sözlerinin coşkun ve içten bir dille yazılmasının genel adıdır.

BEAT: Her bir rap şarkısının temeli (alt yapısı), şarkının ritmidir. Beat Rap şarkının müziği olarak geçiyor ama aynı zamanda sanatçının nasıl Rap yapılacağı konusunda yani hız, ses ve teknik olarak yönlendiriyor. Aslında Beat, Rap müziğe ruhu veren unsurdur.

FREESTYLE: MC'lerin ön hazırlığı olmadan, o anda doğaçlama yaparak ruh hallerine göre söyledikleri kafiye düzenli ritmik sözlerdir. Freestyle'ın kelime anlamı serbest stil ya da özgür stildir. Bu işi yapan MC'lere FreeStyler denir. Ülkemizde

Freestyle King 1-2-3 veya DEVRAP Freestyle gibi büyük Freestyle yarışmaları organize ediyor.

FLOW: Flow şarkıda akıcılık ve ritim tutabilmek anlamına geliyor. Flow, ritme uygunluğu, ölçüyü, vurguların doğruluğu ve kelimelerin anlaşılabilirliğini belirler. Ayrıca hızın da Flow'a göre değişebilir olması oldukça önemlidir. Zira iyi bir MC zorlu dizeleri art arda ve aralıksız söyleyebilir.

RHYME: Kafiye düzenidir. Uyak anlamları taşır, Rap'te sıkça zikredilen bir kelimedir.

UNDERGROUND MC: Amerika'da 1980'li yılların sonunda çıkmış bir alt kültürdür. Genelde caz ve klasik müzik sample'ları kullanılır. Sözler genellikle politik ve felsefi konularla yakından ilişkilidir. Underground Hip-Hop müzik icra eden kişiler büyük müzik şirketleriyle çalışmazlar, ünlü olmak için potansiyelleri olsa bile ünlü olmaya karşıdır.

T-RAP: Kısaca belirtmek gerekirse Elektronik Hip-Hop müziktir.

